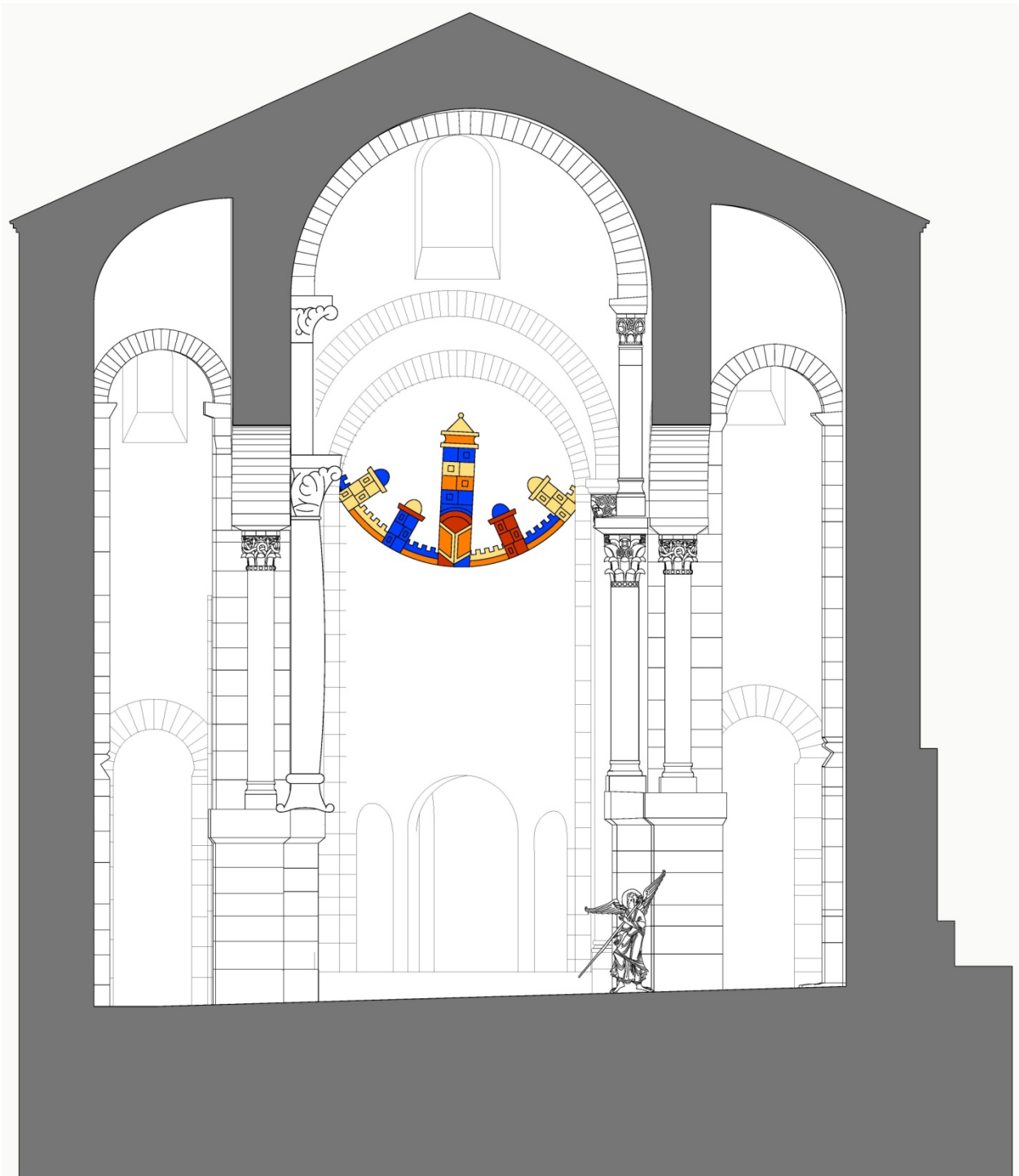

ADVERTIMENT. La consulta d'aquesta tesi queda condicionada a l'acceptació de les següents condicions d'ús: La difusió d'aquesta tesi per mitjà del servei TDX (www.tesisenxarxa.net) ha estat autoritzada pels titulars dels drets de propietat intel·lectual únicament per a usos privats emmarcats en activitats d'investigació i docència. No s'autoritza la seva reproducció amb finalitats de lucre ni la seva difusió i posada a disposició des d'un lloc aliè al servei TDX. No s'autoritza la presentació del seu contingut en una finestra o marc aliè a TDX (framing). Aquesta reserva de drets afecta tant al resum de presentació de la tesi com als seus continguts. En la utilització o cita de parts de la tesi és obligat indicar el nom de la persona autora.

ADVERTENCIA. La consulta de esta tesis queda condicionada a la aceptación de las siguientes condiciones de uso: La difusión de esta tesis por medio del servicio TDR (www.tesisenred.net) ha sido autorizada por los titulares de los derechos de propiedad intelectual únicamente para usos privados enmarcados en actividades de investigación y docencia. No se autoriza su reproducción con finalidades de lucro ni su difusión y puesta a disposición desde un sitio ajeno al servicio TDR. No se autoriza la presentación de su contenido en una ventana o marco ajeno a TDR (framing). Esta reserva de derechos afecta tanto al resumen de presentación de la tesis como a sus contenidos. En la utilización o cita de partes de la tesis es obligado indicar el nombre de la persona autora.

WARNING. On having consulted this thesis you're accepting the following use conditions: Spreading this thesis by the TDX (www.tesisenxarxa.net) service has been authorized by the titular of the intellectual property rights only for private uses placed in investigation and teaching activities. Reproduction with lucrative aims is not authorized neither its spreading and availability from a site foreign to the TDX service. Introducing its content in a window or frame foreign to the TDX service is not authorized (framing). This rights affect to the presentation summary of the thesis as well as to its contents. In the using or citation of parts of the thesis it's obliged to indicate the name of the author

EL PRIMER ARQUITECTE A SANT PERE DE RODES

Projectar una església fa deu segles

Josep Giner

EL PRIMER ARQUITECTE A SANT PERE DE RODES

Projectar una església fa deu segles

Josep Giner

josep.giner@upc.edu

Escola Tècnica Superior d'Arquitectura del Vallès (ETSAV)

Tesi per obtenir el grau de Doctor per la Universitat Politècnica de Catalunya,

dirigida per José Ángel Sanz Esquide, Doctor Arquitecte

Programa de Doctorat de Teoria i Història de l'Arquitectura

Departament de Composició Arquitectònica (DCA) / Universitat Politècnica de Catalunya (UPC)

Escola Tècnica Superior d'Arquitectura del Vallès (ETSAV)

Edifici SC2 / C/ Pere Serra, 1-15 / 08173 Sant Cugat del Vallès / Catalunya

Sant Cugat del Vallès, febrer del 2012

Volum I de 2

9. The church of Sant Pere de Rodes can neither have been conceived, developed nor actually built without the fundamental use of quadrivium, the Bible, exegesis and a more or less analytical knowledge of Roman or Roman-grounded architecture, and the ability to get equivalent decision criteria out of them all.

The components of the church of Sant Pere de Rodes were articulated and hierarchically arranged in order that the building became a place of commemoration of the fulfillment of the allegories of the Old Testament in the New Testament, a place of celebration of the victory of spirit over matter in the time of the Church and forever. The building had a longitudinal nave with two side aisles, a chevet with three apses, crypt and transept arms, but these parts were only the generic frame where the true components were placed: neither their definition nor their relationship had been refined –there was a nave but no bays except on the vault, if that; the floor plan showed that the aisles faced the entrances to ambulatory, but the section made it clear that there was no true continuity between them and that no real bond was possible; there were transept arms, but no transept: and no crossing either. In like manner, the building had walls and vaults, but the only architectural function of their continuous surfaces was to turn the fabric into an interior –essential, but previous- and that was all: they had no role in the constitution of the place, they did not receive any architectural treatment of any kind and they remained undefined, unarticulated and unindividualized. The high point of that commemoration and this interior, its first component, was the Tetrapylon of the eastern supports in the nave with the superimposed columns; firmly fixed to the ground by the projection of pedestals and most upright, it concentrated the nave –by doubling and elaborating the western supports- and unified its cross section, was the counterpoint of the apse and the presbytery and related the whole length of the church at floor level to the transverse arches on the vault. The lower level of the church was a specific entity in itself, heavily defined by the masonry of the pedestals and the very low bases of the columns of the triumphal arch; at this level, the exterior dimensions –total length, width of the nave and aisles- were those of Ezekiel's Temple; the transverse arches of the vault were carried by columns or half-columns and their continuity unified them in another of the component entities of the church: with the arches over the aisles, they were the four groups of three doors on the wall of the New Jerusalem of Revelation to John; both these entities –the lower one with the allegorical will of the corporality of the Old Testament and the upper one as the completion of the spirituality of the New- made iconographical references which far exceeded this interior, but had more senses: the materiality delimited by the neat cut of the cornice crowning the pedestals was also that of the world of the onlooker to whom it had been given to see the representation of last realities. The Tetrapylon –from the nave, four supports to prevail over four supports, and in itself four columns over four columns, as four evangelists over four major prophets- incorporated elements of both upper and lower representations in a vertically coherent and wholly ordered architecture unified around the void which centered its material elements; nowhere else in the nave any other element or articulated ensemble of elements had this continuity from ground to vault: some pilasters were left half-built to prevent

9. En resulta que per haver concebut, elaborat i construït l'església de Sant Pere de Rodes calien, fonamentalment, el quadrivi, la Bíblia, l'exegesi i un coneixement poc o molt analític d'arquitectura romana i d'arrel romana; i la capacitat de treure'n criteris de decisió de rang equivalent.

Els components amb què es va construir l'església de Sant Pere de Rodes es van articular i jerarquitzar per erigir-la en lloc de commemoració del perfeccionament de les alegories del Vell Testament en el Nou, de celebració de la superació de la matèria per l'esperit en el temps de l'Església i per l'eternitat. L'edifici tenia cos de naus longitudinal, capçalera amb tres absis i cripta i braços del transsepte, però aquestes parts només eren l'emmarcament genèric on es situaven els components autèntics, i ni la seva definició ni la seva relació estaven elaborades –hi havia nau central, però de trams només se'n veien a la volta, i encara; hi havia naus laterals encarades en planta als accessos del deambulatori, però la secció els evidenciava discontinus i feia impossible cap idea de traves; hi havia braços del transsepte, però no transsepte ni creuer. Semblantment, l'edifici tenia murs i voltes, però almenys des de l'arquitectura les superfícies contínues dels uns i les altres només servien per donar-hi la condició –imprescindible per prèvia- d'interior, i aquí se n'acabava el paper: no tenien cap protagonisme en la constitució del lloc ni rebien cap tractament d'individualització, de vertebració o de definició. El moment fort d'aquella commemoració i d'aquest interior, el primer dels seus components, era la tetrapilona que constituïen els suports orientals de la nau amb la superposició de columnes; clavada a terra per la projecció dels pedestals i alhora molt dreta, concentrava la nau –duplicant i complexificant els quatre suports de l'oest- i en relligava la secció, contrapuntava l'absis i el presbiteri i incorporava tota la longitud de l'església que arrencava de terra per relacionar-la en vertical amb el sostre dels doblers. L'arrencada inferior es configurava com a entitat específica i allargada en tota la longitud de l'edifici amb l'aparell dels pedestals de la nau i les bases molt baixes de les columnes de l'arc triomfal; en aquest nivell, les dimensions exteriors –longitud total, amplada del cos de naus- eren les del Temple d'Ezequiel; els doblers de la volta descarregaven tots sobre columnes o semicolumnes i la continuïtat que dibuixaven els unificava en una altra de les entitats components de l'església: s'alineaven amb els arcs dels trams de les naus laterals com els quatre grups de tres portes de les cares de la Jerusalem apocalíptica; l'una i l'altra d'aquestes dues entitats -la que recollia l'aspiració al·legòrica de la corporalitat del Vell Testament i la que culminava l'espiritualitat del Nou- remetien iconogràficament molt enfora d'aquest interior, però tenien més sentits: la materialitat delimitada a baix pel tall netíssim que coronava els pedestals era també la del món on vivia l'espectador a qui era concedit contemplar la representació de les realitats últimes. I la tetrapilona –des del conjunt de la nau, quatre suports que en superaven quatre, i dins d'ella mateixa, quatre columnes sobre quatre columnes, com quatre evangelistes amb quatre profetes majors- reunia elements de les representacions de dalt i de baix i d'altres de propis en una arquitectura verticalment coherent, ordenada en tota l'alçada i unificada sobre el buit que en centrava els elements materials; en

them from altering this hierarchy. The spatiality of the architecture of the church –the only one we can become aware of, having no notice of any hypothetical liturgical element which might have established a more complex system than the elementary one of the three apses- articulated thus a lower long and broad level, an upper one at the vault -restricted to nave and aisles- and an elevation concentrated in the superimposed columns which was not confined to the void between the horizontal components but deeply penetrated both of them; the duality between tetrapylon and chevet worked at the same primary level. The components were up, down, ascending, face to face: they neither delimited anything nor gave form to any void, but could not be understood if relations of position were disregarded.

The elements which put the nave together belonged –at least the most emblematic- to the vocabulary of Roman architecture or were related to it; the way they were developed and assembled shows that this vocabulary was known and criticized, that the idea of order was understood and that the relation between order and arch had been handled with an ambition to theory and grammatical elaboration beyond simple juxtaposition; the design of the impost block over the lower columns and the way it was used to join arches, columns of both storeys and the great central pillar would not have been possible without that good knowledge of Roman and later built examples, without a particular reflection on the correspondence among building, formal system and visualization or without the ability to discern a result of general validity. However, together with elements such as the impost block, the building used other elements which could not be explained from this kind of knowledge, reflection or ability –column capitals nearly without shaft placed directly over very wide pilasters- all at the same time –at both ends of the same arch-; these capitals were linguistically bizarre, but the very lack of shaft which made them anomalous allowed them to inscribe meaningful figures on the architecture in a most visible way, figures which had a symbolic content or could justify the layout, or both things at a time: it is likely that no contradiction was perceived in giving shape to architecture with one principle or the other, it is true that they were thought compatible with each other and it is manifest that the highest possible visibility was to be given to the results of both of them. The chevet had nearly excluded the vocabulary of ancient architecture –the only columns were those of the triumphal arch, vertical till classically unthinkable- and reciprocally the way the arch joins the wall on the chevet was not used at all in the nave.

The units of measurement used in the building of the church were a foot of 0,289 m and a perch of 17 feet; we have managed to work out the precise foot length thanks to the combined analysis of the survey results and the biblical reference –asserting a measure unit as certain would be nearly impossible without the help of a criterion unrelated to the lengths obtained from the building. The general dimensions –identical to those of Sant Miquel de Cuixà- suggest that pure arithmetic and music –both could be given visual form- were well-known; and the use of the most sophisticated relations explained in Boethius' treatises reveals that this knowledge was a truly in-depth one: Boethius remarks on the unrivalled value of numbers coordinated in such a way as to embrace, concurrently, arithmetic, geometric and harmonic proportions were taken

cap altre lloc de la nau no hi havia cap element ni cap conjunt articulat d'elements que fos continu de terra a sostre: per evitar-los s'havia arribat a abandonar a mitja alçada la construcció d'algunes pilastres que haurien hagut de tenir tot aquest recorregut. L'espacialitat de l'arquitectura de l'església –l'única que podem conèixer, no tenint cap notícia dels hipotètics elements litúrgics que podrien haver establert en aquest terreny un sistema més complex que l'elemental explicat pels tres absis- s'estructurava així en un nivell inferior extens i allargat, un nivell a l'alçada de la volta també desplegat però limitat al cos de les naus, i un alçat vertical concentrat estrictament en l'ordre superposat que no salvava només el buit entre l'un i l'altre sinó que entrava en tots dos; s'hi afegia, al mateix nivell primari, la dualitat entre la tetrapilona i la capçalera. Els components eren a baix, a dalt, pujant, l'un davant de l'altre: no delimitaven res ni donaven forma a cap buit, però no es podien entendre fora de les relacions de posició.

Els elements amb què es muntava l'interior de la nau i que el protagonitzaven eren –almenys els més emblemàtics- del vocabulari de l'arquitectura romana i les seves derivacions, i la manera com se'ls elaborava i reunia mostrava, primer, que se'ls coneixia i se'ls criticava; i després, que s'entenia la idea d'ordre i que la relació entre l'ordre i l'arc havia estat tractada amb alguna aspiració d'elaboració gramatical i de fer teoria enllà de la simple juxtaposició; el disseny del bloc d'imposta de les columnes inferiors i la manera com s'utilitzava per travar els arcs, les columnes de tots dos nivells i el gran pilar central no hauria estat possible sense aquell bon coneixement de casos construïts romans i posteriors, sense una reflexió particular sobre la correspondència entre construcció, sistema formal i visibilitat, i sense capacitat per distingir un resultat generalitzable. Juntament amb elements com el bloc d'imposta, però, l'edifici en manejava també d'altres d'explicació impossible des d'uns tals coneixement, reflexió i capacitat -capitells de columna disposats gairebé directament sobre pilastres molt amples- i ho feia de manera estrictament simultània –a les dues arrencades d'un mateix arc-; aquests elements lingüísticament anòmals sí que servien, en canvi, –i anomalia necessàriament inclosa- per inscriure i deixar llegibles en l'arquitectura quantitats significatives -simbòliques o justificatives del seu propi traçat, o totes dues coses alhora-: és possible que no es percebés cap contradicció en el maneig de l'un o l'altre criteri a l'hora de formalitzar, és segur que no s'hi veia cap incompatibilitat i és notori que hi havia voluntat de donar la mateixa i sempre màxima visibilitat possible als resultats que en derivaven. A la capçalera s'havia prescindit gairebé del tot del vocabulari de l'arquitectura antiga –només hi havia columnes sota l'arc triomfal, i allargades en vertical fins al clàssicament impensable- i recíprocament el procediment amb què els murs hi rebien els arcs no va ser utilitzat en cap punt de la nau.

Les unitats de mesura que es van utilitzar en la construcció de l'església van ser un peu de 0,289 m i una perxa de 17 peus; n'hem pogut determinar la dimensió precisa combinant l'anàlisi de l'aixecament i la referència bíblica -en absència d'algun criteri extern a les mesures que l'edifici proporciona hauria estat molt difícil arribar a poder acceptar una longitud unitat mínimament segura. Enllà del maneig de les dimensions indicades a la Bíblia per a les arquitectures de referència, les dimensions generals –que són

into account; the mechanism in force, which used the terms employed to form the harmonic series, shows that also this question was studied with the will to universality. In agreement with the lack of architectural treatment of the wall, significant lengths have nothing to do with its surface and are always to be measured between individual elements –distinct also because of the material: the pilasters are ashlar masonry. In the same way that the architectural function of certain elements was quantitative, the proportional elaboration would explain the adoption of some forms having no relation to the unfolding of a strict linguistic development: particularly, the difference between the levels of column bases at both sides of the nave, again in a position of maximum visibility.

The generic aspects of the linguistic system of the nave –which configure it as the result of an assembling operation-, the spatial conception of an interior of indefinite and vague limits where the lower band of space played the role of a continuous base and verticality was concentrated in one single point, the iconological program of the relation between the Temple and the Holy City and the numerical mechanisms which were to determine the dimensions of the whole building were all set before the chevet was completed and did not change any more; on the other hand, there is consistent indication that the actual form of the nave changed once the building operations there were in progress: only the four eastern supports were to receive columns, and only two of them, not three, in the lower storey of each support; and it is likely that changes were also introduced in the conception of the roof –in the way the Heavenly Jerusalem was represented.

We do not know who the architect of the existing church of Sant Pere de Rodes was when it was considered finished for the first time; we do not know if work at the building site was lengthy enough to make more than one architect necessary; we do not know if he worked alone or not or not always; we cannot be certain whether the changes in the language used have any relation to hypothetical substitutions of those in charge. What we do know now is that this building could neither be conceived in its fundamentals nor developed in its detail or maintained in its identity through all changes during construction without the quadrivium, the Bible, exegesis and a conscious critical understanding of a series of prior buildings; it is well known that the first three were to be learned at the library; the four of them provided criteria that justified decisions of the same rank and taken together; and we also know that those illustrators working at the scriptoria where the drawings of the Ripoll and Roda bibles were carried out were familiar with the reasons and consequences of these decisions. Maybe there was more than one man of the idea, but he could not have ignored things that were unknown outside this circle; maybe men of the sort did not last long: maybe the activity of these clerics who advanced ambitious building programs, invested themselves with the role of architects and assumed all technical, financial and human consequences of it –in a epoch when professional architects did not exist- started when Oliba was born and had disappeared by his death;²² but they did work here.

---

²² It is the characterization and the chronological span suggested by Erlande Brandenburg in a text we have already cited (see note XIX to pages 20-40).

idèntiques a les utilitzades a Sant Miquel de Cuixà- suggereixen que es coneixien l'aritmètica pura i la de la música –de què ja s'havia justificat la capacitat de tenir traducció visual-; aquest coneixement es revela profund quan es constata que, a més d'aplicar les relacions més generals, també se'n van utilitzar algunes de les més fines de les que s'explicaven als tractats de Boeci, i es van tenir en compte les consideracions que s'hi feien sobre el valor superior de la coordinació de nombres entre els quals es poguessin trobar proporcions aritmètiques, geomètriques i harmòniques; el mecanisme desenvolupat, que feia servir els termes amb què es construeix la sèrie harmònica, mostra que la qüestió també va ser estudiada amb voluntat de generalitat. En correspondència amb la manca de reconeixement arquitectònic del mur, les mides mai no es refereixen a la seva superfície i sempre es fixen entre elements individuals –que se'n distingeixen també a nivell de material: les pilastres són d'aparell. I com en el cas del tractament quantitatiu de determinats elements, també l'elaboració proporcional pot donar una explicació per l'adopció d'algunes formalitzacions que quedaven fora de la lògica del desplegament lingüístic més rigorós: en particular, per la diferència entre els nivells de les bases de les columnes del nord i del sud de la nau, que novament es situa en un punt de màxima visibilitat.

Els aspectes genèrics del sistema lingüístic de la nau –que la configuraven com a resultat d'una operació de muntatge-, la concepció espacial d'un interior de límits indefinits i vagues on la franja inferior de l'espai tenia condició de base contínua i la verticalitat es concentrava en un punt, el programa iconològic de la relació entre el Temple i la ciutat santa i els mecanismes numèrics amb què s'havia de dimensionar tot l'edifici van quedar establerts abans que s'acabés la capçalera i ja no es van canviar; sí que hi ha indicis consistents que hi va haver variacions d'importància en la formalització concreta de la nau ja començada, on de bon principi només es preveia l'ús de columnes als quatre suports de l'est, i encara només dues –i no tres- al registre inferior de cada suport; i segurament també hi va haver canvis en les previsions relatives al sostre, i en conseqüència en la manera de figurar la Jerusalem celestial.

No sabem qui havia estat l'arquitecte de l'església actual de Sant Pere de Rodes quan, per primera vegada, es va donar per acabada; no sabem si la durada de l'obra havia exigut que n'hi hagués més d'un de successiu; no sabem tampoc si en cada moment n'hi va haver un o si aquesta va ser sempre una feina col·lectiva; no tenim cap seguretat que els canvis que observem en el llenguatge utilitzat es corresponguin o no amb substitucions de persones. Sí que sabem que aquest edifici no es podia concebre en el fonamental, ni es podia elaborar en el detall, ni se'n podia sostenir continuadament l'execució a través dels canvis sense el quadrivi, la Bíblia, l'exegesi i la comprensió voluntàriament crítica de nombre d'edificis anteriors; sí que sabem que les tres primeres coses només s'adquirien a la biblioteca, i que de totes quatre se'n van derivar criteris que justificaven decisions del mateix rang i preses alhora; i sí que sabem també que als escriptors on es van dibuixar les il·lustracions de les bíblies de Rodes i de Ripoll, de les raons i els efectes d'aquestes decisions se'n tenia un coneixement molt directes. L'home de la idea pot haver estat uns quants, però no pot no haver sabut les coses que només

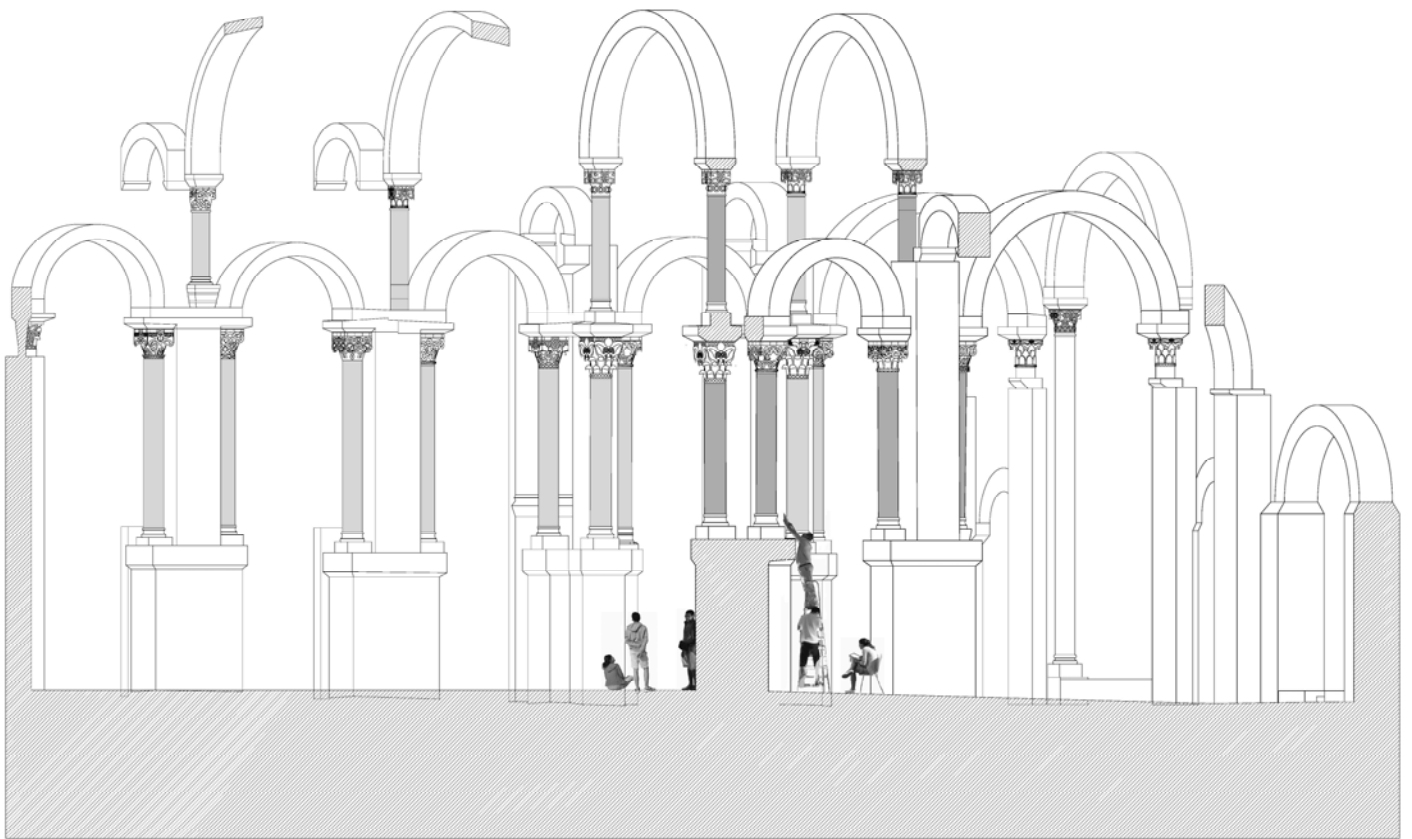
As the present text is an architectural one, it would seem appropriate to enunciate one last conclusion. If the idea which makes the place of the church lies in the superimposed columns, it is pertinent and decorous to close the text in a circular way and return to our first and most solid and well-established truth, the fact that the four eastern supports of the nave and their superimposed orders have attracted everybody's attention; because this very fact is the mark of a success.

es sabien en aquest cercle; potser no va ser una figura de gaire durada: potser sí que l'activitat d'aquests religiosos que promovien programes ambiciosos, se n'autoinvestien arquitectes i n'assumien les conseqüències tècniques, financeres i humanes –no havent-hi com no hi havia arquitectes d'ofici- va començar quan va néixer Oliba i es va acabar abans que morís;³⁹⁴ però aquí van ser-hi.

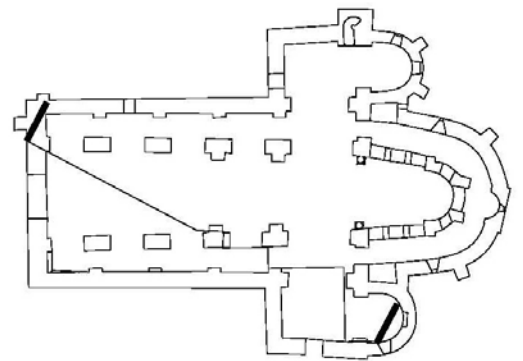
Essent aquest text d'arquitectura, queda encara una conclusió per enunciar. Si la idea que fa el lloc de l'església és en la superposició de columnes, és convenient i decorós acabar en cercle i tornar al primer i més sòlid i ben establert que n'hem dit, el fet que els suports de la meitat oriental de la nau, amb l'ordre doble, han concentrat l'atenció de tothom; perquè que sigui així és la mesura d'un èxit.

---

³⁹⁴ És la caracterització i el marc cronològic aproximat que volia Erlande Brandenburg al text que ja hem citat més amunt (v nota XIX de les pàgines 22-45).

Il·lustració 292: església de Sant Pere de Rodes, secció obliqua.

Bibliografia utilitzada

Fonts antigues, medievals i modernes

- ADAMNAN 1. «De locis Sanctis ex relatione Arculfi episcopi galli.» A *PL* 88, 779-814. c 680.
- ADAMNAN 2. «Adamnani de Locis Sanctis.» A *Adamnan's De Locis Sanctis*, editat per Denis MEEHAN, 35-121. Dublín: The Dublin Institute for Advanced Studies (1958), 680c.
- AELFSIGE. «Liber vitae.» A *Liber Vitae: Register and Martirology of New Minster and Hyde Abbey, Winchester*, de Walter de Gray BIRCH (ed), 9-10. Londres i Winchester: Simpkin & Co i Warren and Son; Hampshire Record Society, 1892, 1031.
- AGOBARD. *Liber contra eorum superstitionem qui picturis et imaginibus sanctorum adorationis absequium deferendum putant*. Vol. CIV, de *PL* 104, de J.P. MIGNE, 199-228. c 825.
- AGUSTÍ D'HIPONA 1. «De Ordine.» A *Obras de San Agustín: en edición bilingüe*. Madrid: La Editorial Católica, 1956, 386-387.
- AGUSTÍ D'HIPONA 2. *De Musica*. Editat per Giovanni MARZI. Florència: Sansoni, 1969, 386-388.
- AGUSTÍ D'HIPONA 3. *De Genesi contra manichaeos*. 388-390.
- AGUSTÍ D'HIPONA 4. *La Trinitat*. Editat per Jaume Medina. Traduït per Jaume Medina. Barcelona: Edicions 62, 2001, 399-419.
- AGUSTÍ D'HIPONA 5. «Sermones ad populum: classis III: de Sanctis: sermo CCLXXV.» A *PL* 38, 1247-1483. c 400.
- AGUSTÍ D'HIPONA 6. *In evangelium Ioannis*. 406.
- AGUSTÍ D'HIPONA 7. *La Ciutat de Déu*. 413-426/427.
- AGUSTÍ D'HIPONA 8. «De Genesi ad litteram.» *Documenta Catholica Omnia*. 401-415. http://documentacatholicaomnia.eu/04z/z_0354-0430_Augustinus_De_Genesi_ad_Litteram_Libri_Duodecim_LT.doc.html (últim accés: 24 / 12 / 2011).
- AGUSTÍ D'HIPONA 9. «Enarrationes in Psalmos.» A *PL* 37, 1033-1967. 391-415.
- AGUSTÍ D'HIPONA 10. «In Johannis evangelium tractatus CXXIV.» A *PL* 35, 1379-1976. 413-418.
- ALCUÍ DE YORK. «Dialogus de Rethorica et virtutibus.» A *PL* 101, 919-950. c790.
- ANÒNIM 1. «Apparitio Sancti Michaelis Archangeli in partibus occiduus, hoc est in monte tumba in Gallia.» A *PL* 96, 1387-1394. 900c.
- ANÒNIM 2. «Fundatio ecclesiae hildensemensis.» A *Monumenta Germaniae Historica. Scriptores (in folio)* 30,2. c 1080.
- ANÒNIM 3. «De Constructione Domus Dei Secundum Hiezechihalem.» A *Monumenta Germaniae Historica: Poetarum Latinorum Medii Aevi: Poetae Latini Aevi Carolini: Tomi IV: Fasciculus I*, de Paul DE WINTERFELD (ed), 246-248. Berlín: Weidmann, 1899, s IX. També a: *Carmina medii aevi maximam partem inedita*, editat per Hermann HAGEN, 18-23. Berna: Georgium Frobenium et soc., 1877, IX-X.
- ANÒNIM 4. *Curial e Güelfa*. Editat per Lola BADIA i Jaume TORRÓ. Barcelona: Quaderns Crema, 2011, c1445.
- ANSELM DE CANTERBURY. «Monologion.» A *Sant Anselm: obres escollides*, de Josep BATALLA (trad i ed), 37-141. Barcelona: Editorial Laia, 1988, 1076.
- ARISTÒTIL. *Categories*. Barcelona: Fundació Bernat Metge, 1999, c330aC.
- AULUS GELLI. *Les nits àtiques*. Barcelona: Fundació Bernat Metge, 1930, c 170.
- BEDA EL VENERABLE 1. «De locis Sanctis.» A *PL* 94, 1179-1190. 703.
- BEDA EL VENERABLE 2. «De natura rerum.» A *PL* 90. c 704.
- BEDA EL VENERABLE 3a. *De Tabernaculo et vasis eius ac vestibus sacerdotum*. Turnhout: Brepols, 1969, 720.
- BEDA EL VENERABLE 3b. *Bède le Vénérable. Le Tabernacle*. Editat per Christophe VUILLAUME. París: Les Éditions du Cerf, 2003, 720.
- BEDA EL VENERABLE 4a. *De Templo*. Turnhout: Brepols, 1969, 729.
- BEDA EL VENERABLE 4b. *Bede: On the Temple*. Traduït per Seán CONNOLLY. Liverpool: Liverpool University Press, 1995, 729.
- BEDA EL VENERABLE 5. *Historia ecclesiastica gentis Anglorum (Ecclesiastical History of the English People)*. Londres: Penguin Books, 1990, 731.
- BEDA EL VENERABLE 6. «De septem mundi miraculis.» A *PL* 90.
- BERNAT DE CLARAVALL. «Sermones de Sanctis. In dedicatione Ecclesiae.» A *PL* 183, 517-536. 1126.
- BOECI 1. «Institució Aritmètica.» A *Boèce: Institution Arithmétique*, de Jean-Yves GUILLAUMIN (ed i trad). París: Les Belles Lettres, 1995, c500.
- BOECI 2. «An. Manl. Sev. Boetii De Musica libri quinque.» A *PL* 64, de J. P. MIGNE (ed). Turnhout: Brepols, 1967, 500c.
- BOECI 3. *Anicio Manlio Torquato Severino Boecio: Tratado de música*. Editat per Salvador VILLEGAS GUILLÉN. Madrid, 2005: Ediciones Clásicas, 500c.
- BRU CÀNDID. «Vita Eigelis abbatis fuldensis auctore Candido.» A *Monumenta Germaniae Historica. Scriptores (in Folio) (SS) 15*, de G. WAITZ (ed), 221-233. 1887, 840.
- CASSIODOR 1a. *Cassiodorus: Variae*. Editat per S.J.B. BARNISH. Liverpool, 1992: Liverpool University Press, 507 i s.
- CASSIODOR 1b. «Cassiodori Senatoris Variae.» A *Monumenta Germaniae Historica: Auctorum Antiquissimorum Tomus XII*, editat per Theodor MOMMSEN. Berlín: Weidmann, 1894, 507 i s.
- CASSIODOR. *Institutions of Divine and Secular Learning / On the Soul*. Liverpool: Liverpool University Press, 2004, 543-555.
- CICERÓ 1. «El somni d'Escipió.» A *El somni d'Escipió. L'amistat*, de Marc Tul·li CICERÓ. Barcelona: Edicions 62, 2002, 51 aC.
- CICERÓ 2. *Dels deures*. Barcelona: Fundació Bernat Metge, 1952, 44 aC.
- COSME L'INDICOPLEUSTES. *Cosmas Indicopleustès: Topographie chrétienne*. Editat per Wanda WOLSKA-CONUS. 3 vols. París: Les Éditions du Cerf, 1968-1973, c 547.
- ERIÚGENA 1a. *Periphyseon (De Divisione Naturae)*. Editat per I.P. SHELDON-WILLIAMS i Ludwig BIELER. Dublín: The Dublin Institute for Advanced Studies, 1978, 862-866.
- ERIÚGENA 1b. *Periphyseon (The Division of Nature)*. Editat per John O'MEARA. Traduït per I. P. SHELDON-WILLIAMS. Montréal i Washington: Bellarmin i Dumbarton Oaks, 1987, 862-866.

- ERIÚGENA 2b. «Juan Escoto Eriúgena: Aulæ Sidereae.» *ER: Revista de Filosofia*, núm. 3 (1986) (870).
- ETHELWULF. *Aethelwulf De Abbatibus*. Editat per A. CAMPBELL. Oxford: Clarendon Press, 1967, 815c.
- EUQUERI DE LIÓ. «Formularum spiritualis intelligentiae ad Uranium.» *A PL 50*, 727-772. c420.
- EUSEBI DE CESAREA 1a. *Eusèbe de Césarée: Histoire ecclésiastique: livres VIII-X*. Editat per Gustave BARDY. París: Éditions du Cerf, 1967, 324.
- EUSEBI DE CESAREA 1b. «Church History.» *Documenta catholica omnia*. 324. <http://www.documentacatholicaomnia.eu> (últim accés: 6 / novembre / 2010).
- EUSEBI DE CESAREA 2. «De vita beatissimi imperatoris Constantini.» *Documenta Catholica Omnia*. 337. <http://www.documentacatholicaomnia.eu> (últim accés: 5 / novembre / 2010).
- FAVENTÍ. «M. Ceti Faventini de diversis fabricis architectonicae.» *A Vitruvius and Later Roman Building Manuals*, de Hugh PLOMMER, 39-85. Cambridge: Cambridge University Press, 1973, c 300.
- FELIBIEN DES AVAUX, J.F. *Recueil historique de la vie et des ouvrages des plus célèbres architectes*. París: Veuve de Sébastien Mabre-Cramoisy, 1687.
- FILÓ D'ALEXANDRIA. «La Creació del món.» *A La Creació del món i altres escrits*, traduït per Josep Montserrat i Torrents. Barcelona: Editorial Laia, 1983, 30 c.
- GARCIES. «CCXXII. Garciae monachi cuxanensis epistola ad Olivam episcopum ausonensem de initiis monasterii Cuxanensis & de sacris reliquiis in eo custoditii.» *A Marca hispanica sive limes hispanicus, hoc est Geographica & historica descriptio Cataloniae, Ruscinonis & circumjacentium populorum: Appendix Marcae Hispanicae sive Collectio veterum monumentorum ad historiam illarum regionum pertinentium...*, de Pere de MARCA i Étienne BALUZE, 1072-1082. París: Franciscum Muguet, 1688, 1043-1046.
- GARCIES. «Garciae monachi Cuxasensis Epistola ad Olivam episcopum ausonensem: de initiis monasterii Cuxasensis, et de sacris reliquiis in eo custoditis.» *A PL 141*, de J. P. MIGNE, 1143-1456. 1040-1045.
- GERBERT D'ORLHAC 1. «Geometria.» *A PL 139*, de J.P. MIGNE, 91-152. 980.
- GERBERT D'ORLHAC 2. «Carta a Adalberó.» *A Correspondance*, de GERBERT D'AURILLAC. París: Les Belles Lettres, 1993, 983.
- GERBERT D'ORLHAC 3. «Carta a Miró Bonfill.» *A Correspondance*, de GERBERT D'AURILLAC. París: Les Belles Lettres, 1993, 984.
- GERBERT D'ORLHAC 4. «Carta d'Adalberó a Egbert.» *A Correspondance*, de GERBERT D'AURILLAC. París: Les Belles Lettres, 1993, 987.
- GERBERT D'ORLHAC 5. «Carta a Adalberó.» *A Correspondance*, de GERBERT D'AURILLAC. París: Les Belles Lettres, 1993, 988.
- GERBERT D'ORLHAC 6. «Carta a Constantí.» *A Correspondance*, de GERBERT D'AURILLAC. París: Les Belles Lettres, 1993, 994c.
- GERBERT D'ORLHAC 7. «Carta a Adelbold.» *A Correspondance II*, de Gerbert D'AURILLAC, 701-705. París: Les Belles Lettres, 1993, 997-999.
- GERBERT D'ORLHAC 8. «Cartes scientifiques a Constantí.» *A Correspondance*, de Gerbert D'AURILLAC, 662-699. París: Les Belles Lettres, 1993, 972-982.
- GERBERT D'ORLHAC 9. «De numerorum divisione.» *A PL 139*, 85-94. 980c.
- GERÓ DE REICHERSBERG 1. «De aedificio Dei.» *A PL 193*, de J. P. MIGNE (ed), 1187-1336. c1160.
- GERÓ DE REICHERSBERG 2. «Commentarius aureus in psalmos et cantica ferialia.» *A PL 193*, 619-1814. c 1160.
- GREGORI DE NISSA. *Grégoire de Nysse: Lettres*. Editat per Pierre MARAVAL. París: Les Éditions du Cerf, 1990, c 381.
- GREGORI EL GRAN 1. «Homilia II sobre Ezequiel.» *A Grégoire le Grand: Homélie sur Ézéchiél*, de Charles Morel (ed i trad), 82-117. París: Les Éditions du Cerf, 1986, 593.
- GREGORI EL GRAN 2. «Homilia VI sobre Ezequiel.» *A Grégoire le Grand: Homélie sur Ézéchiél*, de Charles Morel (ed i trad), 196-233. París: Les Éditions du Cerf, 1986, 593.
- GREGORI EL GRAN 3. «Homilia VII sobre Ezequiel.» *A Grégoire le Grand: Homélie sur Ézéchiél*, de Charles Morel (ed i trad), 234-273. París: Les Éditions du Cerf, 1986, 593.
- GREGORI EL GRAN 4. «Registri epistolarum: Liber nonus: Epistola CV.» *A PL 77*, de J. P. MIGNE (ed). c593.
- GREGORI EL GRAN 5. «Registri Epistolarum: Liber undecimus: Epistola XIII.» *A PL 77*, de J. P. MIGNE (ed). c593.
- GREGORI EL GRAN. *Diàlegs, I*. Barcelona: Fundació Bernat Metge, 1989, c 593.
- GUILHEM DURAND. «Guglielmi Durandi: Rationale Divinorum Officiorum: Libro primero.» *A Mensaje del arte medieval*, de Santiago SEBASTIÁN LÓPEZ, traduït per Joaquín MELLADO RODRÍGUEZ. Còrdova: Departamentos de Historia del Arte, Universidades de Córdoba y Valencia, 1978, c 1284.
- HEIRIC D'AUXERRE. «Miracula Sancti Germani.» *A PL 124*, 1207-1272. 870c.
- HONORI D'AUTUN 1. «Honorius Augustodunensis: Gemma animae.» *A PL 172*, 541-738. 1130.
- HONORI D'AUTUN 2. «De animae exsilio et patria alias, de artibus.» *A PL 172*, 1241-1246. c1120.
- HUG DE SANT VÍCTOR 1. *Didascalicon de studio legendi*. 1125.
- HUG DE SANT VÍCTOR 2. «De arca noe mystica.» *A PL 176*, 681-704. c1140.
- ISIDOR 1. *San Isidoro de Sevilla: Etimologías*. 2ª edició. Traduït per José Oroz Reta i Manuel A Marcos Casquero. 2 vols. Madrid: Biblioteca de Autores Cristianos, 1993, 615 c.
- ISIDOR 2. «Differentiarum sive de proprietate sermonum libri duo.» *A PL 93*, 9-98. c600.
- ISIDOR 3. «Liber numerorum qui in sanctis scripturis occurrunt.» *A PL 83*, 179-200. c600.
- JERONI 1. «Adversus Jovinianum.» *A PL 23*, 205-384. 393.
- JERONI 2. «Commentariorum in Isaiam prophetam: Liber decimus tertius.» *A PL 24*, 441-478. c 400.
- JERONI 3. «Commentariorum in Ezechielem prophetam.» *A PL 25*, 15-490. 410.
- JOSEP FLAVI 1. *Flavi Josep. La guerra jueva*. Barcelona: Fundació Bernat Metge, 2011, 77-78.
- JOSEP FLAVI 2. *Les antiguitats judaiques*. 93.
- Les Bibles de Ripoll: Vaticà, lat. 5729*. Ciutat del Vaticà i Vic: Biblioteca apostolica vaticana i Bisbat de Vic, 2002.
- MARCA, Pere de. *Marca hispanica sive limes hispanicus, hoc est Geographica & historica descriptio Cataloniae, Ruscinonis & circumjacentium populorum*. Barcelona: Ediciones Base, 1972, 1688.
- MARCIA CAPELLA. *Marziano Capella: Le nozzi di Filologia e Mercurio*. Editat per Ilaria RANELLI. Milà: Bompiani - Il Pensiero Occidentale, 2001, c450.
- MÀXIM. «Sancti Maximi episcopi taurinensis homiliae in quatuor classes distributae: Homilia XXVII.» *A PL 57*, 283-286. c 430.

- PAL·LADI. *Palladius: Traité d'Agriculture*. París: Société d'édition 'Les Belles Lettres', 1976, s. IV.
- PALLADIO, Andrea. *I quattro libri dell'architettura*. Milà: Ulrico Hoepli Editore, 1976, 1570.
- PHILIBERT DE L'ORME. *Le Premier Tome de l'Architecture*. París: Frédéric Morel, 1567.
- PLATÓ 1. «Menó.» A *Diàlegs vol 5. Menó. Alcibiades*, de PLATÓ, editat per Jaume OLIVES CANALS. Barcelona: Fundació Bernat Metge, 1956, c 380aC.
- PLATÓ 2. *La República*. Barcelona: Fundació Bernat Metge, 1989-1992, c380aC.
- PLATÓ 3. *Diàlegs vol XVII. Fileb*. Barcelona: Fundació Bernat Metge, 1997, c 360aC.
- PSEUDOALCUL. «Commentariorum in Apocalypsin libri quinque.» A *PL 100*, de J. P. MIGNE (ed), 1083-1156. c790.
- PSEUDOBOECI 1. «Liber de Geometria.» A *PL 63*, 1352-1364. c 800.
- PSEUDOBOECI 2. «Euclidis megarensis: Geometriae Libri Duo: Ab An. Manl. Severino Boetio Translati.» A *PL 63*, 1307-1352. c1000.
- PSEUDOMACARI. *Pseudo-Macaire: Oeuvres spirituelles: I Homélie propres à la Collection III*. París: Les Éditions du Cerf, 1980, c 400.
- PSEUDOMELITÓ. «Clavis Melitonis.» A *Analecta sacra spicilegio solesmensi parata 2*, de Joannes Baptista Card. PITRA, 6-127. 1876-1882, s VIII.
- PUJADES, Jeroni. *Coronica universal del Principado de Cataluña: Tercera parte: Tomo VII*. Barcelona: Imprenta de José Torner, 1831, 1609c.
- RABAN MAUR 1. «De laudibus Sanctae Crucis.» A *PL 107*, de J. P. MIGNE (ed), 133-294. 815.
- RABAN MAUR 2. «Comentaria in Exodum.» A *PL 108*, de J. P. MIGNE (ed). c825.
- RABAN MAUR 3. «Expositio in Librum Esther.» A *PL 109*, de J. P. MIGNE (ed). 836.
- RABAN MAUR 4. «De Universo.» A *PL 111*, de J. P. MIGNE (ed). 842-846.
- RABAN MAUR 5. «Allegoriae in universam Sacram Scripturam.» A *PL 112*, de J. P. MIGNE, 849-1088. 840c.
- RABAN MAUR 6. «Commentaria in Ezechielem.» A *PL 110*, 497-1084. 842.
- RABAN MAUR 7. «Commentaria in libros IV Regum.» A *PL 109*, 9-280. 832.
- RABAN MAUR 8. «Commentaria in libros II Paralipomenon.» A *PL 109*, 279-540. 834.
- RABAN MAUR 9. «De clericorum institutione.» A *PL 107*, 293-420. 819.
- RABELAIS, François. *La vida molt horrfica del gran Gargantua pare de Pantagruel: Antany composta per mestre Alcofribas abstractor de quinta essència: Libre ple de pantagruelisme*. Traduit per Miquel-Àngel SÁNCHEZ FÉRRIZ. Barcelona: Edicions 62, 1985, 1534.
- RICARD DE SANT VÍCTOR. «In visionem Ezechielis.» A *PL 196*, de J. P. MIGNE (ed), 527-600. c1170.
- ROSWITHA DE GANDERSHEIM 1. «Passio Sanctarum Virginum Fidei Spei et Karitatis.» A *Hrotsvita: Théâtre*, de Monique Goullet (ed i trad). París: Les Belles Lettres, 1999, 972c.
- ROSWITHA DE GANDERSHEIM 2. «Conversio Thaidis Meretricis.» A *Hrotsvita: Théâtre*, de Monique Goullet (ed i trad). París: Les Belles Lettres, 1999, c973.
- SÈNECA. *Questions Naturals*. Barcelona: Fundació Bernat Metge, 1956-1959, c 63.
- SICARD DE CREMONA. «Mitrale seu De officiis ecclesiasticis summa: Liber primus: De ecclesiae aedificatione, ornatu et utensilibus.» A *Patrologiae Cursus Completus*, de J. P. MIGNE (ed), 13-56. Turnhout: Brepols, c1190.
- TEODULF D'ORLEANS 1. «Libri carolini.» A *PL 98*, de J. P. MIGNE, 941-1248. Turnhout: Brepols, c794.
- TEODULF D'ORLEANS 2. «Carmina.» A *Poetae latini aevi carolini: Tomus I*, de Ernst DUEMMLER. Berlin: 1881, 800c.
- VENANCI FORTUNAT. *Poesies*. Editat per Josep PLA I AGULLÓ. Vol. I. Barcelona: Fundació Bernat Metge, 1992, 565-604.
- VICTORÍ. *Victorin de Poetovio: Sur l'Apocalypse et autres écrits*. Editat per M. DULAÉY. París: Les éditions du Cerf, 1997, 258.
- VITRUVI. *M. Vitruvi d'arquitectura*. Barcelona: Agrupació de Fabricants de Cement de Catalunya, 1989, c 25 aC.
- WALAFRID ESTRABÓ. «De ecclesiasticarum rerum exordiis et incrementis liber unus.» A *PL 114*, de J. P. MIGNE (ed), 919-966B. c835.

Fonts contemporànies

- ACKERMAN, James. «Die Anwendung der Quadratur und Triangulatur bei der Grund- und Aufrissgestaltung der gotischen Kirchen by Maria Velte.» *The Art Bulletin*, juny / 1953: 155-157.
- ADDIS, James. «Measure and Proportion in Romanesque Architecture.» A *Ad Quadratum*, de Nancy Y. WU. Aldershot: Ashgate, 2002.
- ADELL I, Joan Albert. *L'arquitectura romànica*. Barcelona, 1986.
- ADELL I GISBERT 2, Joan Albert. *Historiografia i estat de la qüestió*. Vol. IX: L'Empordà II, de *Catalunya Romànica*. Barcelona: Enciclopèdia Catalana, 1990.
- ADELL I GISBERT 3, Joan Albert i BADIA I HOMS, Joan. *Les etapes constructives del monument*. Vol. IX: L'Empordà II, de *Catalunya Romànica*. Barcelona: Enciclopèdia Catalana, 1990.
- ADELL I GISBERT 4, Joan Albert i BADIA I HOMS, Joan. *Datació i relacions estilístiques*. Vol. IX: L'Empordà II, de *Catalunya Romànica*. Barcelona: Enciclopèdia Catalana, 1990.
- ADELL I GISBERT 5, Joan-Albert i RIU BARRERA, Eduard. *Sant Pere de Rodes*. Vol. XXVII: Visió de Síntesi, de *Catalunya Romànica*. Barcelona: Enciclopèdia Catalana, 1998.
- ADELL I GISBERT 6, Joan-Albert i RIU-BARRERA, Eduard. «L'antic monestir de Sant Pere de Rodes: arqueologia i restauració.» *Lambard: Estudis d'Art Medieval*, 2001-2002.
- AEBISCHER I, Paul. «Le "Cant de la Sibil·la" en la cathédrale d'Alghero la veille de Noël.» A *Neuf Études sur le Théâtre Médiéval*, de Paul AEBISCHER. Ginebra: Librairie Droz, 1972, 1949.
- AEBISCHER 2, Paul. «Le "Cant de la Sibil·la" de la nuit de Noël à Majorque.» A *Neuf Études sur le Théâtre Médiéval*, de Paul AEBISCHER. Ginebra: Librairie Droz, 1972.

- AERTSEN, Jan A. «Zur Einleitung.» *A Raum und Raumvorstellungen im Mittelalter*, de Jan A. AERTSEN i Andreas SPEER (eds), XI-XVI. Berlín i Nova York: Walter de Gruyter, 1998.
- AGUSTÍ I FARJAS, Bibiana, i Dolors CODINA I REINA. «Monestir de Sant Pere de Rodes (Port de la Selva, Alt Empordà): Intervenció a la zona 15, 2000-2001.» *Sisenes Jornades d'Arqueologia de les Comarques Gironines*. Sant Joan de les Abadesses: Generalitat de Catalunya, Diputació de Girona, Museu d'Arqueologia de Catalunya, Ajuntament de Sant Joan de les Abadesses, Universitat de Girona, Centre d'Estudis comarcals del Ripollès, 2002. 293-296.
- AINAUD DE LASARTE, Joan. «Noticias de San Pedro de Roda.» *Revista de Gerona*, 4t trimestre / 1959: 33-35.
- ALCOY I PEDRÓS 1, Rosa. «Biblia de Rodes.» A *Catalunya Romànica X: El Ripollès*, de Jordi VIGUÉ (dir), 292-305. Barcelona: Enciclopèdia Catalana, 1987.
- ALCOY I PEDRÓS 2, Rosa. «Biblia de Ripoll.» A *Catalunya Romànica X: El Ripollès*, de Jordi VIGUÉ (dir), 305-315. Barcelona: Enciclopèdia Catalana, 1987.
- ALIBERT, Dominique. «L'hommage des nations à l'empereur.» A *Autour de Gerbert d'Aurillac*, de Olivier GUYOTJEANNIN i Emmanuel POULLE, 83-87. París: École des Chartes, 1996.
- ALLEN, Judson Boyce. «The Education of the Public Man: A Medieval View.» A *Medieval Studies in North America: Past, Present and Future*, de Francis G. GENTRY i Christopher KLEINHENZ, 179-199. Kalamazoo, Michigan: Medieval Institute Publications, 1982.
- ALSINA, Claudi, Gaspar FELIU, i Lluís MARQUET. *Diccionari de mesures catalanes*. Barcelona: Curial, 1996.
- ALTURO I PERUCHO 1, Jesús. «La cultura llatina medieval a Catalunya: estat de la qüestió.» *Symposium internacional sobre els orígens de Catalunya (segles VIII-XI)*. Barcelona: Comissió del Mil·lenari de Catalunya, Generalitat de Catalunya, 1991.
- ALTURO I PERUCHO 2, Jesús. «Manuscrits i documents llatins d'origen català del segle IX.» *Symposium internacional sobre els orígens de Catalunya (segles VIII-XI)*. Barcelona: Comissió del Mil·lenari de Catalunya, Generalitat de Catalunya, 1991.
- ALTURO I PERUCHO 3, Jesús. «La cultura literària.» A *Del Romà al Romànic: història, art i cultura de la Tarraconense mediterrània entre els segles IV i X*, de Pere DE PALOL i Antoni PLADEVALL, 431-434. Barcelona: Enciclopèdia Catalana, 1999.
- AMBROSI, Angelo. *Visualità dello spazio architettonico medioevale*. Bari: Dedalo Libri, 1979.
- AMIET, Robert. «La liturgie dans la diocèse d'Elne au VIIe au XVIe siècles.» *Les Cahiers de Saint-Michel de Cuxa*, núm. 9 (juny 1978).
- ANDALORO, Maria. «Montecassino: Memoria di una fabrica perduta.» A *Cantieri medievali*, de Roberto CASSANELLI (ed), 51-69. Milà: Jaca Book, 1995.
- ANDERSON, Christy. «Writing the Architectural Survey: Collective Authorities and Competing Approaches.» *Journal of the Society of Architectural Historians*, Setembre / 1999: 350-355.
- ANDERSON, M.D. *The Medieval Carver*. Cambridge: University Press, 1935.
- ANDERSON, Stanford. «Architectural History in Schools of Architecture.» *Journal of the Society of Architectural Historians*, setembre 1999: 282-290.
- ANGENENDT, Arnold. «In porticu ecclesiae sepultus: ein Beispiel von himmlisch-irdischer Spiegelung.» A *Iconologia sacra: Mythos, Bildkunst und Dichtung in der Religions- und Sozialgeschichte Alteuropas: Festschrift für Karl Hauck zum 75. Geburtstag*, de H. KELLER i N. STAUBACH. Berlín i Nova York: W. de Gruyter, 1994.
- ANGLÈS, Higiní. *La música a Catalunya fins al segle XIII*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans i Biblioteca de Catalunya, 1935.
- ARMI 1, C. Edson. «Orders and Continuous Orders in Romanesque Architecture.» *The Journal of the Society of Architectural Historians* 34, núm. 3 (octubre 1975): 173-178.
- ARMI 2, C. Edson. «The Context of the Nave Elevation of Cluny III.» *Journal of the Society of Architectural Historians* 69, núm. 3 (setembre 2010): 320-351.
- ARMSTRONG, Gregory T. «Constantine's Churches: Symbol and Structure.» *The Journal of the Society of Architectural Historians* 33, núm. 1 (març 1974): 5-16.
- ARNALL I JUAN 1, Mª Josepa. «Vila-sacra sota la influència de Sant Pere de Rodes (segles XIII-XV).» *Annals de l'Institut d'Estudis Empordanesos* 17 (1984): 96-170.
- ARNALL I JUAN 2, Mª Josepa. «Els pergamins de Sant Pere de Rodes del segle XVII (estudi onomàstic i notarial).» *Annals de l'Institut d'Estudis Empordanesos* (Institut d'Estudis Empordanesos) 18 (1985): 71-96.
- ARNALL I JUAN 3, Mª Josepa. «Els pergamins de Sant Pere de Rodes a l'Arxiu de la Corona d'Aragó (segles XIII-XV).» *Lambard* (Institut d'Estudis Catalans, Amics de l'Art Romànic) II (1981-1983) (1986).
- ARNALL I JUAN 4, Mª Josepa. «Inventaris de béns mobles de l'abat de Sant Pere de Rodes de l'any 1633.» *Annals de l'Institut d'Estudis Gironins* XXIX (1987): 211-229.
- ARNALL I JUAN 5, Mª Josepa. «El monestir de Sant Pere de Rodes en els protocols notariais de Castelló d'Empúries de 1279.» *Anuario de estudios medievales* (CSIC) 28 (1998): 389-404.
- ARNULF 1, Arwed. «Mittelalterliche Beschreibungen des Grabeskirche in Jerusalem.» A *Colloquia Academica: Akademievorträge junger Wissenschaftler: G 1997*, 7-43. Stuttgart: Franz Steiner Verlag, 1998.
- ARNULF 2, Arwed. «Mittelalterlicher Architektur im Blick zeitgenössischer Betrachter: Literarischer Funktion und kunsthistorischer Quellenwert mittelalterlicher Architekturbeschreibungen.» A *Bauen als Kunst un historische Praxis*, de Stefan SCHWEIZER i Jörg STABENOW (eds), 89-122. Göttingen: Wallstein Verlag, 2006.
- ARROUYE, Jean. «Fin du monde - fin d'un monde: sur les enluminures du 'Beatus' de Facundus.» *Fin des temps et temps de la fin dans l'univers médiéval*. Ais de Provença: Centre Universitaire d'Études et de Recherches Médiévales CUERMA, 1993. 23-52.
- AVRIL, François, Jean-Pierre ANIEL, Mireille MENTRÉ, Alix SAULNIER, i Yolanta ZALUSKA. *Manuscrits enluminés de la Péninsule Ibérique*. París: Bibliothèque Nationale, 1982.
- BADIA I HOMS 1, Joan. *L'arquitectura medieval de l'Empordà*. Girona: Diputació Provincial de Girona, 1981.
- BADIA I HOMS 2, Joan. «Sant Pere de Rodes.» A *Catalunya romànica: IX L'Empordà II*, 657-676. Barcelona: Enciclopèdia Catalana, 1990.
- BADIA I HOMS 3, Joan, i Maria Lluïsa RAMOS I MARTÍNEZ. «Sant Pere de Rodes.» A *Catalunya romànica: IX L'Empordà II*, 677-694. Barcelona: Enciclopèdia Catalana, 1990.

- BADIA PÀMIES, Lola, i Jaume TORRÓ TORRENT. «Introducció.» *A Curial e Güelfa*, de Anònim 3, 9-114. Barcelona: Quaderns Crema, 2011.
- BALASCH, Manuel. «Introducció.» *A Fileb*, de Plató, 9-78. Barcelona: Fundació Bernat Metge, 1997.
- BALTHASAR, Hans Urs von. *Herrlichkeit: eine theologische Ästhetik: I. Schau der Gestalt*. Einsiedeln: Johannes Verlag, 1961.
- BANDMANN I, G. *Mittelalterliche Architektur als Bedeutungsträger*. Berlin: Gebr. Mann Verlag 1981, 1951.
- BANGO TORVISO, I.G. «La vieja liturgia hispana y la interpretación funcional del templo prerrománico.» *A VII Semana de Estudios Medievales (Nájera del 29 de julio al 2 de agosto 1996)*, 61-120. Logroño, 1997.
- BANNISTER, Turpin C. «The Contribution of Architectural History to the Development of the Modern Student-Architect.» *The Journal of the American Society of Architectural Historians* 2, núm. 2 (abril 1942): 5-13.
- BANNISTER, Turpin C. «The Functions of Architectural History in the Education of Modern Architects.» *Journal of Architectural Education*, hivern de 1949: 23-30.
- BARRACHINA NAVARRO, Jaime. «Las portadas de la iglesia de Sant Pere de Rodes.» *Locus Amoenus*, núm. 4 (1998-1999): 7-35.
- BARRAL I ALTET 1, Xavier. «Nouveaux apports au dossier archéologique de l'église Saint-Michel de Cuxa.» *Journal des savants*, 1977: 191-223.
- BARRAL I ALTET 2, Xavier. «L'iconographie de caractère synthétique et monumental inspirée de l'Apocalypse dans l'art médiéval d'Occident (IXe-XIIIe s.)» *A L'Apocalypse de Jean: traditions exégétiques et iconographiques IIIe-XIIIe siècles*, de Yves CHRISTE, 187-216. Ginebra: Librairie Droz, 1979.
- BARRAL I ALTET 3, Xavier. «El monestir de Sant Pere de Rodes objecte d'estudi fora de Catalunya: les etapes historiogràfiques.» *Lambard (Institut d'Estudis Catalans) II*, 1981-83 (1986): 67-79.
- BARRAL I ALTET 4, Xavier. «L'art monumental a Catalunya entorn de l'any mill: una mirada cap a Roma.» *Actes del Congrés Internacional Gerbert d'Orlhac i el seu temps: Catalunya i Europa a la fi del I mil·lenni: Vic-Ripoll, 10-13 de novembre de 1999*. Vic: Eumo Editorial, 1999. 247-254.
- BARRAL I ALTET 5, Xavier. «Du Panthéon de Rome à Sainte-Marie la Ronde de Vic: la transmission d'un modèle d'architecture mariale au début du XIe siècle et la politique 'romaine' de l'abbé-évêque Oliba.» *Les Cahiers de Saint-Michel de Cuxa* 37 (2006): 63-75.
- BARRAL I ALTET 6, Xavier. «Culture visuelle et réflexion architecturale au début du XIe siècle: Les voyages de l'abbé-évêque Oliba (2e partie: Les voyages à Rome et leurs conséquences).» *Les Cahiers de Saint-Michel de Cuxa* XLI (2010): 211-226.
- BARRAL I ALTET 7, Xavier. «Culture visuelle et réflexion architecturale au début du XIe siècle: Les voyages de l'abbé-évêque Oliba (2e partie: Les voyages à Rome et leurs conséquences).» *Les Cahiers de Saint-Michel de Cuxa* XLI (2010): 211-226.
- BARRAL I ALTET 8, Xavier. «L'arquitectura religiosa d'època romànica a Catalunya (segles XI-XIII): balanç i notes crítiques.» *Catalan Historical Review*, núm. 4 (2011): 181-200.
- BASCHET, Jérôme. *L'iconographie médiévale*. Éditions Gallimard, 2008.
- BAYLÉ, Maylis. «Les sculptures de la rotonde de Dijon.» *A Guillaume de Volpiano et l'architecture des rotondes*, de Monique JANNET i Christian SAPIN (eds). Dijon: Éditions universitaires de Dijon, 1996.
- BAZIN, Germain. *Histoire de l'histoire de l'art: de Vasari à nos jours*. Paris: Albin Michel, 1986.
- BEAUJOUAN 1, Guy. «L'interdépendance entre la science scolastique et les techniques utilitaires (XIIe, XIIIe et XIVe siècles).» *A Les conférences du Palais de la Découverte, série D, n 46*. Paris, 1957.
- BEAUJOUAN 2, Guy. «Le symbolisme des nombres à l'époque romane.» *Cahiers de civilisation médiévale*, núm. 4 (1961).
- BEAUJOUAN 3, Guy. «L'enseignement du Quadrivium.» *Settimane di studio del Centro italiano di studi sull'alto medioevo, XIX (Spoleto, 15-21 aprile 1971) La Scuola nell'Occidente latino dell'alto medioevo*. Spoleto: 1972, 1971.
- BEAUJOUAN 4, Guy. «Réflexions sur les rapports entre théorie et pratique au Moyen Âge.» *A The Cultural Context of Medieval Learning*, de J. E. MURDOCH i E. D. SYLLA (eds). Dordrecht i Boston: D. Reidel, 1975.
- BEAUJOUAN 5, Guy. «The Transformation of the Quadrivium.» *A Renaissance and Renewal in the Twelfth Century*, de Robert BENSON i Giles CONSTABLE (eds). Cambridge, Mass: Harvard University Press, 1982.
- BEAUJOUAN 6, Guy. «Les Apocryphes mathématiques de Gerbert.» *Gerberto: scienza e mito: Atti del Gerberti Symposium (25-27 luglio 1983)*. Bobbio: Editrice degli archivi storici bobbiensi, 1985, 1983 I. 645-658.
- BEAUJOUAN 7, Guy. «Vision du monde.» *A La France médiévale*, de Jean FAVIER (dir). Paris: Fayard, 1983 2.
- BEAUJOUAN 8, Guy. «Préface.» *A Par raison des nombres: l'art du calcul et les savoirs scientifiques médiévaux*, de Guy BEAUJOUAN. Aldershot: Variorum, 1991.
- BEDOS-REZAK, Brigitte Miriam. «Medieval Identity: a Sign and a Concept.» *The American Historical Review* 105, núm. 5 (desembre 2000): 1489-1533.
- BEER, Rudolf. «Los manuscritos del monastir de Santa Maria de Ripoll.» *A Boletín de la Real Academia de Buenas Letras de Barcelona: tomo quinto: años académicos CLXXXI y CLXXXII*. Barcelona: Imprenta de la Casa Provincial de Caridad, 1909-1910.
- BEIERWALTES, Werner. «Negati affirmatio: Welt als Metapher: Zur Grundlegung einer mittelalterlichen Ästhetik durch Johannes Scotus Eriugena.» *A Jean Scot Érigène et l'histoire de la philosophie: Laon 7-12 juillet 1975*, de René Roques (ed), 263-276. Paris: Éditions du Centre National de la Recherche Scientifique, 1977. Traducció anglesa a «Negati Affirmatio Or the World as Metaphor: A foundation for medieval aesthetics from the writings of John Scotus Eriugena.» *Dionysius*, desembre / 1977: 127-159.
- BELLISSIMA, Fabio. «La musica nel quadrivio: un'introduzione al problema dell'accordatura della scala.» *A Scienze Matematiche e insegnamento in epoca medioevale: Atti del Convegno Internazionali di Studio: Chieti, 2-4 maggio 1996*, de Paolo Feruglia, Luigi Pellegrini i Roberto Paciocco, 255-284. Nàpols: Edizione Scientifiche Italiane, 2000.
- BELTING, Hans. *Art History after Modernism*. Traduit per Caroline SALTZWEDEL, Mitch COHEN i Kenneth NORTHCOTT. Chicago i Londres: The University of Chicago Press, 2003.
- BENOIT, François. *L'architecture: L'occident médiéval: Du Romain au Roman*. Paris: Librairie Renouard i H. Laurens éditeur, 1933.
- BERGMANN, Werner. «Innovationen im Quadrivium des 10. und 11. Jahrhunderts: Studien zur Einführung von Astrolab und Abakus im lateinischen Mittelalter.» *Sudhoffs Archiv (Franz Steiner Verlag Wiesbaden GmbH)* 26 (1985).
- BERNARDI, Philippe. «Introduction.» *Histoire & mesure* XVI, núm. 3-4 (2001): 207-212.

- BERTELLI, Gioia. «Un ciclo di affreschi altomedievali in Puglia: l'Apocalisse del tempietto de Seppanibale a Fasano.» *Arte Medievale* 4, núm. 2 (1990): 73-97.
- BERTHELOT, Anne. «Cartengles, Feragus, Mingles et le Dragon de Babyloine: Les variations du Bestiaire Apocalyptique dans les 'Prophesies de Merlin'.» *A Fin des temps et temps de la fin dans l'univers médiéval*, 53-65. Ais de Provença: Centre universitaire d'études et de recherches médiévales CUERMA, 1993.
- BESELER, Hartwig. «Gestalt und Geschichte.» *A Die Michaeliskirche in Hildesheim*, de Hartwig BESELER i Hans ROGGENKAMP, 15-118. Berlín: Gebr. Mann Verlag, 1954.
- BETTES, F. «The Anglo-Saxon Foot: a Computerized Assessment.» *Medieval Archaeology*, núm. 35 (1991): 44-50.
- BINDING 1, Günther. *Zur Methode der Architekturbetrachtung mittelalterlicher Kirchen*. Colònia: Abteilung Architekturgeschichte des Kunsthistorischen Instituts der Universität zu Köln, 1991.
- BINDING 2, Günther. *Baubetrieb im Mittelalter*. Darmstadt: Wissenschaftliche Buchgesellschaft, 1993.
- BINDING 3, Günther. *Der früh- und hochmittelalterliche Bauherr als sapiens architectus*. Darmsatdt: Wissenschaftliche Buchgesellschaft, 1998.
- BINDING 4, Günther. *Medieval Building Techniques*. Traduit per Alex Cameron. Stroud: Tempus, 2004, 2001.
- BINDING 5, Günther, i Susanne LINSCHIED-BURDICH. *Planen und Bauen im frühen und hohen Mittelalter nach den Schriftquellen bis 1250*. Darmstadt: Wissenschaftliche Buchgesellschaft, 2002.
- BIRKETT, Stephen, i William JURGENSON. «Why Didn't Historical Makers Need Drawings? Part I - Practical Geometry and Proportion.» *The Galpin Society Journal* 54 (maig 2001): 242-284.
- BISCHOFF Bernhard. «Die Überlieferung der technischen Literatur.» *A Artigianato e tecnica nella società dell'alto medioevo occidentale: Settimane di studio del Centro italiano di studi sull'alto medioevo 18*. Spoleto: Centro italiano di studi sull'alto medioevo, 1971. També a *Mittelalterliche Studien: Ausgewählte Aufsätze zur Schriftkunde und Literaturgeschichte*, de Bernhard BISCHOFF. Stuttgart: Anton Hiersemann, 1981.
- BISCONTI, Fabrizio. «Le rappresentazione urbane nella pittura cimiteriale romana: dalla città reale a quella ideale.» *Actes du XIe Congrès International d'Archéologie Chrétienne*. Ciutat del Vaticà: Pontificio istituto di archeologia cristiana i École Française de Rome, 1989. 1305-1321.
- BLAJOT, M., J.M. GURT, M. GUÀRDIA, i F. TUSET. «L'excavació del 1981-82 i les seves perspectives futures.» *Lambard* 2 (1986).
- BLOCH, Marc. *Apologia de la història*. Barcelona: Empúries, 1984, (1949).
- BLOCH, Peter. «Das Apsismosaik von Germigny-des-Prés: Karl der Grosse und der alte Bund.» *A Karolingische Kunst*, de Wolfgang BRAUNFELS i Hermann SCHNITZLER, 234-261. Düsseldorf: Verlag L. Schwann, 1965.
- BLUME, F., K. LACHMANN, i A. RUDDORFF. *Die Schriften der römischen Feldmesser*. Berlín: Georg Reimer, 1848.
- BOFILL I SOLIGUER, Joan. *La problemàtica del tractat De Institutione Musica de Boeci*. Barcelona: Publicacions de la Universitat de Barcelona, 1993.
- BÖKER, Hans. «The Bishop's Chapel of Hereford Cathedral and the Question of Architectural Copies in the Middle Ages.» *Gesta* XXXVII, núm. 1 (1998): 44-54.
- BONNERY, André, Mireille MENTRÉ, i Guylène HIDRIO. *Jérusalem, symboles et représentations dans l'Occident médiéval*. Paris: Jacques Grancher Éditeur, 1998.
- BORST 1, A. «Das mittelalterliche Zählkampfspiel.» *Supplemente zu den Sitzungsberichten der Heidelberger Akademie der Wissenschaften. Philosophisch-historische Klasse* 5 (1986).
- BORST 2, Arno. «Astrolab und Klosterreform an der Jahrtausendwende.» *Sitzungsberichte der Heidelberger Akademie der Wissenschaften* (Carl Winter Universitätsverlag), núm. 1 (1989).
- BOTO VARELA, Gerardo. «Ciudades escatológicas fortificadas: Usos perspectivos en los beatos de Girona y Saint-Sever.» *Locus Amoenus* 2 (1996): 15-30.
- BOULNOIS 1, Olivier. «Du lieu cosmique à l'espace continu? La représentation de l'espace selon Duns Scot et les condamnations de 1277.» *A Raum und Raumvorstellungen im Mittelalter*, de Jan A. AERTSEN i Andreas SPEER (eds), 314-331. Berlín i Nova York: Walter de Gruyter, 1998.
- BOULNOIS 2, Olivier. *Au-delà de l'image: Une archéologie du visuel au Moyen Âge, Ve-XVIe siècle*. Paris: Éditions du Seuil, 2008.
- BOUSQUET, Jacques. «La dédicace ou consécration des églises et ses rapports avec leur construction: L'exemple d'Oliba.» *Les Cahiers de Saint-Michel de Cuxa*, núm. 3 (1972).
- BRENK, Beat. «Le texte et l'image dans la 'Vie des Saints' au Moyen Âge: Rôle du concepteur et rôle du peintre.» *Actes du Colloque international de Chantilly (13 au 15 octobre 1982)*. Paris: Les Belles Lettres, 1984. 31-39.
- BRISAC, Catherine. «La verrière de l'Apocalypse à la cathédrale de Bourges.» *Actes du Colloque international de Chantilly (13 au 15 octobre 1982)*. Paris: Les Belles Lettres, 1984. 109-115.
- BROOKE, Ch. N. L., i Wim SWAAN. *The Monastic World*. Londres: Elek, 1974.
- BROWN, Elizabeth A.R. «The Tyranny of a Construct: Feudalism and Historians of Medieval Europe.» *The American Historical Review* 79, núm. 4 (octubre 1974): 1063-1088.
- BROWN, George Hardin. «Holder, Arthur G., Bede: On the Tabernacle. Translated Texts for Historians, Vol. 18. Liverpool University Press, 1994.» *The Medieval Review*. 8 / febrer / 1995. <http://www.hti.umich.edu/cgi/t/tmr/tmr-id...ection=TMR&fontstyle=byte&q1=Bede&q2=&q3=> (últim accés: 24 / gener / 2002).
- BROWN, Michelle P., ed. *In the Beginning: Bibles Before the Year 1000*. Washington: The Freer Gallery of Art and Arthur M. Sackler Gallery, 2006.
- BRUCK, Robert. *Die Malereien in den Handschriften des Königreichs Sachsen*. Dresden: C.C. Meinhold & Söhne, 1906.
- BRUSH 1, Kathryn. *The Shaping of Art History*. Cambridge, Nova York i Melbourne: Cambridge University Press, 1996.

- BRUSH 2, Kathryn. «German Kunstwissenschaft and the Practice of Art History in America after World War I.» *Marburger Jahrbuch für Kunstwissenschaft* 26 (1999): 7-36.
- BRUTAILS 1, Joan August. *Notes sobre l'art religiós en el Rosselló*. Traduït per J. MASSÓ TORRENTS. Barcelona: L'Avenç, 1901, 1892.
- BRUTAILS 2, J.A. «Recherches sur l'équivalence des anciennes mesures de la Gironde.» A *Actes de l'Académie nationale des sciences, belles-lettres et arts de Bordeaux*, 5-158. Paris: A. Picard et fils, éditeurs, 1911.
- BRUTAILS 3, Auguste. «Lettre de M. Brutails à M. Guilhaumoz.» *Bibliothèque de l'école des chartes* 74 (1913): 620-628.
- BRUYNE, Edgar de. *Études d'esthétique médiévale: v 2: L'époque romane*. Bruges, 1946.
- BUCHER, François. «Medieval Architectural Design Methods, 800-1560.» *Gesta* 11, núm. 2 (1972): 37-51.
- BUNIM, Miriam Schild. *Space in Medieval Painting and the Forerunners of Perspective*. Columbia University Press, 1940.
- BURCH 1, J., C. CARRASCAL, M. MATARÓ, A.Mª PUIG, i G. VIEYRA. «Intervencions arqueològiques al monestir de Sant Pere de Rodes durant l'any 1991.» *Primeres Jornades d'Arqueologia de les Comarques de Girona*. Sant Feliu de Guixols: Comissió de les Jornades, 1992. 161-170.
- BURCH 2, J., C. CARRASCAL, M. MATARÓ, G. VIEYRA, i A.M. PUIG. «Sant Pere de Rodes (El Port de la Selva, Alt Empordà), els treballs arqueològics de 1992.» *II Jornades d'Arqueologia de les Comarques de Girona*. Torroella de Montgrí, 1994. 166-173.
- BUXEDA I GARRIGÓS, J. «Revisiting the compositional data: Some fundamental questions and new prospects in Archaeometry and Archaeology.» *DUGi Docs.* 30 / maig / 2008. <http://dugi-doc.udg.edu/bitstream/10256/749/1/Buxeda%20CoDaWork08%20final%20paper.pdf> (últim accés: set / maig / 2011).
- CAHN 1, Walter. «Architectural Draftsmanship in Twelfth-Century Paris: the Illustration of Richard of Saint-Victor's Commentary on Ezekiel's Temple Vision.» *Gesta* XV, núm. 1-2 (1976): 247-254.
- CAHN 2, Walter. *Romanesque Bible Illumination*. Ithaca, Nova York: Cornell University Press, 1982. En francès, *La Bible Romane*. Friburg: Office du Livre, 1982.
- CAHN 3, Walter. «Architecture and Exegesis: Richard of St.-Victor's Ezekiel Commentary and Its Illustrations.» *The Art Bulletin* 76, núm. 1 (març 1994): 53-68.
- CAHN 4, Walter. *Romanesque Manuscripts: the Twelfth Century*. Londres: Harvey Miller, 1996.
- CALLEBAT, Louis. «Le choix encyclopédique: observations sur la littérature scientifique et technique romaine.» Editat per Louis CALLEBAT i Olivier DESBORDES. *Science antique, science médiévale: Actes du colloque international (Mont-Saint-Michel, 4-7 septembre 1998)*. Hildesheim, Zúric i Nova York: Olms-Weidmann, 2000. 203-211.
- CAM, Marie-Thérèse. «Introduction.» A *Abrégé d'architecture privée*, de Cetius Faventinus. Paris: Les Belles Lettres, 2001.
- CAMPBELL, Brian. *The Writings of the Roman Land Surveyors*. Londres: Society for the Promotion of Roman Studies, 2000.
- CAMPS I SÒRIA, Jordi, i Imma LORÉS I OZTET. «L'escultura de Sant Pere de Rodes.» A *Catalunya Romànica IX: L'Empordà II*, 703-728. Barcelona: Enciclopèdia Catalana, 1990.
- CAMPS, Guiu M. (ed). «Salms.» A *Bíblia*, traduït per CIVTLC i Guiu M. CAMPS. Barcelona: Editorial Alpha, 1968.
- CAMPS, Jordi, i al. *Catalunya a l'època carolíngia: Art i cultura abans del romànic (segles IX i X)*. Barcelona: Museu Nacional d'Art de Catalunya, 1999.
- CAMUS, Marie-Thérèse. «À propos de trois découvertes récentes: images de l'Apocalypse à Saint-Hilaire-le-Grand de Poitiers.» *Cahiers de civilisation médiévale*, abril-juny / 1989: 125-133.
- CANETTI, Paolo. «Il trobar et l'esprit de géométrie.» Editat per Paolo FERUGLIA, Luigi PELLEGRINI i Roberto PACIOCCO. *Scienze Matematiche e insegnamento in epoca medioevale: Atti del Convegno internazionale di studio: Chieti, 2-4 maggio 1996*. Nàpols: Edizioni scientifiche italiane, 2000. 285-297.
- CANTINO WATAGHIN, Gisella. «Les édifices à rotonde de l'Antiquité tardive: Quelques remarques.» *Guillaume de Volpiano et l'architecture des rotondes*. Dijon: Editions Universitaires de Dijon, 1996. 203-226.
- CANTOR, Moritz. *Vorlesungen über Geschichte der Mathematik: Von den ältesten Zeiten bis zum Jahre 1200*. 3a. Leipzig: Druck und Verlag von B.G. Teubner, 1907.
- CAPPUYNS, Maïeul. *Jean Scot Érigène: sa vie, son oeuvre, sa pensée*. Brussel·les: Culture et civilisation, 1969, 1933.
- CARBONELL I ESTELLER, Eduard. «Algunes reflexions sobre l'arquitectura a Catalunya a l'entorn de l'any mil.» *Simposi internacional d'arquitectura a Catalunya: segles IX, X i primera meitat de l'XI: publicació de les ponències celebrades a Girona, del 17 al 21 de març de 1988*. Girona: Universitat de Girona, 1994. 121-129.
- CARDÓ, Carles (trad). «Salms.» A *Càntic dels Càntics / Salms / Libre de la Saviesa*. Barcelona: Editorial Alpha, 1948.
- CARDOT, Fabienne. *L'espace et le pouvoir: Étude sur l'Austrasie mérovingienne*. Paris: Publications de la Sorbonne, 1987.
- CAROZZI, Claude. «Dalla Gerusalemme celeste alla Chiesa: testo, immagini, simboli.» A *Arti e Storia nel Medioevo: Volume terzo: Del vedere: pubblici, forme e funzioni*, de Enrico CASTELNUOVO i Giuseppe SERGI (eds), 145-166. Torí: Giulio Einaudi editore, 2004.
- CARRUTHERS, Mary. «The Poet as Master Builder: Composition and Locational Memory in the Middle Ages.» *New Literary History*, v 24, n 4, 1993: 881-904.
- CARTY 1, Carolyn M. «The Role of Gunzo's Dream in the Building of Cluny III.» *Gesta* 27, núm. 1-2 (1988): 113-123.
- CARTY 2, Carolyn M. «The Role of Medieval Dream Images in Authenticating Ecclesiastical Construction.» *Zeitschrift für Kunstgeschichte* 62, núm. 1 (1999): 45-90.
- CASADES I GRAMATXES, Pelegrí. «Excursió al monestir de Sant Pere de Roda y castell de Sant Salvador de Verdura: 3 al 8 agost 1879.» *Memorias de la Associació Catalanista d'Excursions Científicas III (1879)*: 239-299.
- CASARTELLI NOVELLI, S. «La cattedrale ed i marmi carolingi di Torino nelle date dell'episcopato di Claudio l'iconoclasta.» *Cahiers Archéologiques XXV (1976)*: 93-100.
- CASTIÑEIRAS 2, Manuel. «El concierto del Apocalipsis en el arte de los caminos de peregrinación.» Editat per Carlos VILLANUEVA. *El sonido de la piedra: actas del encuentro sobre instrumentos en el camino de Santiago*. Xunta de Galicia, 2005.
- CASTIÑEIRAS GONZÁLEZ 1, Manuel Antonio. «Ripoll i les relacions culturals i artístiques de la Catalunya altmedieval.» A *Del Romà al Romànic: història, art i cultura de la Tarraconense mediterrània entre els segles IV i X*, de Pere DE PALOL i Antoni PLADEVALL. Barcelona: Enciclopèdia Catalana, 1999.
- CATTANI, P. *La rotonda e i mosaici di San Giorgio a Salonicco*. Bolonya, 1972.

- CAUMONT 1, Arcisse de. *Cours d'antiquités monumentales professé à Caen, en 1830: Histoire de l'art dans l'ouest de la France depuis les temps les plus reculés jusqu'au XVIIe siècle: Quatrième partie: Moyen Âge: Architecture religieuse*. Caen: T. Chalopin, 1831.
- CAUMONT 2, Arcisse de. *Cours d'antiquités monumentales professé à Caen, en 1830: Histoire de l'art dans l'ouest de la France: Atlas*. Paris, Caen, Rouen i Londres: Lance, Hardel, Frère i Dulau et Cie, 1835.
- CAVINESS, Madeline H. «Images of Divine Order and the Third Mode of Seeing.» *Gesta*, 1983: 99-120.
- CERVERA VERA, Luís. *El código de Vitruvio hasta sus primeras versiones impresas*. Madrid: Instituto de España, 1978.
- CHIFFOLEAU, Jacques. «Dels ritus a les creences: La pràctica de la missa a l'Edat Mitjana.» *L'Avenç*, núm. 111 (gener 1988).
- CHOUQUER, Gérard, i François FAVORY. *L'arpentage romain*. París: Editions Errance, 2001.
- CHRISTE 01, Yves. *Les grands portails romans*. Ginebra: Librairie Droz, 1969.
- CHRISTE 02, Yves. «Les représentations médiévales d'Ap IV-(V) en visions de seconde Parousie: origines, textes et contexte.» *Cahiers Archéologiques* XXIII (1974): 61-72.
- CHRISTE 03, Yves. «Trois images carolingiennes en forme de commentaires sur l'Apocalypse.» *Cahiers archéologiques*, 1976: 77-92.
- CHRISTE 04, Yves. «Sainte-Marie de Compiègne et le temple d'Hézechiél.» A *Jean Scot Érigène et l'histoire de la philosophie: Laon 7-12 juillet 1975*, de René Roques (ed), 477-481. París: Éditions du Centre National de la Recherche Scientifique, 1977.
- CHRISTE 05, Yves. «Traditions littéraires et iconographiques dans l'interprétation des images apocalyptiques.» A *L'Apocalypse de Jean: traditions exégétiques et iconographiques IIIe-XIIIe siècles*, de Yves CHRISTE, 109-134. Ginebra: Librairie Droz, 1979.
- CHRISTE 06, Yves. «Et supermuros eius angelorum custodia.» *Cahiers de civilisation médiévale*, juliol-desembre / 1981: 173-179.
- CHRISTE 07, Yves. «Le Jérusalem céleste di Civate.» *Zeitschrift für Schweizerische Archäologie und Kunstgeschichte* XL/2 (1983): 94-96.
- CHRISTE 08, Yves. «Traditions littéraires et iconographiques dans l'élaboration du programme de Civate.» *Actes du Colloque international de Chantilly (13 au 15 octobre 1982)*. París: Les Belles Lettres, 1984. 117-134, pl.
- CHRISTE 09, Yves. «Influences et Retentissement de l'Oeuvre de Jean Scot sur l'Art Médiéval: Bilan et Perspectives.» A *Eriugena redivivus: Zur Wirkungsgeschichte seines Denkens im Mittelalter und im Übergang zur Neuzeit*, de Werner Beierwaltes (ed), 142-161. Heidelberg: Carl Winter · Universitätsverlag, 1987.
- CHRISTE 10, Yves. «La cité de la Sagesse.» *Cahiers de civilisation médiévale* XXXI/1 (gener-març 1988): 29-35.
- CHRISTE 11, Yves. «Un chapiteau de Mozac avec les anges des vents d'Ap 7,1.» 77, núm. 733 (juliol-agost 1989): 297-302.
- CHRISTE 12, Yves. «The Apocalypse in the Monumental Art of the Eleventh through Thirteenth Centuries.» A *Apocalypse in the Middle Ages*, de Richard K. Emmerson i Bernard McGinn (ed), 234-258. Ithaca i Londres: Cornell University Press, 1992.
- CHRISTE 13, Yves. *L'Apocalypse de Jean: sens et développements de ses visions synthétiques*. París: Picard, 1996.
- CHRISTE 14, Yves. «Le livre d'Esther dans les Bibles moralisées et les vitraux de la Sainte-Chapelle - 1ère partie.» *Arte Cristiana*, núm. 801 (novembre-desembre 2000): 411-428.
- CHRISTE 15, Yves. «Apocalypse and Last Judgment around the Year 1000.» A *The Apocalyptic Year 1000*, de Richard LANDES, Andrew GOW i David C. VAN METER, 139-154. Oxford i Nova York: Oxford University Press, 2003.
- CLARK, William W., i Charles M. RADDING. *Medieval Architecture, Medieval Learning: Builders and Masters in the Age of Romanesque and Gothic*. New Haven i Londres: Yale University Press, 1992.
- CODINA, Daniel. «La chapelle de la Trinité de Saint-Michel de Cuxa: conception théologique et symbolique d'une architecture singulière.» *Cahiers de Saint-Michel de Cuxa*, núm. 35 (81-88): 2005.
- COLARDELLE 1, Michel i Renée. «Grenoble (Isère) Saint Laurent». A *Le paysage monumental de la France autour de l'an mil: Avec un appendice Catalogne: Colloque international CNRS Hugues Capet 987-1987: La France de l'an Mil*. Picard Éditeur, 1987
- COLARDELLE 2, Renée. «Grenoble: Église Saint-Laurent.» A *Les premiers monuments chrétiens de la France I Sud-est et Corse*, de Noël DUVAL (directió científica). París: Picard, 1995.
- COLLI 1, Agostino. «La Gerusalemme celeste nei cicli apocalittici altomedievali e l'affresco di San Pietro al monte di Civate.» *Cahiers Archéologiques*, 1982: 107-124.
- COLLI 2, Agostino. «La tradizione figurativa della Gerusalemme celeste: linee di sviluppo dal sec. III al sec. XIV.» A *La Gerusalemme celeste: la dimora di Dio con gli uomini (Ap 21,3): immagini della Gerusalemme celeste dal III al XIV secolo 20.05-5.06 1983*, de M.L. GATTI PERER, 119-144. Milà: Università Cattolica del Sacro Cuore, 1983.
- COMES, Rosa M. «Ambient intel·lectual a la Catalunya dels segles X i XI: Els monestirs i les seves biblioteques.» A *La ciència en la història dels Països Catalans: I. Dels àrabs al Renaixement*, de Joan VERNET i Ramon PARÈS (dirs), 75-114. València: Institut d'Estudis Catalans i Universitat de València, 2004.
- CONANT 1, Kenneth John. «The Original Buildings at the Holy Sepulchre in Jerusalem.» *Speculum* 31, núm. 1 (gener 1956): 1-48.
- CONANT 2, Kenneth John. *Carolingian and Romanesque Architecture 800-1200*. Middlesex: Penguin Books, 1959.
- CONANT 3, Kenneth John. «Mediaeval Academy Excavations at Cluny: Systematic Dimensions in the Buildings.» *Speculum* 38, núm. 1 (gener 1963): 1-45.
- CONANT 4, Kenneth J. «The after-Life of Vitruvius in the Middle Ages.» *The Journal of the Society or Architectural Historians*, març / 1968: 33-38.
- CONANT 5, Kenneth John. *Cluny: les églises et la maison du chef d'ordre*. Cambridge, Massachusetts: The Mediaeval Academy of America, 1968.
- CONNOLLY, Dan (rev). «Edson, Evelyn, 'Mapping Time and Space: How Medieval Mapmakers viewed their World'. The British Library Studies in Map History, vol I. London: The British Library, 2000.» *The Medieval Review*, 2001.
- CONTESSA 1, Andreina. «Imaging the Invisible God: Theophanies and Prophetic Visions in the Ripoll and Roda Bibles.» *Cahiers archéologiques: Fin de l'Antiquité et Moyen Âge* 52 (2005-2008): 79-97.
- CONTESSA 2, Andreina. «L'iconographie des cycles de Daniel et d'Ezéchiél dans les Bibles catalanes: présence divine et vision de l'invisible.» *Les Cahiers de Saint-Michel de Cuxa* XL (2009): 165-176.
- CONTRENI 1, John J. «Haimo of Auxerre's Commentary on Ezechiel.» *L'École Carolingienne d'Auxerre: de Murethach à Remi 830-908. Entretiens d'Auxerre 1989*. París: Beauchesne, 1991. 229-242.
- CONTRENI 2, John J. «The Carolingian Renaissance: Education and Literary Culture.» A *The New Cambridge Medieval History II*, de Rosamond McKITTERICK (ed). Cambridge: Cambridge University Press, 1995.
- CORBETT, Anthony G. «Textual Hints for Directors and Performers in the York Old Testament from 'The Fall of the Angels' to 'The Expulsion'.» *Actes del VII Col·loqui de la Societat internacional per l'estudi del teatre mediéval: Girona, juliol de 1992*. Institut del Teatre, 1996. 261-266.

- CORBO, Virgilio Canio. *Il Santo Sepolcro di Gerusalemme: Aspetti archeologici dalle origini al periodo crociato*. Jerusalem: Franciscan Printing, 1981.
- CORBOZ, André. «La ciudad como templo.» A *Dios Arquitecto*, de Juan Antonio RAMÍREZ, traduit per Isabel REVERTE i M.T. GALLEGU, 51-77. Madrid: Ediciones Siruela, 1991.
- COÜASNON, Charles. *The Church of the Holy Sepulchre in Jerusalem*. Londres: British Academy, Oxford University Press, 1974.
- COUSSEMAKER, E. de. *Histoire de l'harmonie au moyen âge*. Hildesheim: Georg Olms Verlagsbuchhandlung, 1966, 1852.
- CRISTIANI, Marta. «Tempo rituale e tempo storico: comunione cristiana e sacrificio; scelte antropologiche della cultura altomedievale.» *Segni e riti nella chiesa altomedievale occidentale: settimane di studio del Centro italiano di studi sull'Alto Medioevo XXIII: 11-17 aprile 1985*. Spoleto, 1987.
- CROOK, John. *The Architectural Setting of the Cult of Saints in the Early Christian West c500-1200*. Oxford i Nova York: Clarendon Press i Oxford University Press, 2000.
- CROSSLEY, Paul. «Medieval Architecture and Meaning: the Limits of Iconography.» *The Burlington Magazine* 130, núm. 1019 (febrer 1988): 116-121.
- D'ALVERNY 1, Marie Thérèse. «La Sagesse et ses sept filles: recherches sur les allégories de la philosophie et des arts libéraux du IXe au XIIe siècle.» A *Mélanges dédiés à la mémoire de Félix Grat I*, 245-278. Paris, 1946.
- D'ALVERNY 2, Marie-Thérèse. «L'homme comme symbole: Le microcosme.» *Simboli e simbologia nell'alto Medioevo: Settimane di studio del Centro italiano di studi sull'alto medioevo XXIII*. Spoleto: Centro italiano di studi sull'alto medioevo, 1976. 123-183; pl.
- DAVIS 1, Michael, i Linda Elaine NEAGLEY. «Mechanics and Meaning: Plan Design at Saint-Urbain, Troyes and Saint-Ouen, Rouen.» *Gesta*, v 39, n 2, 2000: 161-182.
- DAVIS 2, Michael T. «On the Drawing Board: Plans of the Clermont Cathedral Terrace.» A *Ad quadratum*, de Nancy Y. WU. Aldershot: Ashgate, 2002.
- DAVIS, Whitney. «Winckelmann Divided: Mourning the Death of Art History.» *Journal of Homosexuality* 27, núm. 1/2 (1994): 141-159.
- DAVIS-WEYER, Caecilia. *Early Medieval Art 300-1150*. Toronto: University of Toronto Press i Medieval Academy of America, 1986.
- DE DALMASES, Núria, i Antoni JOSÉ I PITARCH. *Els inicis i l'art romànic: s. IX-XI*. Barcelona: Edicions 62, 1986.
- DECKERS, Johannes G. «Tradition und Adaptation: Bemerkungen zur Darstellung der christlichen Stadt.» *Actes du XIe Congrès International d'Archéologie Chrétienne*. Ciutat del Vaticà: Pontificio istituto di archeologia cristiana i École Française de Rome, 1989. 1283-1304.
- DEICHMANN 1, Friedrich Wilhelm. «Frühchristliche Kirchen in antiken Heiligtürmen.» A *Rom, Ravenna, Konstantinopel, Naher Osten*, de Friedrich Wilhelm DEICHMANN, 56-94. Wiesbaden: Franz Steiner Verlag, 1982, 1939.
- DEICHMANN 2, Friedrich Wilhelm. «Säule und Ordnung in der Frühchristlichen Architektur.» A *Rom, Ravenna, Konstantinopel, Naher Osten*, de Friedrich Wilhelm DEICHMANN, 159-186. Wiesbaden: Franz Steiner Verlag, 1982, 1940.
- DEICHMANN 3, Friedrich Wilhelm. «Untersuchungen zu Dach und Decke der Basilika.» A *Rom, Ravenna, Konstantinopel, Naher Osten*, de Friedrich Wilhelm DEICHMANN, 212-227. Wiesbaden: Franz Steiner Verlag, 1982, 1957.
- DEICHMANN 4, Friedrich Wilhelm. «Vom Tempel zur Kirche.» A *Rom, Ravenna, Konstantinopel, Naher Osten*, de Friedrich Wilhelm DEICHMANN, 27-34. Wiesbaden: Franz Steiner Verlag, 1982, 1964.
- DEICHMANN 5, Friedrich Wilhelm. «Wandsysteme.» A *Rom, Ravenna, Konstantinopel, Naher Osten*, de Friedrich Wilhelm DEICHMANN, 187-211. Wiesbaden: Franz Steiner Verlag, 1982, 1966.
- DEICHMANN 6, Friedrich Wilhelm. «Martyrerbasilika, Martyrion, Memoria und Altgrab.» A *Rom, Ravenna, Konstantinopel, Naher Osten*, de Friedrich Wilhelm DEICHMANN, 375-400. Wiesbaden: Franz Steiner Verlag, 1982, 1970.
- DEICHMANN 7, Friedrich Wilhelm. *Ravenna: Hauptstadt des spätantiken Abendlandes: Kommentar, I. Teil*. Wiesbaden: Franz Steiner Verlag GmbH, 1974.
- DEICHMANN 8, Friedrich Wilhelm. «Entstehung der christlichen Basilika und Entstehung des Kirchengebäudes.» A *Rom, Ravenna, Konstantinopel, Naher Osten*, de Friedrich Wilhelm DEICHMANN, 35-46. Wiesbaden: Franz Steiner Verlag, 1982.
- DELANO-SMITH, Catherine, i Roger J.P. KAIN. *English Maps: A History*. Londres: The British Library, 1999.
- DELHAYE, Philippe. «La place des arts libéraux dans les programmes scolaires du XIII siècle.» *IV Congrès international de philosophie médiévale*. Montreal, 1967.
- DELIERNEUX, Nathalie. «Arclufte, sanctus episcopus gente Gallus: une existence historique discutable.» *Revue belge de philosophie et d'histoire* 75, núm. 4 (1997): 911-941.
- DELIYANNIS, Deborah Mauskopf. *Ravenna in Late Antiquity*. Nova York: Cambridge University Press, 2010.
- DELUZ, Christiane. «L'accomplissement des temps à Jérusalem.» *Fin des temps et temps de la fin dans l'univers médiéval*. Ais de Provença: Centre Universitaire d'Études et de Recherches Médiévales CUERMA, 1993. 187-198.
- DEVROEY 1, Jean-Pierre. «Units of Measurement in the Early Medieval Economy: The Example of Carolingian Food Rations.» *French History* 1, núm. 1 (març 1987): 68-92.
- DEVROEY 2, Jean-Pierre. «L'"espace" des historiens médiévistes: quelques remarques en guise de conclusion.» *Construction de l'espace au Moyen Âge: pratiques et représentations. XXXVIIe Congrès de la SHMES (Mulhouse, 2-4 juin 2006)*. Paris: Publications de la Sorbonne, 2007. 435-453.
- DÍAZ Y DÍAZ 1, Manuel. «Les arts libéraux d'après les écrivains espagnols et insulaires aux VIIe et VIIIe siècles.» *IV Congrès international de philosophie médiévale*. Montreal, 1967.
- DÍAZ Y DÍAZ 2, M.C. «La circulation des manuscrits dans la Péninsule Iberique du VIIIe au XIe siècle.» *Cahiers de Civilisation Médiévale XII (1969)*: 219-241 i 383-392.
- DÍAZ Y DÍAZ 3, M.C. «Textos altomedievales extrahispanos en la Península.» *Coloquio sobre circulación de códices y escritos entre Europa y la Península en los siglos VIII-XIII (16-19 septiembre 1982)*. Actas. Logroño, 1991.
- DIEBOLD 1, William J. «The Ruler Portrait of Charles de Bald in the S. Paolo Bible.» *The Art Bulletin* 76, núm. 1 (març 1994): 6-18.

- DIEBOLD 2, William J. «The New Testament and the Visual Arts in the Carolingian Era: with special reference to the sapiens architectus (I Cor 3,10).» A *The Study of the Bible in the Carolingian Era*, de Celia CHAZELLE i Burton VAN NAME EDWARDS (eds), 141-153. Turnhout: Brepols, 2003.
- DILKE I, O.A.W. *The Roman Land Surveyors: An Introduction to the Agrimensores*. Newton Abbot: David & Charles, 1971.
- DILKE 2, O.A.W. «Cartography in the Bizantine Empire.» A *The History of Cartography: Cartography in Prehistoric, Ancient and Medieval Europe and the Mediterranean*, de J. B. Harley i David Woodward. Chicago i Londres: The University of Chicago Press, 1987.
- DOCCI, Mario, i Diego MAESTRI. *Storia del rilevamento architettonico e urbano*. Bari: Editori Laterza, 1993.
- DOMÍNGUEZ PERELA, Enrique. *Capiteles hispánicos altomedievales*. Madrid: Editorial de la Universidad Complutense de Madrid, 1987.
- DONATI, Silvia. «Materie und räumliche Ausdehnung in einigen ungedruckten Physikkomentaren aus der Zeit von etwa 1250-1270.» A *Raum und Raumvorstellungen im Mittelalter*, de Jan A. AERTSEN i Andreas SPEER (eds), 17-51. Berlín i Nova York: Walter de Gruyter, 1998.
- DONOVAN, Richard B. *The Liturgical Drama in Medieval Spain*. Toronto: Pontifical Institute of Mediaeval Studies, 1958.
- DUBOIS, Dom Jacques. «Le Travail des Moines au Moyen Âge.» A *Le Travail au Moyen Âge: une approche interdisciplinaire: Actes du Colloque international de Louvain-la-Neuve 21-23 mai 1987*, de Jacqueline Hamesse i Colette Muraille-Samaran. Lovaina: Publications de l'Institut d'Études Médiévales, 1990.
- DUBY I, Georges. *L'an mil*. París: Éditions Julliard, 1967.
- DUBY 2, Georges. *Adolescence de la Chrétienté occidentale 980-1140*. Ginebra: Skira, 1967.
- DUFAY, Bruno. «Du monument tel qu'il est au monument idéal: le rôle des irrégularités des plans dans la recherche de la géométrie des basiliques paléochrétiennes (avec la présentation d'un programme informatisé d'étude métrologique).» *Le dessin d'architecture dans les sociétés antiques: Actes du Colloque de Strasbourg 26-28 janvier 1984*. Estrasburg: Centre de Recherches sur le Proche-Orient et la Grèce, 1985.
- DURAN-PORTA 1, Joan. «Una reconsideració sobre els orígens de l'arquitectura romànica a Catalunya: el mite dels mestres llombards.» *Catalan Review XXII* (2008): 227-238.
- DURAN-PORTA 2, Joan. «Les cryptes monumentales dans la Catalogne d'Oliba: de Sant Pere de Rodes à la diffusion du modèle de crypte à salle.» *Les Cahiers de Saint-Michel de Cuxa XL* (2009).
- DURLIAT 1, Marcel. «Problèmes posés par l'histoire de l'architecture religieuse en Catalogne dans la première moitié du XIe siècle.» *Les Cahiers de Saint-Michel de Cuxa III* (1972): 43-49.
- DURLIAT 2, Marcel. «Le monastère de Saint Pierre de Roda.» *Archéologia*, núm. 128 (març 1979): 54-64.
- DURLIAT 3, Marcel. *L'art roman*. París: Mazenod, 1982.
- DURLIAT 4, Marcel. «La Catalogne et le 'premier art roman'.» *Bulletin Monumental*, III / 1989: 209-238.
- DUTTON, P. E., i E. JEAUNEAU. «The Verses of the 'Codex Aureus' of Saint-Emmeram.» *Studi Medievali XXIV* (juny 1983): 75-120.
- DUVAL 1, Noël. «Que savons-nous du palais de Théodoric à Ravenne.» *Mélanges d'archéologie et d'histoire* 72 (1960): 337-371.
- DUVAL 2, N. «Les représentations du palais dans l'art du Bas-Empire et du haut Moyen Age d'après la psautier d'Utrecht.» *Cahiers Archéologiques XV* (1965): 207-254.
- DYGGVE, Ejnar. *Ravennatum Palatium Sacrum: la basilica ipetrale per cerimonie: studii sull'architettura dei palazzi della tarda antichità*. Copenhague: I Kommission hos Ejnar Munksgaard, 1941.
- EBERSOLT, J. *Le grand palais de Constantinople*. París, 1910.
- EDWARDS, Francis. *Ritual and Drama: The Medieval Theatre*. Londres: Lutterworth Press, 1976.
- EHRENSPERGER-KATZ, Ingrid. «Les représentations de villes fortifiées dans l'art paléochrétien et leurs dérivées byzantines.» *Cahiers archéologiques: Fin de l'Antiquité et Moyen Age XIX* (1969): 1-27.
- ELBERN, Victor H. «Liturgische Gerät des Frühmittelalters als Symbolträger.» *Simboli e simbologia nell'alto Medioevo: Settimane di studio del Centro italiano di studi sull'alto Medioevo XXIII*. Spoleto: Centro italiano di studi sull'alto Medioevo, 1976. 349 i s.
- EMMERSON, Richard K. «Introduction: the Apocalypse in Medieval Culture.» A *Apocalypse in the Middle Ages*, de Richard K. Emmerson i Bernard McGinn (ed), 293-332. Ithaca i Londres: Cornell University Press, 1992.
- ENGEMANN, J. «Images parousiaques dans l'art paléochrétien.» A *L'Apocalypse de Jean: Traditions exégetiques et iconographiques IIIe-XIIIe siècles*, de Yves CHRISTE et al, 73-107. Ginebra: Librairie Droz, 1979.
- ERLANDE-BRANDENBURG, Alain i MÉREL-BRANDENBURG 1, Anne-Bénédict. *Du Moyen Age à la Renaissance: IVe siècle - début XVIe siècle*. París: Mengès / Caisse nationale des monuments historiques et des sites, 1995.
- ERNST, Ulrich. «Zahl und Mass in den Figurengedichten der Antike und des Frühmittelalters: Beobachtungen zur Entwicklung tektonischer Bauformen.» Editat per Albert ZIMMERMANN. *Miscellanea Mediaevalia: Veröffentlichungen des Thomas-Instituts der Universität zu Köln* (Walter de Gruyter) 16, núm. 2 (1984): 310-332.
- ESMEIJER, Anna C. *Divina Quaternitas: A Preliminary Study in the Method and Application of Visual Exegesis*. Amsterdam: Van Gorcum Assen, 1978.
- EVANS, M.W. *Medieval Drawings*. Londres, Nova York, Sydney i Toronto: Paul Hamlyn, 1969.
- EYGUN, François. «Le baptistère Saint-Jean de Poitiers.» *Gallia* 22, núm. 1 (1964): 137-171.
- FALGUERA 1, Antoni de. «Monastir de Sant Pere de Roda.» *Butlletí del Centre Excursionista de Catalunya*, núm. 129-130-131 (octubre-novembre 1905).
- FALGUERA 2, Antoni de. *Sant Pere de Roda*. Barcelona: L'Avenç, 1906.
- FAU 1, Jean-Claude. *Les chapiteaux de Conques*. Tolosa de Llenguadoc: Privat éditeur, 1956.
- FAU 2, Jean-Claude. «Un décor original: l'entrelacs épanoui en palmette sur les chapiteaux romans de l'ancienne Septimanie, du Rouergue, de la Haute-Auvergne et du Quercy.» *Les Cahiers de Saint-Michel de Cuxa* 9 (1978): 129-139.
- FAU 3, Jean-Claude. *Rouergue roman*. 3a. Abadia de Sainte-Marie de la Pierre-qui-Vire: Zodiaque, 1990.
- FAUPEL-DREVS, Kirstin. «Bildraum als Kultraum? Symbolische und liturgische Raumgestaltung im "Rationale divinatorum officiorum" des Durandus von Mende.» A *Raum und Raumvorstellungen im Mittelalter*, de Jan A. AERTSEN i Andreas SPEER (eds), 665-684. Berlín i Nova York: Walter de Gruyter, 1998.

- FEBVRE, Lucien, i Marc BLOCH. «À nos lecteurs.» *Annales d'histoire économique et sociale* I, núm. 1 (1929): 1-2.
- FEDERICI VESCOVINI 1, Graziella. *Studi sulla prospettiva medievale*. Torí: G. Giappichelli, 1965.
- FEDERICI VESCOVINI 2, Graziella. «L'inserimento della 'perspectiva' tra le arti del quadrivio.» *IV Congrès international de philosophie médiévale*. Montreal, 1967. 969-974.
- FEDERICI VESCOVINI 3, Graziella. «Un trattato di misura dei moti celesti: il De motu octavae sphaerae di Pietro d'Abano.» *A Mensura: Mass, Zahl, Zahlensymbolik in Mittelalter. 2. Halbband*, de Albert ZIMMERMANN (ed), 277-293. Nova York: Walter de Gruyter, 1984.
- FELIU I MONTFORT 1, Gaspar. «Algunes consideracions sobre la metrologia altmedieval catalana.» *Acta historica et archaeologica mediaevalia* 22 (2001): 121-149.
- FELIU 2, Gaspar. «Les mesures tradicionals catalanes: un garbuix racional.» *Butlletí de la Societat Catalana d'Estudis Històrics* XV (2004): 9-27.
- FERNIE 01, Eric. «Historical Metrology and Architectural History.» *Art History* 1, núm. 4 (desembre 1978): 383-399.
- FERNIE 02, Eric. «The Proportions of the St. Gall Plan.» *The Art Bulletin* LX, núm. 4 (desembre 1978): 583-589.
- FERNIE 03, Eric. «The Plan of St Gall.» *Burlington Magazine*, núm. 124 (1982).
- FERNIE 04, Eric. «The Use of Varied Nave Supports in Romanesque and Early Gothic Churches.» *Gesta*, núm. 23 (1984).
- FERNIE 05, Eric. «Anglo-Saxon Lengths: the "Northern" System, the Perch and the Foot.» *Archaeological Journal*, núm. 142 (1985).
- FERNIE 06, Eric. «La fonction liturgique des piliers cantonnés dans la nef de la cathédrale de Laon.» *Bulletin Monumental*, núm. 145 (1987).
- FERNIE 07, Eric. «Contrasts in Methodology and Interpretation of Medieval Ecclesiastical Architecture.» *Archaeological Journal*, núm. 145 (1988).
- FERNIE 08, Eric. «Archaeology and Iconography: Recent Developments in the Study of English Medieval Architecture.» *Architectural History*, núm. 32 (1989).
- FERNIE 09, Eric. «A Beginner's Guide to the Study of Architectural Proportions and Systems of Length.» *A Medieval Architecture and its Intellectual Context: Studies in Honour of Peter Kidson*, de Eric FERNIE i Paul CROSSLEY (eds), 229-237. Londres i Ronceverte: The Hambledon Press, 1990.
- FERNIE 10, Eric. «Anglo-Saxon Lengths and the Evidence of the Buildings.» *Medieval Archaeology*, núm. 35 (1991): 1-5.
- FERNIE 11, Eric. «The History of Medieval Architecture from Carolingian to Romanesque: Criteria and Definitions from 1925 to the Present Day.» *Muqarnas*, núm. 8 (1991).
- FERNIE 12, Eric. «Design Principles of Early Medieval Architecture as Exemplified at Durham Cathedral.» *A Engineering a Cathedral*. Londres: Thomas Telford, 1993.
- FERNIE 13, Eric. *Art History and its Methods: a Critical Anthology*. Londres: Phaidon, 1995.
- FERNIE 14, Eric. «Technical Terms and the Understanding of English Medieval Architecture.» *Architectural History* 44 (2001): 13-21.
- FERNIE 15, Eric. «Introduction.» *A Ad Quadratum*, de Nancy Y. WU (ed). Aldershot: Ashgate, 2002.
- FERNIE 16, Eric. «Romanesque Architecture.» *A A Companion to Medieval Art: Romanesque and Gothic in Northern Europe*, de Conrad RUDOLPH (ed), 295-313. Malden, Oxford i Carlton: Blackwell Publishing, 2006.
- FÉROTIN, Marius. *Le Liber mozarabicus sacramentorum et les manuscrits mozarabes*. Roma: Edizioni Liturgiche, 1995, 1912.
- FERRER I MALLOL, Maria Teresa. «Notes sobre el monestir de Sant Pere de Rodes (1362-1410).» *A Miscel·lània Fort i Cogul*, 137-165. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1984.
- FÉVRIER, Paul-Albert. «Fréjus: cathédrale, baptistère.» *A Les premiers monuments chrétiens de la France I: Sud-Est et Corse*, de Noël DUVAL. París: Picard i Ministère de la Culture et de la Francophonie, 1995.
- FILLITZ, Hermann. «Das Mittelalter I.» *A Propyläen Kunstgeschichte: Das Mittelalter I*, de Hermann FILLITZ, Anton von EUW, Florentine MÜTHERICH, Renate WAGNER-RIEGER i George ZANECKI, 9-120. Berlín: Propyläen Verlag, 1969.
- FLANIGAN, C. Clifford. «The Apocalypse and the Medieval Liturgy.» *A Apocalypse in the Middle Ages*, de Richard K. Emmerson i Bernard McGinn (ed), 333-351. Ithaca i Londres: Cornell University Press, 1992.
- FOLKERTS 1, Menso. «Das Problem der pseudo-boethischen Geometrie.» *Sudhoffs Archiv*, núm. 52 (1968): 152-161.
- FOLKERTS 2, Menso. *Boethius' Geometrie II: ein mathematisches Lehrbuch des Mittelalters*. Wiesbaden: Franz Steiner Verlag GmbH, 1970.
- FOLKERTS 3, Menso, i A.J.E.M. SMEUR. «A Treatise on the Squaring of the Circle by Franco of Liège, of about 1050.» *Archives Internationales d'Histoire des Sciences* 26 (juny i desembre 1976): 59-105 i 225-253.
- FOLKERTS 4, Menso. «Die älteste mathematische Aufgabensammlung in lateinischer Sprache: die Alkuin zugeschriebenen Propositiones ad acuendos iuvenes: Überlieferung, Inhalt, Kritische Edition.» *Denkschriften der Österreichischen Akademie der Wissenschaften, mathematisch-naturwissenschaftliche Klasse* 116, núm. 6 (1978).
- FOLKERTS 5, Menso. «The importance of the Pseudo-Boethian Geometria during the Middle Ages.» *A Boethius and the Liberal Arts: a Collection of Essays*, de M. MASI (ed). Berna, 1981.
- FOLKERTS 6, Menso. «Die Bedeutung des lateinischen Mittelalters für die Entwicklung der Mathematik Forschungsstand und Probleme.» *A Wissenschaftsgeschichte heute: Ansprachen und wissenschaftliche Vorträge zum 25jährigen Bestehen des Instituts für Geschichte der Naturwissenschaften, Mathematik und Technik der Universität Hamburg*. Stuttgart, 1987.
- FOLKERTS 7, Menso. «Mathematische Probleme im Corpus Agrimensorum.» *A Die römische Feldmesskunst: Interdisziplinäre Beiträge zu ihrer Bedeutung für die Zivilisationsgeschichte Roms*. Gotinga, 1992.
- FOLKERTS 8, Menso. «Die Alkuin zugeschriebenen Propositiones ad acuendos iuvenes.» *A Science in Western and Eastern Civilization in Carolingian Times*, 273-281. Basilea, 1993.
- FOLKERTS 9, Menso. «'Ritmomachia': a Mathematical Game from the Middle Ages.» *A Essays on Early Medieval Mathematics: the Latin Tradition*, de Menso FOLKERTS. Aldershot: Ashgate, 2003.
- FONTAINE 1, Jacques. *Isidore de Seville et la culture classique dans l'Espagne wisigothique*. París: Études Augustiniennes, 1959. 2a. París: Études Augustiniennes, 1983
- FONTAINE 2, Jacques. *L'art préroman hispanique II: l'art mozarabe*. Sainte-Marie de la Pierre-qui-vire: Zodiaque, 1977.

- FORCADA, Miquel. «La ciència àrab al sud de Catalunya.» A *La ciència en la història dels Països Catalans: I. Dels àrabs al Renaixement*, de Joan VERNET i Ramon PARÈS (dirs), 45-74. València: Institut d'Estudis Catalans i Universitat de València, 2004.
- FORMIGÉ, Jules. «Note sur le baptistère de Fréjus (Var).» *Comptes-rendus des séances de l'Académie des Inscriptions et Belles-Lettres*, núm. 2 (1945): 302-313.
- FORTUNY, Francesc J. *De Lucreci a Ockham: Perspectives de l'Edat Mitjana*. Barcelona: Anthropos, 1992.
- FOUCAULT, Michel. «Qu'est-ce qu'un auteur?» *Bulletin de la Société Française de Philosophie* LXIV (1970).
- FOUSSARD, Michel. «Aulae Siderea: Vers de Jean Scot au Roi Charles.» *Cahiers Archéologiques* (Éditions Klincksieck), núm. XXI (1971): 79-88.
- FRANCASTEL 1, Pierre. *L'Humanisme roman: Critique des théories sur l'art du XIe siècle en France*. Estrasburg: Commission des publications de la Faculté des lettres, 1942.
- FRANCASTEL 2, Pierre. *La figure et le lieu: L'ordre visuel du Quattrocento*. Paris: Gallimard, 1967.
- FRANCESCHINI, Ezio. «Il Teatro Post-carolingio.» *I problemi comuni dell'Europa post-carolingia: Settimane di studio del Centro Italiano di Studi sull'Alto Medioevo: 6-13 aprile 1954*. Spoleto: Centro Italiano di Studi sull'Alto Medioevo, 1955. 295-326.
- FRANCOVICH, Géza de. *Il Palatium di Teodorico e la cosiddetta 'architettura di potenza': Problemi d'interpretazione di raffigurazioni architettoniche nell'arte tardoantica e altomedievale*. Roma: De Luca Editore, 1970.
- FRANKL 1, Paul. *Die frühmittelalterliche und romanische Baukunst*. Wildpark-Potsdam: Akademische Verlagsgesellschaft Athenaion M.B.H., 1926.
- FRANKL 2, Paul. «The Secret of Mediaeval Masons.» *The Art Bulletin* XXVII, núm. 1 (1945): 46-60.
- FRANKL 3, Paul. *The Gothic: Literary Sources and Interpretations through Eight Centuries*. Princeton, New Jersey: Princeton University Press, 1960.
- FRANKL 4, Paul. *Gothic Architecture*. New Haven i Londres: Yale University Press, 2000, 1962.
- FRAZER, Alfred. «Modes of European Courtyard Design Before the Medieval Cloister.» *Gesta* 12, núm. 1-2 (1973): 1-12.
- FREDRIKSEN, Paula. «Tyconius and Augustine on the Apocalypse.» A *Apocalypse in the Middle Ages*, de Richard K. Emmerson i Bernard McGinn (ed), 20-37. Ithaca i Londres: Cornell University Press, 1992.
- FREEDMAN, P. «L'influence wisigothique sur l'église catalane.» Editat per A. FONTAINE i Ch. PELLISTRANDI. *L'Europe héritière de l'Espagne wisigothique: Colloque international du C.N.R.S. tenu à la Fondation Singer-Polignac (Paris, 14-16 mai 1990)*. Madrid: Casa de Velázquez, 1992. 69-79.
- FREEMAN 1, Ann. «Theodulf of Orleans and the Libri Carolini.» *Speculum* (The Mediaeval Academy of America) XXXII, núm. 4 (octubre 1957): 663-705.
- FREEMAN 2, Ann. «Further Studies in the Libri Carolini.» *Speculum* (The Mediaeval Academy of America) XL, núm. 2 (abril 1965): 203-289.
- FREEMAN 3, Ann. «Theodulf of Orleans: a Visigoth at Charlemagne's Court.» Editat per J. FONTAINE i Ch. PELLISTRANDI. *L'Europe héritière de l'Espagne wisigothique: colloque international du C.N.R.S. tenu à la Fondation Singer-Polignac (Paris, 14-16 mai 1990)*. Madrid: Casa de Velázquez, 1992. 185-194.
- FREEMAN 4, Ann, i Paul MEYVAERT. «The Meaning of Theodulf's Apse Mosaic at Germigny-des-Près.» *Gesta* 40, núm. 2 (2001): 125-139.
- FREY, Dagobert. «Der Realitätscharakter des Kunstwerkes.» A *Festschrift Heinrich Wölfflin zum siebzigsten Geburtstage*, 30-67. Dresden: Wolfgang Jess Verlag, 1935.
- FROVA 1, C. «Le opere aritmetiche di Gerberto d'Aurillac.» A *Studi sul medioevo cristiano offerti a Raffaello Morghen per il 90° anniversario dell'Istituto storico italiano (1883-1973)*, 39-66. Roma: Istituto storico italiano per il medio evo, 1974.
- FROVA 2, Carla. «Cultura aritmetica nel X secolo: Abbone di Fleury.» Editat per Paolo FERUGLIA, Luigi PELLEGRINI i Roberto PACIOCCO. *Scienze matematiche e insegnamento in epoca medioevale: Atti del Convegno internazionale di studio: Chieti, 2-4 maggio 1996*. Nàpols: Edizioni Scientifiche Italiane, 2000. 35-57.
- FRUGONI 1, Chiara. *Una lontana città: Sentimenti e immagini nel Medioevo*. Torí: Einaudi, 1983.
- FRUGONI 2, Chiara. *A Distant city: Images of Urban Experience in the Medieval World*. Traduït per William McCUAIG. Princeton: Princeton University Press, 1991.
- GAILLARD 1, Georges. «Hypothèses sur le chevet de l'église de Saint-Michel-de-Cuxa.» *Bulletin Hispanique* 36, núm. 3 (1934): 257-288.
- GAILLARD 2, Georges. «La Catalogne entre l'art de Cordoue et l'art roman: influences musulmanes sur l'art préroman en Catalogne.» *Studia Islamica*, núm. 6 (1956).
- GALTIER MARTÍ 1, Fernando. «Les anges, entre l'Exode et la Jérusalem céleste.» *Cahiers de Saint-Michel de Cuxa*, 1997: 119-131.
- GALTIER MARTÍ 2, Fernando. *La iconografía arquitectónica en el arte cristiano del primer milenio: perspectiva y convención; sueño y realidad*. Saragossa: Mira Editores, 2001.
- GANZ 1, David. «Theology and the Organisation of Thought.» A *The New Cambridge Medieval History, v II*, de Rosamond McKITTERICK (ed). Cambridge: Cambridge University Press, 1995.
- GANZ 2, David. «Book Production in the Carolingian Empire and the Spread of Caroline Minuscule.» A *The New Cambridge Medieval History, v II*, de Rosamond McKITTERICK (ed). Cambridge: Cambridge University Press, 1995.
- GARCIA MARSILLA, Juan. *Història de l'art medieval*. València: Publicacions de la Universitat de València, 2002.
- GARCÍA-ARÁEZ FERRER, Hermenegildo. *La miniatura en los códices del Beato de Liébana: Su tradición pictórica*. Madrid: H. García-Aráez, 1992.
- GARDELLES, Jacques. «Recherches sur les origines des façades à étages d'arcatures des églises médiévales.» *Bulletin Monumental* (Société Française d'Archéologie) 136-II (1978): 113-133.
- GARNIER, François. «La lecture de l'image médiévale.» A *Image et significacions: Rencontres de l'École du Louvre*, 100-112. Paris: La documentation française, 1983.
- GATTI 1, Vincenzo. «Arte e liturgia nel complesso monastico di Civate.» *Arte Cristiana* LXXVIII, núm. 737-738 (març-juny 1990): 91-102.
- GATTI 2, Vincenzo. *Liturgia e arte: I luoghi della celebrazione*. Bolonya: EDB, 2001.

- GATTI PERER, M.L. «Presentazione.» A *La Gerusalemme celeste: La dimora di Dio con gli uomini (Ap 21,3): Immagini della Gerusalemme celeste dal III al XIV secolo* 20.05-5.06.1983, de M.L. GATTI PERER, 20-30. Milà: Università Cattolica del Sacro Cuore, 1983.
- GAUDEMET, Jean. «Le célibat ecclésiastique: le droit et la pratique du XIe au XIIIe s.» *Zeitschrift der Savigny-Stiftung für Rechtsgeschichte, Kan. Abt. LXVIII*, 1982.
- GAUS, Joachim. «Circulus mensurat omnia.» A *Mensura, Mass, Zahl: Zahlensymbolik in Mittelalter. 2. Halbband*, de Albert Zimmermann, 453-454. Berlín i Nova York: Walter de Gruyter, 1984.
- GAUTIER DALCHÉ I, Patrick. «L'organisation du monde: Mappemonde dessinée à Fleury.» A *Autour de Gerbert d'Aurillac, le pape de l'an mil*, de Olivier GUYOTJEANNIN i Emmanuel POULLE, 3-7. París: École des Chartes, 1996.
- GAUTIER D'ALCHÉ 2, Patrick. «Connaissance et usages géographiques des coordonnées dans le moyen âge latin (du Vénérable Bède à Roger Bacon.» *Science antique, science médiévale: Actes du colloque international (Mont-Saint-Michel, 4-7 septembre 1998)*. Hildesheim, Zúric i Nova York: Olms-Weidmann, 2000. 401-436.
- GEM 1, Richard. «Towards an Iconography of Anglo-Saxon Architecture.» *Journal of the Warburg and Courtauld Institutes* 46 (1983): 1-18.
- GEM 2, Richard. «The First Romanesque Cathedral at Old Salisbury.» A *Medieval Architecture and its Intellectual Context: Studies in Honour of Peter Kidson*, de Eric FERNIE i Paul CROSSLEY, 9-18. Londres i Ronceverte: The Hambledon Press, 1990.
- GERHARDS, Albert. «Der Kirchenraum als 'Liturgie': Anregungen zu einem anderen Dialog von Kunst und Kirche.» A *Heiliger Raum: Architektur, Kunst und Liturgie in mittelalterlichen Kathedralen und Stiftskirchen*, de Franz KOHLSCHHEIN i Peter WÜNSCHE, 225-242. Münster: Aschendorff, 1998.
- GERMANN, Georg. *Vitruve et e vitruvianisme*. Traduit per Michèle ZAUGG i Jacques GUBLER. Lausana: Presses polytechniques et universitaires romandes, 1991.
- GERSH, Stephen. «Dialectical and Rhetorical Space. The Boethian Theory of Topics and its Influence during the Early Middle Ages.» A *Raum und Raumvorstellungen im Mittelalter*, de Jan A. AERTSEN i Andreas SPEER (eds), 391-401. Berlín i Nova York: Walter de Gruyter, 1998.
- GIBSON, Margaret. «The Artes in the Eleventh Century.» *IV Congrès international de philosophie médiévale*. Montreal, 1967.
- GIEDION, Sigfried. «History and the Architect.» *Journal of Architectural Education* 12, núm. 2 (estiu 1957): 14-16.
- GIMPEL, Jean. *Les bâtisseurs de cathédrales*. París: Seuil, 1980, 1958.
- GINER SÀNCHEZ, A.J. «Notes sobre la traducció catalana del 'Tractat d'Agricultura' de Pal·ladi feta per Ferrer Sayol.» Segon *Congrés Internacional de la Llengua Catalana (1986): Àrea 7: Història de la llengua catalana*. València: Institut de Filologia Valenciana, 1989. 513-518.
- GITTOS, Helen. «Architecture and Liturgy in England c. 1000: Problems and Possibilities.» A *The White Mantle of Churches: Architecture, Liturgy and Art around the Millennium*, de Nigel HISCOCK (ed), 91-106. Turnhout: Brepols, 2003.
- GNACCOLINI, Laura P., i Luisa TOGNOLI BARDIN. «Liber Esther multipliciter Christi et Ecclesiae sacramenta in mysterio continet'. Note sull'iconografia medievale del libro biblico di Ester.» *Arte Cristiana*, núm. 791 (març-abril 1999): 117-130.
- GODOY, C. *Arqueología y liturgia: iglesias hispánicas (siglos IV al VIII)*. Barcelona: Publicacions Universitat de Barcelona, 1995.
- GOMBRICH I, Ernst. *A la recerca de la història cultural*. València: Tres i Quatre, 1974, 1967.
- GOMBRICH 2, Ernst H. «Introduction: Aims and Limits of Iconology.» A *Symbolic Images: Studies in the Art of the Renaissance* 2, de Ernst H. GOMBRICH. Londres: Phaidon, 1972.
- GOMBRICH 3, E.H. «Paintings on Walls: Means and Ends in the History of Fresco Painting.» A *The Uses of Images: Studies in the Social Function of Art and Visual Communication*, 14-47. Londres: Phaidon Press, 1999, 1976.
- GOMBRICH 4, E.H. «They Were All Human Beings -So Much Is Plain': Reflections on Cultural Relativism in the Humanities.» *Critical Enquiry* 13, núm. 4 (estiu 1987): 686-699.
- GOMBRICH 5, Ernst Hans. «Relativism in the Appreciation of Art.» A *Gezicht op het Mauritshuis*, 190-193. Amsterdam: H.R. Hoetink, 1989.
- GÓMEZ MORENO 1, Manuel. *El arte románico español: esquema de un libro*. Madrid, 1930.
- GÓMEZ MORENO 2, Manuel. *El arte árabe español hasta los almohades; arte mozárabe*. Madrid: Plus Ultra, 1951.
- GONZÁLEZ RAPOSO, M^a del Salvador. *Introducción a la metrología histórica*. A Coruña: Universidade da Coruña, Servicio de Publicacións, 1998.
- GORMAN, Michael Murray. «Adomnán's 'De locis sanctis': The Diagrams and the Sources.» *Revue bénédictine. Abbaye de Maredsous*, núm. 106 (2006): 5-41.
- GÖSMANN, Elisabeth. «Mass- und Zahlangaben bei Hildegard von Bingen.» A *Mensura, Mass, Zahl, Zahlensymbolik in Mittelalter. 2. Halbband*, de Albert ZIMMERMANN, 277-293. Berlín i Nova York: Walter de Gruyter, 1984.
- GOUREVITCH, Aaron J. *Les catégories de la culture médiévale*. Traduit per Hélène COURTIN i Nina GODNEFF. París: Gallimard, 1983, 1972.
- GOUSSET 1, Marie-Thérèse. «La représentation de la Jérusalem céleste à l'époque carolingienne.» *Cahiers Archéologiques* XXIII (1974): 47-60.
- GOUSSET 2, Marie-Thérèse. «Un aspect du symbolisme des encensoirs romans: la Jérusalem céleste.» *Cahiers Archéologiques* XXX (1982): 81-106.
- GRABAR 1, André. «Plotin et les origines de l'esthétique médiévale.» *Cahiers Archéologiques: fin de l'Antiquité et Moyen Âge I* (1946): 15-34 i pl I-IV.
- GRABAR 2, André. *Martyrium: Recherches sur le culte des reliques en l'art chrétien antique*. París: Collège de France. Fondation Schlumberger pour les études byzantines, 1946.
- GRABAR 3, André. «Le témoignage d'un hymne syriaque sur l'architecture de la cathédrale d'Edesse au VIe siècle et sur la symbolique de l'édifice chrétien.» *Cahiers Archéologiques* 2 (1947): 41-67.
- GRABAR 4, André. «L'iconographie du ciel dans l'art chrétien de l'antiquité et du haut Moyen Age.» *Cahiers Archéologiques* XXX (1982): 5-24.

- GRANELL, Enric, i Antoni RAMON. *Lluís Domènech i Montaner: viatges per l'arquitectura romànica*. Barcelona: Col·legi d'Arquitectes de Catalunya, 2006.
- GRIERSON, P. «Commerce in the Dark Ages: A Critique of the Evidence.» *Transactions of the Royal Historical Society*, núm. 9 (1959): 123-140.
- GRODECKI 1, Louis. *L'architecture ottonienne*. París: Armand Colin, 1958.
- GRODECKI 2, L. et al. *Le siècle de l'an mil*. París: Gallimard, 1973.
- GROS 1, M. dels S. «La litúrgia catalana als segles X-XI: Una panoràmica general.» *L'Avenç*, núm. 121 (1988): 34-38.
- GROS 2, Miquel dels Sants. «Les dificultats de l'estudi dels monuments des de la litúrgia.» *Quaderns científics i tècnics*, núm. 4 (1992): 31-34.
- GROS I PUJOL 3, Miquel dels Sants. «La vila de Vic i el monestir de Ripoll en els anys 967-970.» *Actes del Congrés Internacional Gerbert d'Orlhac i el seu temps: Catalunya a la fi del I mil·lenni: Vic-Ripoll, 10-13 de novembre de 1999*. Vic: Eumo Editorial, 1999. 747-761.
- GUAGNANO, Maria. «Introduzione.» *A Adomnán di Iona: I luoghi santi*, 7-100. Bari: Edipuglia, 2008.
- GUDIOL I RICART, Josep, i Juan Antonio GAYA NUÑO. *Ars Hispaniae V: Arquitectura y escultura románicas*. Madrid: Plus-Ultra, 1948.
- GUERREAU 1, Alain. «Édifices médiévaux, métrologie, organisation de l'espace, à propos de la cathédrale de Beauvais.» *Annales: Économies, Sociétés, Civilisations* 47, núm. 1 (1992): 87-106.
- GUERREAU 2, Alain. «Observations métrologiques sur l'abbatiale Saint-Philibert de Tournus.» *Saint-Philibert de Tournus: Histoire-Archéologie-Art: Actes du Colloque du Centre international d'études romanes*. Tournus: CIER, 1995.
- GUERREAU 3, Alain. «Notes métrologiques sur Saint-Bénigne de Dijon et Saint-Pierre de Genève (XIe-XIIIe siècle).» *Guillaume de Volpiano et l'architecture des rotondes: Actes du colloque de Dijon, Musée Archéologique, 23-25 septembre 1993*. Dijon: Éditions Universitaires de Dijon, 1996. 151-166.
- GUERREAU 4, Alain. «Le champ sémantique de l'espace dans la Vita de saint Maieul (Cluny, début du XIe siècle).» *Journal des savants*, núm. 2 (1997): 363-419.
- GUERREAU 5, Alain. «Vingt et une petites églises romanes du Mâconnais: irrégularités et métrologie.» *L'innovation technique au Moyen Âge: Actes du VIe Congrès international d'archéologie médiévale: 1-5 octobre 1996 Dijon-Mont Beuvray-Chenôve-Le Creusot-Montbard*. París: Éditions Errance, 1998. 186-210.
- GUERREAU 6, Alain. «Espace social, espace symbolique: à Cluny au XIe siècle.» *A L'ogre historien: autour de Jacques Le Goff*, de Jacques REVEL i Jean-Claude SCHMITT, 167-191. Éditions Gallimard, 1998.
- GUERREAU 7, Alain. «Vinea.» *A Les historiens et le latin médiéval: Colloque tenu à la Sorbonne les 9, 10 et 11 septembre 1999*, de Monique GOULLET i Michel PARISSÉ (eds), 67-74. París: Publications de la Sorbonne, 1999.
- GUERREAU 8, Alain. «Post-scriptum: Mensura, représentation du monde, structures sociales.» *Histoire & mesure* XVI, núm. 3-4 (2001): 405-414.
- GUERREAU 9, Alain. *L'avenir d'un passé incertain: Quelle histoire du moyen âge au XXIe siècle?* París: Éditions du Seuil, 2001.
- GUERREAU 10, Alain. «Il significato dei luoghi nell'Occidente medievale: struttura e dinamica di uno 'spazio' specifico.» *A Arti e storia nel Medioevo: I. Tempi Spazi Istituzioni*, de Enrico CASTELNUOVO i Giuseppe SERGI, 201-239. Torí: Giulio Einaudi editore, 2002.
- GUERREAU 11, Alain. «Stabilità, via, visione: le creature e il Creatore nello spazio medievale.» *A Arti e storia nel Medioevo: Volume terzo: Del vedere: pubblici forme e funzioni*, de Enrico CASTELNUOVO i Giuseppe SERGI (eds), 167-197. Torí: Giulio Einaudi editore, 2004.
- GUERREAU 12, Alain. «Structure et évolution des représentations de l'espace dans le haut Moyen Âge occidental.» *A Uomo e spazio nell'alto Medioevo: 4-8 aprile 2002*, 91-115. Spoleto: Centro Italiano sull'alto medioevo, 2003.
- GUERREAU 13, Alain. «L'analyse des dimensions des édifices médiévaux. Notes de méthode provisoire». A: Nicolas REVEYRON (ed). *Paray-le-Monial, Brionnais-Charolais, le renouveau des études romanes: II colloque scientifique international de Paray-le-Monial (2-4 octobre 1998)*, 327-335. Paray-le-Monial, 2000.
- GUIDONI, Enrico. *La città europea: formazione e significato dal IV all'XI secolo*. Milà: Electa, 1978.
- GUILHIERMOZ 1, P. «De l'équivalence des anciennes mesures: à propos d'une publication récente.» *Bibliothèque de l'École des Chartes* 74, núm. 1 (1913).
- GUILHIERMOZ 2, Paul. «Remarques diverses sur les poids et mesures du Moyen Âge.» *Bibliothèque de l'école des chartes* 80 (1919): 5-100.
- GUILLAUMIN, Jean-Yves. «Les deux définitions de l'angle plan par Gerbert (Géométrie, CH,4,3).» Editat per Louis CALLEBAT i Olivier DESBORDES. *Science antique, science médiévale: Actes du colloque international (Mont-Saint-Michel, 4-7 septembre 1998)*. Hildesheim, Zúric i Nova York: Olms-Weidmann, 2000. 359-369.
- GUILMAIN, Jacques. «The Geometry of the Cross-Carpet Pages in the Lindisfarne Gospels.» *Speculum* (Medieval Academy of America) 62, núm. 1 (gener 1987): 21-52.
- GUIBERT I FONTSERÉ, Joaquim. *Monestir de Sant Pere de Rodas*. Barcelona: Impremta de la Casa Provincial de Caritat, 1927.
- GUNN, William. *An Inquiry into the Origin and Influence of Gothic Architecture*. Londres: Longman, Hurst, Rees, Orme and Brown, i J. Taylor, 1819.
- GURT, J. M., i J. BUXEDA. «Metrologia, composició modular i proporcions de les basíliques cristianes del llevant peninsular i Balears.» *A Spania: Estudis d'Antiguitat Tardana oferts en homenatge al professor Pere de Palol i Saellas*, 137-156. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1996.
- GUYOTJEANNIN, Olivier, i Emmanuel POULLE. *Autour de Gerbert d'Aurillac, la pape de l'an mil*. París: École des Chartes, 1996.
- HADOT 1, Ilsetraut. *Arts libéraux et philosophie dans la pensée antique*. París: Études Augustiniennes, 1984.
- HADOT 2, Ilsetraut. «La question varronienne vingt ans plus tard.» *A Arts libéraux et philosophie dans la pensée antique: Contribution à l'histoire de l'éducation et de la culture dans l'Antiquité*, de Ilsetraut HADOT, 333-373. París: Librairie Philosophique J. Vrin, 2005.
- HAHN, Cynthia. «Seeing and Believing: the Construction of Sanctity in Early-Medieval Saints' Shrines.» *Speculum*, 72, 1997.

- HARRIS, Jonathan. *The New Art History: A critical introduction*. Londres i Nova York: Routledge, 2001.
- HARVEY 1, P.D.A. «Medieval Maps: an Introduction.» A *The History of Cartography: Cartography in Prehistoric, Ancient and Medieval Europe and the Mediterranean*, de J. B. Harley i David Woodward. Chicago i Londres: The University of Chicago Press, 1987.
- HARVEY 2, P.D.A. «Local and Regional Cartography in Medieval Europe.» A *The History of Cartography: Cartography in Prehistoric, Ancient and Medieval Europe and the Mediterranean*, de J. B. Harley i David Woodward. Chicago i Londres: The University of Chicago Press, 1987.
- HAUPT, Albrecht. *Die älteste Kunst: insbesondere die Baukunst der Germanen von der Völkerwanderung bis zu Karl dem Grossen*. Leipzig, 1909.
- HAUSHERR, Reiner. «Templum Salomonis und Ecclesia Christi: Zu einem Bildvergleich der Bible moralisée.» *Zeitschrift für Kunstgeschichte* 31 (1968): 101-121.
- HEBER-SUFFRIN, François. «L'acanthé dans le décor architectural carolingien.» *L'acanthé dans la sculpture monumentale de l'Antiquité à la Renaissance*. París: Éditions du Comité des Travaux Historiques et Scientifiques Publications de la Sorbonne, 1993. 189-210.
- HECK, Christian. «Raban Maur, Bernard de Clairvaux, Bonaventure: expression de l'espace et topographie spirituelle dans les images médiévales.» A *The Mind's Eye: Art and Theological Argument in the Middle Ages*, de Jeffrey F. HAMBURGER i Anne-Marie BOUCHÉ, 112-132. Princeton: Department of Art and Archaeology Princeton University i Princeton University Press, 2006.
- HEITZ 1, Carol. *Recherches sur les rapports entre architecture et liturgie à l'époque carolingienne*. París: École pratique des hautes études, 1963.
- HEITZ 2, Carol. «Symbolisme et architecture: les nombres et l'architecture religieuse du Haut Moyen Âge.» *Simboli e simbologia nell'Alto Medioevo: Settimane di studio del Centro Italiano di Studi sull'Alto Medioevo XXIII*. Spoleto: Centro Italiano di Studi sull'Alto Medioevo, 1976. 387-427; pl.
- HEITZ 3, C. «Retentissement de l'Apocalypse dans l'art de l'époque carolingienne.» A *L'Apocalypse de Jean: traditions exégétiques et iconographiques VIII-XIII siècles*, de Yves CHRISTE, 217-243. Ginebra: Librairie Droz, 1979.
- HEITZ 4, Carol. «Éléments carolingiens dans l'architecture méditerranéenne.» *Les Cahiers de Saint-Michel de Cuxa*, núm. 12 (juliol 1981).
- HEITZ 5, Carol. «L'iconographie de l'Apocalypse au Moyen Âge: introduction.» *Texte et Image: Actes du Colloque international de Chantilly (13 au 15 octobre 1982)*. París: Les Belles Lettres, 1984. 9-18.
- HEITZ 6, Carol. «Le modèle du Saint-Sépulcre.» *Guillaume de Volpiano et l'architecture des rotondes*. Dijon: Editions Universitaires de Dijon, 1996. 229-236.
- HÉLIOT, Pierre. «L'ordre colossal et les arcades murales dans les églises romanes.» *Bulletin Monumental*, 4 / 1957: 241-261.
- HENRIET, Jacques. «Saint-Philibert de Tournus: Les campagnes de construction du XIe siècle.» *Saint-Philibert de Tournus: Histoire-Archéologie-ÇArt. Actes du Colloque du Centre international d'études romanes, Tournus, 15-19 juin 1994*. Tournus: CIER, 1995.
- HENRIET, Patrick. «Les clercs, l'espace et la mémoire.» *Annexes des Cahiers de linguistique et de civilisation hispaniques médiévales* 15 (2003): 11-25.
- HERREN 1, Michael. «Eriugena's 'Aulae Sidereae', the 'Codex Aureus' and the Palatine Church of St. Mary at Compiègne.» *Studi Medievali* XXVIII, núm. 2 (desembre 1987): 593-608.
- HERREN 2, Michael W. *Iohannis Scotti Erivgenae Carmina*. Dublín: School of Celtic Studies i Dublin Institute for Advanced Studies, 1993.
- HIDALGO, Rafael. «La puerta del Palatium de Corduba.» *Romula* 6 (2007): 143-172.
- HISCOCK 1, Nigel. *The Wise Master Builder: Platonic Geometry in Plans of Medieval Abbeys and Cathedrals*. Aldershot: Ashgate, 2000.
- HISCOCK 2, Nigel. «A Schematic Plan for Norwich Cathedral.» A *Ad Quadratum*, de Nancy Y. WU (ed). Aldershot: Ashgate, 2002.
- HISCOCK 3, Nigel. «Introduction.» A *The White Mantle of Churches: Architecture, Liturgy and Art around the Millennium*, de Nigel HISCOCK (ed), xv-xviii. Turnhout: Brepols, 2003.
- HISCOCK 4, Nigel. «The Ottonian Revival: Church Expansion and Monastic Reform.» A *The White Mantle of Churches: Architecture, Liturgy and Art around the Millennium*, de Nigel HISCOCK (ed), 1-28. Turnhout: Brepols, 2003.
- HISCOCK 5, Nigel. *The Symbol at Your Door: Number and Geometry in Religious Architecture of the Greek and Latin Middle Ages*. Aldershot: Ashgate, 2007.
- HÖDL, Ludwig. «Die dialektische Theologie des 12. Jahrhunderts.» *IV Congrès international de philosophie médiévale*. Montreal: 1967.
- HORN 1, Walter. «On the Origins of the Medieval Cloister.» *Gesta* 12, núm. 1-2 (1973): 13-52.
- HORN 2, Walter, i Ernest BORN. *The Plan of St. Gall: A Study of the Architecture & Economy of, & Life in a Paradigmatic Carolingian Monastery*. Berkeley, Los Angeles i Londres: University of California Press, 1979.
- HORST, Koert van der. *The Utrecht Psalter: Digital facsimile of Ms. 32 of Utrecht University Library*. <http://psalter.library.uu.nl/> (últim accés: 3 / abril / 2011).
- HUBERT 1, Jean. «Les peintures murales de Vic et la tradition géométrique.» *Cahiers archéologiques: fin de l'Antiquité et Moyen Âge I* (1946): 77-88 i pl XIII-XX.
- HUBERT 2, Jean. «L'église Saint-Michel-de-Cuxa et l'occidentation des églises au Moyen Age.» *The Journal of the Society of Architectural Historians* 21, núm. 4 (desembre 1962): 163-170.
- HUE, Denis. «Au bout de l'histoire: Vincent de Beauvais.» *Fin des temps et temps de la fin dans l'univers médiéval*. Ais de Provença: Centre Universitaire d'Études et de Recherches Médiévales CUERMA, 1993. 237-257.
- HUGGINS, P.J. «Anglo-Saxon Timber Building Measurements: Recent Results.» *Medieval Archaeology*, núm. 35 (1991): 6-27.
- HUGHES, Christopher G. «Art and Exegesis.» A *A Companion to Medieval Art: Romanesque and Gothic in Northern Europe*, de Conrad RUDOLPH (ed), 173-192. Malden, Oxford i Carlton: Blackwell Publishing, 2006.
- HULTSCH, Friedrich. *Griechische und Römische Metrologie*. Graz: Akademische Druck-u. Verlagsanstalt, 1971, 1882.
- IBARBURU ASURMENDI, M. Eugènia. «De Locis Sanctis de Beda i d'altres textos.» A *Catalunya Romànica X: El Ripollès*, de Jordi VIGUÉ (dir), 315-316. Barcelona: Enciclopèdia Catalana, 1987.
- ÍÑIGUEZ ALMECH, Francisco. «El Monasterio de San Pedro de Roda.» *Revista de Gerona*, 1962: 13-26.

- IOGNA-PRAT 1, Dominique. «L'oeuvre d'Haymon d'Auxerre: État de la question.» *L'École Carolingienne d'Auxerre: de Murethach à Remi 830-908. Entretiens d'Auxerre 1989*. Paris: Beauchesne, 1991. 157-179.
- IOGNA-PRAT 2, Dominique. «Lieu de culte et exégèse liturgique à l'époque carolingienne.» *A The Study of the Bible in the Carolingian Era*, de Celia CHAZELLE i Burton VAN NAME EDWARDS (eds), 215-244. Turnhout: Brepols, 2003.
- IOGNA-PRAT 3, Dominique. *La Maison Dieu: une histoire monumentale de l'Église au Moyen Âge*. Éditions du Seuil, 2006.
- JACOBSEN 1, Werner. «Gab es die karolingische 'Renaissance' in der Baukunst?» *Zeitschrift für Kunstgeschichte* 51, núm. 3 (1988): 313-347.
- JACOBSEN 2, Werner. *Der Klosterplan von St. Gallen und die karolingische Architektur: Entwicklung und Wandel von Form und Bedeutung im fränkischen Kirchenbau zwischen 751 und 840*. Berlin: Deutscher Verlag für Kunstwissenschaft, 1992.
- JACOBSEN 3, Werner, Uwe LOBBEDEY, i Andreas KLEINE-TEBBE. «Der Hildesheimer Dom zur Zeit Bernwards.» *A Bernward von Hildesheim und das Zeitalter der Ottonen: Katalog der Ausstellung Hildesheim 1993*. Hildesheim i Mainz am Rhein: Bernward Verlag i Verlag Philipp von Zabern, 1993.
- JACQUEMARD, Catherine. «Recherches sur la composition et la transmission de la Geometria incerti auctoris: À propos du De profunditate maris uel fluminis probanda.» Editat per Louis CALLEBAT i Olivier DESBORDES. *Science antique, science médiévale: Actes du colloque international (Mont-Saint-Michel, 4-7 septembre 1998)*. Hildesheim, Zúric i Nova York: Olms-Weidmann, 2000. 81-119.
- JAMES, Montague Rhodes. *The Apocalypse in Art*. Londres: British Academy, 1931.
- JANERAS, Sebastià. «Introducció.» *A Pelegrinatge a Terra Santa*, de Egèria, 7-60. Barcelona: Edicions Proa, 1993.
- JANET-VALLAT, Monique, i amb la participació de Noël DUVAL i de Paul-Albert FÉVRIER. *Vienne: Basilique Saint Pierre, Église Saint Georges*. Vol. 1. Sud-est et Corse, de *Les premiers monuments chrétiens de la France*, de Noël DUVAL (direcció científica). Paris: Picard, 1995.
- JANKUHN, Herbert. «Archäologische Anmerkungen zur Vita Anskarii.» *A Tradition als historische Kraft: Interdisziplinäre Forschungen zur Geschichte des früheren Mittelalters*, de Norbert KAMP i Joachim WOLLASCH, 197-213. Berlin i Nova York: Walter de Gruyter, 1982.
- JARZOMBK, Mark. «The Disciplinary Dislocations of (Architectural) History.» *Journal of the Society of Architectural Historians*, setembre 1999.
- JAUBERT DE PAÇA, Francesc Jaume. *Recherches historiques et géographiques sur la montagne de Roses et le Cap de Creus*. Paris: Librairie Gide, 1833.
- JOHNSON, Mark J. «Toward a History of Theoderic's Building Program.» *Dumbarton Oaks Papers* 42 (1988): 73-96.
- JUNYENT 1, Eduard. *L'arquitectura religiosa a Catalunya abans del romànic*. Barcelona: Curial i Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1983.
- JUNYENT 2, Eduard. *Diplomatari i escrits literaris de l'Abat i Bisbe Oliba*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans, 1992.
- KACZYNSKI (ed), R. *Enchiridion documentorum instaurationis liturgicae 2*. Roma: Edizioni Liturgiche, 1988.
- KAPRIEV, Georgi. «Räumlichkeit (Ort und Zeit) gemäss Anselm von Canterbury.» *A Raum und Raumvorstellungen im Mittelalter*, de Jan A. AERTSEN i Andreas SPEER (eds), 229-248. Berlin i Nova York: Walter de Gruyter, 1998.
- KAUFFMANN, C.M. *Biblical Imagery in Medieval England 700-1550*. Londres i Turnhout: Harvey Miller Publishers, 2003.
- KENAN-KEDAR, Nurith. «Symbolic Meaning in Crusader Architecture: The Twelfth-century Dome of the Holy Sepulcher Church in Jerusalem.» *Cahiers Archéologiques XXXIV* (1986): 109-117.
- KENDALL, Calvin B. *The Allegory of the Church: romanesque Portals and Their Verse Inscriptions*. Toronto, Buffalo i Londres: University of Toronto Press, 1998.
- KESSLER 1, Herbert L. «On the State of Medieval Art History.» *The Art Bulletin* 70, núm. 2 (juny 1988): 166-187.
- KESSLER 2, Herbert L. «Facies bibliothecae revelata: Carolingian Art as Spiritual Seeing.» *A Testo e immagine nell'alto medioevo (XLI Settimana internazionale di studi)*, 533-594. Spoleto: Centro italiano di studi sull'alto medioevo, 1994.
- KESSLER 3, Herbert L. «Gazing at the Future: The Parousia Miniature in Vatican Cod. gr. 699.» *A Byzantine East, Latin West: Art Historical Studies in Honor of Kurt Weitzmann*, de Doula MOURIKI (ed), 365-371. Princeton: Princeton University, Department of Art and Archaeology, 1995.
- KESSLER 4, Herbert L. «Real Absence: Early Medieval Art and the Metamorphosis of Vision.» *A Morfologie sociali e culturali in Europa fra tarda antichità e alto medioevo (XLV Settimana internazionale di studi)*, 1157-1211. Spoleto: Centro italiano di studi sull'alto medioevo, 1998.
- KEYNES, Simon. «The Liber Vitae of the New Minster, Winchester.» *A The Durham Liber Vitae and its Context*, de David ROLLASON, A.J. PIPER, Margaret HARVEY i Lynda ROLLASON, 149-164. Woodbridge: The Boydell Press, 2004.
- KIBRE, Pearl. «The Quadrivium in the Thirteenth Century Universities (with Special Reference to Paris).» *Arts libéraux et philosophie au Moyen Âge: Actes du quatrième congrès international de philosophie médiévale: Université de Montréal, Montréal, Canada: 27 août - 2 septembre 1967*. Montreal i Paris: Institut d'études médiévales i Librairie Philosophique J. Vrin, 1969.
- KIDSON 1, Peter. «Panofsky, Suger and St. Denis.» *Journal of the Warburg and Courtauld Institutes*, 1987.
- KIDSON 2, Peter. «A Metrological Investigation.» *Journal of the Warburg and Courtauld Institutes* 53 (1990): 71-97.
- KIDSON 3, Peter. «Architectural Proportion: I. Before c. 1450.» *A The Dictionary of Art*, 343-352. Nova York: Oxford University Press, 1996.
- KIMPEL, Dieter. «L'attività costruttiva nel medioevo: strutture e trasformazioni.» *A Cantieri medievali*, de Roberto CASSANELLI. Milà: Jaca Book, 1995.
- KING, David A. «Astrolabis de la Catalunya medieval.» *A La ciència en la història dels Països Catalans: I. Dels àrabs al Renaixement*, de Joan VERNET i Ramon PARÉS (dirs), 161-204. València: Institut d'Estudis Catalans i Universitat de València, 2004.
- KINNEY, Dale. «The Apocalypse in Early Christian Monumental Decoration.» *A Apocalypse in the Middle Ages*, de Richard K. Emmerson i Bernard McGinn (ed), 200-216. Ithaca i Londres: Cornell University Press, 1992.
- KITSCHLITZ, Lothar. *Die frühchristliche Basilika als Darstellung des himmlischen Jerusalem*. Múnic: Neuer Filser-Verlag, 1938.
- KLAUSER, Theodor. *Reallexikon für Antike und Christentum*. Stuttgart: Anton Hiersemann, 1950.

- KLEIN 1, Peter. «Der Apokalypse-Zyklus der Roda-Bibel und seine Stellung in der Ikonographischen Tradition.» *Archivo Español de Arqueología* XLV-XLVII (1972-1974).
- KLEIN 2, Peter K. «Date et scriptorium de la Bible de Roda: état des recherches.» *Les Cahiers de Saint-Michel de Cuxa* 3 (1972): 91-102.
- KLEIN 3, P. «Les cycles de l'apocalypse du Haut Moyen Age.» *A L'Apocalypse de Jean: traditions exégétiques et iconographiques IIIe-XIIIe siècles*, de Yves CHRISTE (ed), 135-186. Ginebra: Librairie Droz, 1979.
- KLEIN 4, Peter. «Les apocalypses romanes et la tradition exégétique.» *Cahiers de Saint-Michel de Cuxa* XII (1981): 123-140.
- KLEIN 5, Peter. «Les images de la Genèse de la Bible carolingienne de Bamberg et la tradition des frontispices bibliques de Tours.» *Texte et image: Actes du colloque international de Chantilly (13 au 15 octobre 1982)*. Paris: Les Belles Lettres, 1984. 77-107.
- KLEIN 6, Peter. «Das Fragment einer spätottonischen Bilder-Apokalypse in Basel.» *Zeitschrift für Schweizerische Archäologie und Kunstgeschichte* XLIII, núm. 1 (1986): 27-36.
- KLEIN 7, Peter. «Die Apokalypse Ottos III. und das Perikopenbuch Heinrichs II: Bildtradition und imperiale Ideologie um das Jahr 1000.» *Aachener Kunstblätter*, núm. 56-57 (1988-1989): 5-52.
- KLEIN 8, Peter K. «Introduction: The Apocalypse in Medieval Art.» *A Apocalypse in the Middle Ages*, de Richard K. Emmerson i Bernard McGinn (ed), 159-199. Ithaca i Londres: Cornell University Press, 1992.
- KLEIN 9, Peter K. «From the Heavenly to the Trivial: Vision and Visual Perception in Early and High Medieval Apocalypse Illustration.» *A The Holy Face and the Paradox of Representations: Papers from a Colloquium held at the Bibliotheca Hertziana, Rome and the Villa Spelman, Florence, 1996*, de Herbert KESSLER i Gerhard WOLF (eds), 247-278. Bolonya: Nuova Alfa Editoriale, 1998.
- KLEINBAUER, W. Eugene. «Charlemagne's Palace Chapel at Aachen and Its Copies.» *Gesta* 4 (primavera 1965): 2-11.
- KNIGHT, Alan E. «France.» *A The Theatre of Medieval Europe: New Research in Early Drama*, de Eckehard (ed) Simon, 151-168. Cambridge: Cambridge University Press, 1991.
- KONIGSON, Elie. *L'espace théâtral médiéval*. Paris: Éditions du Centre National de la Recherche Scientifique, 1975.
- KONRAD, Robert. «Das himmlische und das irdische Jerusalem im mittelalterlichen Denken: mystische Vorstellung und geschichtliche Wirkung.» *A Speculum Historiale: Geschichte im Spiegel von Geschichtsschreibung und Geschichtsdeutung*, de Clemens BAUER, Laetitia BOEHM i Max MÜLLER, 523-540. Friburg i Múnic: Verlag Karl Alber, 1965.
- KOROL, Dieter. «Architekturdarstellungen in der Aula über dem Felixgrab in Cimitile/Nola.» *Actes du XIe Congrès International d'Archéologie Chrétienne*. Ciutat del Vaticà: Pontificio istituto di archeologia cristiana i École Française de Rome, 1989. 1323-1339.
- KOSCH, Clemens. «Auswahlbibliographie zur Liturgie und bildenden Kunst/Architektur im Mittelalter.» *A Heiliger Raum: Architektur, Kunst und Liturgie in mittelalterlichen Kathedralen und Stiftskirchen*, de Franz KOHLSCHEIN i Peter WÜNSCHE, 243-360. Münster: Aschendorff, 1998.
- KOSSMANN, Bernhard. *Einstens massgebende Gesetze bei der Grundrissgestaltung von Kirchenbauten*. Estrasburg: Heitz, 1925.
- KRAUTHEIMER 1, Richard. «Santo Stefano Rotondo a Roma e la chiesa del Santo Sepolcro a Gerusalemme.» *Rivista di archeologia cristiana* XII (1935): 51-102.
- KRAUTHEIMER 2, Richard. «Introduction to an 'Iconography of Medieval Architecture'.» *Journal of the Warburg and Courtauld Institutes* (University of London Press Limited i New York University Press, 1969) 5 (1942): 1-33.
- KRAUTHEIMER 3, Richard. «The Carolingian Revival of Early Christian Architecture.» *The Art Bulletin* 24, núm. 1 (març 1942): 1-38.
- KRAUTHEIMER 4, Richard. «The Constantinian Basilica.» *Dumbarton Oaks Papers* 21 (1967): 115-140.
- KRAUTHEIMER 5, Richard. «Postscript a 'Santo Stefano Rotondo in Rome and the Rotunda of the Holy Sepulchre in Jerusalem'.» *A Studies in Early Christian, Medieval and Renaissance Art*, de Richard KRAUTHEIMER, 104-105. Londres i Nova York: University of London Press Limited i New York University Press, 1969.
- KRAUTHEIMER 6, Richard. *Rome: Profile of a City, 312-1308*. Princeton: Princeton University Press, 2000, 1980.
- KRAUTHEIMER, Richard, Spencer CORBETT, i Alfred K FRAZER. *Corpus basilicarum christianarum Romae: Le basiliche paleocristiane di Roma (IV-IX Sec.) Vol V*. Città del Vaticano: Pontificio Istituto di Archeologia Cristiana i Institute of Fine Arts, New York University, 1980.
- KREUSCH 1, Felix. *Dom zu Aachen: Beiträge zur Baugeschichte IV: Über Pfalzkapelle und Atrium zur Zeit Karls des Grossen*. Aquisgrà: Wilhelm Metz, 1958.
- KREUSCH 2, Felix. «Das Mass des Engels.» *A Vom Bauen, Bilden und Bewahren: Festschrift für Willy Weyres*, de Joseph HOSTER i Albrecht MANN, 61-82. Colònia: Greven Verlag, 1964.
- KREUSCH 3, Felix. *Kirche, Atrium und Portikus der Aachener Pfalz*. Düsseldorf: Verlag L. Schwann, 1965.
- KRINSKY 1, Carol Herselle. «Seventy-eight Vitruvius Manuscripts.» *Journal of the Warburg and Courtauld Institutes* 30 (1967): 36-70.
- KRINSKY 2, Carol Herselle. «Representations of the Temple of Jerusalem before 1500.» *Journal of the Warburg and Courtauld Institutes* 33 (1970): 1-19.
- KROESEN, Justin E.A. *The Sepulchrum Domini Through the Ages*. Lovaina, Paris i Sterling: Peeters, 2000.
- KRÜGER, Karl Heinrich. «Zur Nachfolgeregelung von 826 in den Klöstern Corbie und Corvey.» *A Tradition als historische Kraft: Interdisziplinäre Forschungen zur Geschichte des früheren Mittelalters*, de Norbert KAMP i Joachim WOLLASCH, 181-196. Berlín i Nova York: Walter de Gruyter, 1982.
- KRUFT, Hanno Walter. *Geschichte der Architekturtheorie: Von der Antike bis zur Gegenwart*. Múnic: C.H. Beck, 1985.
- KUBACH 1, Hans Erich, i Albert VERBEEK. «Die vorromanische und romanische Baukunst in Mitteleuropa. Literaturbericht 1938 bis 1950.» *Zeitschrift für Kunstgeschichte* 14, núm. 1 (1951): 124-148.
- KUBACH 2, Hans Erich. «Die vorromanische und romanische Baukunst in Mitteleuropa.» *Zeitschrift für Kunstgeschichte* 18, núm. 2 (1955): 157-198.
- KUBACH 3, Hans Erich, i Victor H. ELBERN. *Das frühmittelalterliche Imperium*. Baden-Baden: Holle Verlag, 1968.
- KUBACH 4, Hans Erich. *Architettura romanica*. Electa Editrice, 1972.
- KÜHNEL 1, Bianca. «Likeness and Vision: Loca sancta Tradition and Apocalyptic Inspiration in Christian Medieval Imagery.» *Israel Museum Journal* V (primavera 1986): 57-66.

- KÜHNEL 2, Bianca. «From the Earthly to the Heavenly Jerusalem: Representations of the Holy City in Christian Art of the First Millennium.» *Römische Quartalschrift für christliche Altertumskunde und Kirchengeschichte* (Herder), núm. 42 (Supplementheft) (1987).
- KÜMMERLING, Harald. «Mensura hominis quae est angeli: die Masseinheit des Hauses Gottes.» A *Mensura, Mass, Zahl, Zahlensymbolik in Mittelalter. 2. Halbband*, de Albert Zimmermann (ed), 455-458. Berlín i Nova York: Walter de Gruyter, 1984.
- KUPFER, Marcia. *Romanesque Wall Painting in Central France: The Politics of Narrative*. New Haven i Londres: Yale University Press, 1993.
- KURMANN, P. «Le portail apocalyptique de la cathédrale de Reims.» A *L'Apocalypse de Jean: traditions exégétiques et iconographiques IIIe-XIIIe siècles*, de Yves CHRISTE et al, 245-317. Ginebra: Librairie Droz, 1979.
- LAMPÉREZ Y ROMEA I, Vicente. *Historia de la Arquitectura Cristiana Española en la Edad Media según el estudio de los Elementos y los Monumentos*. Madrid, 1908.
- LAMPÉREZ 2, Vicente. *Historia de la Arquitectura Cristiana Española en la Edad Media según el estudio de los Elementos y los Monumentos*. Madrid: Espasa Calpe, 1930.
- LAMPL, Paul. «Schemes of Architectural Representation in Early Medieval Art.» *Marsyas: Studies in the History of Arts*, 1960-1961.
- LANDES, Richard. *Relics, Apocalypse and the Deceits of History: Ademar of Chabannes, 989-1034*. Cambridge Massachusetts i Londres: Harvard University Press, 1995.
- LASSALLE, Victor. «Les chapiteaux corinthiens de Sant Pere de Rodes et leurs semblables ou dérivés du Roussillon et du Languedoc.» *Le Roussillon de la Marca Hispanica aux Pyrénées-Orientales (VIIIe-XXe siècles): Actes du LXVIIe Congrès de la Fédération historique du Languedoc Méditerranéen et du Roussillon*. Perpinyà: Société agricole, scientifique et littéraire des Pyrénées-Orientales, 1995. 381-409.
- LAURANSON-ROSAZ, Christian. «Entre deux mondes: l'Auvergne de Gerbert.» *Gerbert l'europpéen: Actes du colloque d'Aurillac: 4-7 juin 1996*. Orhac: Société des lettres, sciences et arts 'La Haute Auvergne', 1997.
- LAVEDAN, Pierre. *Représentation des villes dans l'art du Moyen Âge*. Paris: Vanoest, 1954.
- LAVIN, Irving. «The House of the Lord: Aspects of the Role of the Palace Triclinia in the Architecture of Late Antiquity and the Early Middle Ages.» *The Art Bulletin* 44 (març 1962): 1-27.
- LE GOFF 1, Jacques. *La civilisation de l'Occident médiéval*. Paris: Arthaud, 1967.
- LE GOFF 2, Jacques. «Travail, techniques et artisans dans les systèmes de valeurs du Haut Moyen Âge (Ve-Xe siècle).» *Settimane di studio del Centro italiano di studi sull'alto Medioevo*. Spoleto, 1971. 239-266.
- LE GOFF 3, Jacques. «Les mentalités: Une histoire ambiguë.» A *Faire de l'histoire III*, de Jacques LE GOFF i Pierre NORA, 76-94. Paris: Gallimard, 1974.
- LE GOFF 4, Jacques. *La naissance du Purgatoire*. Paris: Gallimard, 1981.
- LEDRUT, Raymond. «L'homme et l'espace.» A *Histoire des Moeurs: I. Les coordonnées de l'homme et la culture matérielle*, de Jean POIRIER (dir), 59-114. Gallimard, 1990.
- LEGENDRE, Léonard, i Jean-Michel VEILLEROT. «L'architecte, l'équerre et la géométrie instrumentale au moyen âge: analyse du plan de la Cathédrale de Reims.» *Médiévales*, v 1, n 1, 1982: 48-84.
- LEGRAND, J.G. *Essai sur l'histoire générale de l'architecture*. Paris: L.Ch. Soyer, 1809.
- LEJBOWICZ, Max. «'Cassiodorii Euclides': Éléments de bibliographie boécienne.» Editat per Alain GALONNIER. *Boèce, ou La chaîne des savoirs: Actes du Colloque international de la Fondation Singer-Polignac: 8-12 juin 1999*. Lovaina la Nova, Paris, Lovaina: Éditions de l'Institut Supérieur de Philosophie i Éditions Peeters, 2003. 301 i s.
- LEONARDI, Claudio. «Intellectual Life.» A *The New Cambridge Medieval History III c 900 - c 1024*. Cambridge: Cambridge University Press, 1999.
- LESSER 1, George. *Gothic Cathedrals and Sacred Geometry*. Vol. 1 i 2. Londres: Alec Tiranti, 1957.
- LESSER 2, George. *Gothic Cathedrals and Sacred Geometry: Chartres*. Londres: Alec Tiranti, 1964.
- LIEFFERINGE, Stefaan van. «The Hemicycle of Notre-Dame of Paris: Gothic Design and Geometrical Knowledge in the Twelfth Century.» *Journal of the Society of Architectural Historians* 69, núm. 4 (desembre 2010): 490-507.
- LILJENSTOLPE, Peter. «Superimposed Orders: The Use of the Architectural Orders in Multistoreyed Structures of the Roman Imperial Era.» *Opuscula Romana: Annual of the Swedish Institute in Rome* 24 (1999): 117-154.
- LILLIE, Eva Louise, i Nils Holger PETERSEN. *Liturg and the Arts in the Middle Ages*. Copenhagen: Museum Tusulanum Press i University of Copenhagen, 1996.
- LINDGREN, Uta. «Gerbert von Aurillac und das Quadrivium: Untersuchungen zur Bildung im Zeitalter der Ottonen.» *Sudhoffs Archiv* (Franz Steiner Verlag GMBH), núm. 18 (1976).
- LLENSA DE GELCEN, Santiago. *Breve historia de las medidas agrarias de la antigüedad y estudio particular de aquellas cuyo uso es tradicional en Cataluña*. Barcelona: Cámara Oficial Sindical Agraria de Barcelona, 1952.
- LLINÁS I, Joan, Carme MONTALBAN, Lluís PALAHÍ, i Jordi SAGRERA. «Monestir de Sant Pere de Rodes (Port de la Selva, Alt Empordà): Campanyes de 1994 i 1995.» *Terceres Jornades d'Arqueologia de les Comarques de Girona: Actes*. Santa Coloma de Farners (La Selva): Centre d'Estudis Selvatans, Consell Comarcal de la Selva, Ajuntament de Santa Coloma de Farners, Museu d'Arqueologia de Catalunya-Girona i Universitat de Girona, 1996. 266-276.
- LLINÁS I POL 2, Joan. «Memòria d'Excavació: Sant Pere de Rodes.» 1996.
- LLINÁS I POL 3, Joan. «Memòria d'excavació: Sant Pere de Rodes.» 1997.
- LLINÁS 4, Joan. «Monestir de Sant Pere de Rodes. Port de la Selva, Alt Empordà.» *Quartres Jornades d'Arqueologia de les Comarques de Girona*. Figueres: Generalitat de Catalunya, Consell Comarcal de l'Alt Empordà, Museu d'Arqueologia de Catalunya, Universitat de Girona, Institut d'Estudis Empordanesos, 1998. 259-264.
- LLOVET, Jordi. «L'hermenèutica literària.» A *Teoria de la literatura: Corrents de la teoria literària al segle XX*, de Jordi LLOVET (ed), 211-227. Barcelona: Columna, 1996.
- LLOYD, G.E.R. *Demystifying Mentalities*. Cambridge: Cambridge University Press, 1990.

- L'ORANGE, H.P. «I mosaici della cupola di Hagios Georgios a Salonicco.» *A Corso di cultura sull'arte ravennate e bizantina*. Ravenna, 1970.
- LORES I OTZET 1, Immaculada. «L'arquitectura monàstica preromànica i les seves relacions amb Europa; Sant Miquel de Cuixà.» *A Del Romà al Romànic: història, art i cultura de la tarraconense mediterrània entre els segles IV i X*, de Pere de Palol i Antoni Pladevall, 414-416. Barcelona: Enciclopèdia Catalana, 1999.
- LORÉS I OTZET 2, Immaculada. «Sant Pere de Rodes: consideracions sobre la cronologia de l'església.» *Actes del Congrés Internacional Gerbert d'Orlhac i el seu temps: Catalunya i Europa a la fi del I mil·lenni: Vic-Ripoll, 10-13 de novembre de 1999*. Vic: Eumo Editorial, 1999. 287-302.
- LORÉS 3, Immaculada. *El monestir de Sant Pere de Rodes*. Bellaterra, Barcelona, Girona i Lleida: Universitat Autònoma de Barcelona, Servei de Publicacions; Edicions Universitat de Barcelona; Universitat de Girona, Servei de Publicacions; Edicions de la Universitat de Lleida; Museu Nacional d'Art de Catalunya, 2002.
- LORÉS I OTZET 4, Immaculada. «Edificis del segle XI al marge de la influència llombarda: Sant Pere de Rodes i la seva repercussió a Sant Andreu de Sureda.» *Els comacini i l'arquitectura romànica a Catalunya: 25 i 26 de novembre de 2005: Simposi internacional*. Girona i Barcelona: Ajuntament de Girona i Museu Nacional d'Art de Catalunya, 2010. 121-131.
- LUBAC, Henri de. *Éxégèse médiévale: les quatre sens de l'Écriture*. Clamécy: Cerf DDB, 1993, 1959.
- LUND, Fredrik Macody. *Ad Quadratum: a Study of the Geometrical Bases of Classic & Medieval Religious Architecture: with Special Reference to their Application in the Restoration of the Cathedral of Nidaros (Thronhjem) Norway*. Londres: B.T. Batsford Ltd, 1921.
- LUSIGNAN, Serge. «La lettre et le travail: l'impossible point de rencontre des arts mécaniques au Moyen Âge.» *A Le Travail au Moyen Âge: une approche interdisciplinaire: Actes du Colloque international de Louvain-la-Neuve 21-23 mai 1987*, de Jacqueline Hamesse i Colette Muraille-Samaran. Lovaina: Publications de l'Institut d'Études Médiévales, 1990.
- MACPHERSON 1, J.R. «The Church of the Resurrection, or of the Holy Sepulchre.» *The English Historical Review* 7, núm. 27 i 28 (juliol i octubre 1892): 417-436 i 669-684.
- MACPHERSON 2, James Rose. *The Pilgrimage of Arculfus in the Holy Land (about the Year A.D. 670)*. Londres: Palestine Pilgrims' Text Society, 1895.
- MAGNI, M.C. «Cryptes du haut Moyen Âge en Italie.» *Cahiers Archéologiques* XXVIII (1979): 41-85.
- MAITLAND, Frederic William. *Domesday Book and Beyond: Three Essays in the Early History of England*. Reimpressió de 1907. Cambridge: The University Press, 1897.
- MALONE, Carolyn Marino. «The Rotunda of Sancta Maria in Dijon as 'Ostwerk'.» *Speculum* 75, núm. 2 (abril 2000): 285-317.
- MANGO, Cyril. *The Art of the Byzantine Empire 312-1453*. Toronto: University of Toronto Press i Medieval Academy of America, 1986.
- MARANDET, Marie-Claude. «Les anciennes mesures des Pyrénées Orientales.» *A Les anciennes mesures locales du Midi méditerranéen d'après les tables de conversion*. Clarmont d'Alvèrnia: Institut d'Études du Massif Central i Université Blaise-Pascal, 1994.
- MARAVAL 1, Pierre. *Lieux saints et pèlerinages d'Orient*. París: Éditions du Cerf, 2004, 1985.
- MARAVAL 2, Pierre. *Récits des premiers pèlerins chrétiens au Proche-Orient (IVe-VIIe siècle)*. París: Éditions du Cerf, 1996.
- MARCHESIN, Isabelle. «Les images musicales occidentales aux VIIIe et IXe siècles: une exégèse visuelle.» Editat per Claudio LEONARDI i Giovanni ORLANDI. *Biblical Studies in the Early Middle Ages: Proceedings of the Conference on Biblical Studies in the Early Middle Ages*. Florència: Sismel-Edizioni del Galluzzo, 2005. 259-282.
- MARROU, Henri Irénée. «Les arts libéraux dans l'antiquité classique.» *IV Congrès international de philosophie médiévale*. Montreal, 1967.
- MARTIN, René. «Introduction.» *A Traité d'Agriculture*, de PALLADIUS. París: Société d'édition 'Les Belles Lettres', 1976.
- MASI, Michael. *Boethian Number: A Translation of De Institutione Arithmetica*. Amsterdam: Rodopi, 1983.
- MASMARTÍ I RECASENS, Sònia. «Descoberta i identificació d'un nou fragment de la làpida funerària de Tassi.» *Annals de l'Institut d'Estudis Empordanesos* 39 (2008): 265-275.
- MASSIP BONET, Francesc. *Història del teatre català: dels orígens a 1800*. Tarragona: Arola editors, 2007.
- MASSIP, Francesc. *Teatre religiós medieval als Països Catalans*. Barcelona: Institut del Teatre de la Diputació de Barcelona i Edicions 62, 1984.
- MATARÓ 1, Montserrat, Josep BURCH, Judit LLOPART, Anna M. PUIG, Francesca TIÓ, i Gemma VIEYRA. «Excavacions arqueològiques al monestir de Sant Pere de Rodes: Primers resultats.» *Tribuna d'Arqueologia 1989-1990*, 1991: 159-169.
- MATARÓ 2, M., J. BURCH, C. CARRASCAL, A.M. PUIG, G. VIEYRA, i E. RIU I BARRERA. «Sant Pere de Rodes (el Port de la Selva, Alt Empordà): Les excavacions del 1990 al 1992 i les propostes del Pla Director.» *Tribuna d'Arqueologia 1992-1993*, 1994: 139-156.
- MATEU I IBARS, Maria Dolors. «Un inventari de la llibreria del monestir de Sant Pere de Rodes (Ms 1005 de l'Arxiu de la Corona d'Aragó) recompost mitjançant els fons libraris conventuals de la Biblioteca Provincial i Universitària de Barcelona.» *Studia Monastica* (Abadia de Montserrat) 31, núm. 2 (1989): 321-405.
- MATHEWS, Thomas F. *The Clash of Gods: A Reinterpretation of Early Christian Art*. Princeton i Nova Jersey: Princeton University Press, 1993.
- MATHON, Gérard. «Les formes et la signification de la pédagogie des arts libéraux au milieu du IXe siècle: L'enseignement palatin de Jean Scot Érigène.» *IV Congrès international de philosophie médiévale*. Montreal, 1967.
- MATTER, E. Ann. «The Apocalypse in Early Medieval Exegesis.» *A Apocalypse in the Middle Ages*, de Richard K. Emmerson i Bernard McGinn (ed), 38-50. Ithaca i Londres: Cornell University Press, 1992.
- MAYR-HARTING 1, Henry. *Ottoman Book Illumination: An Historical Study*. Londres: Harvey Miller Publishers, 1999, 1991.
- MAYR-HARTING 2, Henry. «Artists and Patrons.» *A The New Cambridge Medieval History: vol III: c900-c1024*. Cambridge: Cambridge University Press, 1999.

- MAZZUCCO, Clementina. «La Gerusalemme celeste dell'Apocalisse nei Padri.» A *La Gerusalemme celeste: La dimora di Dio con gli uomini* (Ap 21,3): *Immagini della Gerusalemme celeste dal III al XIV secolo* 20,05-5.06.1983, de M.L. GATTI PERER, 49-75. Milà: Università Cattolica del Sacro Cuore, 1983.
- McCLENDON 1, Charles B. «The History of the Site of St. Peter's Basilica, Rome.» *Perspecta* 25 (1989): 33-65.
- McCLENDON 2, Charles B. *The Origins of Medieval Architecture*. New Haven i Londres: Yale University Press, 2005.
- McGINN, Bernard. «Introduction: John's Apocalypse and the Apocalyptic Mentality.» A *Apocalypse in the Middle Ages*, de Richard K. Emmerson i Bernard McGinn (ed), 3-19. Ithaca i Londres: Cornell University Press, 1992.
- McNAMARA, Martin. *The Psalms in the Early Irish Church*. Sheffield: Sheffield Academic Press Ltd., 2000.
- MEEHAN, Denis (ed). *Adamnan's 'De locis sanctis'*. Dublin: The Dublin Institute for Advanced Studies, 1958.
- MEER, F. van der. *Maiestas Domini: Théophanies de l'apocalypse dans l'art chrétien: Étude sur les origines d'une iconographie spéciale du Christ*. Roma i París: Pontificio Istituto di Archeologia Cristiana i Société d'Édition 'Les Belles Lettres', 1938.
- MENTRÉ 1, Mireille. «L'apocalypse dans les cloîtres romans du Midi.» *Les Cahiers de Saint-Michel de Cuxa* 7 (1976): 103-121.
- MENTRÉ 2, Mireille. «Les sept églises et le Fils de l'homme au tympan du portail sud, au prieuré bénédictin de la Lande de Fronsac.» *Les Cahiers de Saint-Michel de Cuxa* 8 (1977): 89-103.
- MENTRÉ 3, Mireille. «Les représentations d'autel dans les manuscrits hispaniques du haut Moyen Âge.» *Les Cahiers de Saint-Michel de Cuxa* 13 (1982): 111-124.
- MENTRÉ 4, Mireille. *La peinture 'mozarabe'*. París: PUPS i Casa de Velázquez, 1984.
- MENTRÉ 5, Mireille. *Création et Apocalypse: Histoire d'un regard humain sur le divin*. París: O.E.I.L., 1984.
- MENTRÉ 6, Mireille. «L'image de la Jérusalem céleste dans l'art des XIe et XIIe siècles.» A *Jérusalem, Rome, Constantinople: L'image et le mythe de la ville a Moyen Âge: Colloque du Département d'Études Médiévales de l'université de Paris-Sorbonne (Paris IV)*, de Daniel de POIRION, 17-32. París: PUPS, 1986.
- MENTRÉ 7, Mireille. «Images juives et images chrétiennes du Moyen Âge liées au Livre de Daniel, étude d'iconographie biblique.» A *L'art juif au Moyen Âge*, de Mireille MENTRÉ (dir), 55-88. París: Berg International éditeurs, 1988.
- MENTRÉ 8, Mireille. «Babylone détruite, Jérusalem reconstruite.» *Cahiers de Saint-Michel de Cuxa* 26 (1995): 133-136.
- MÉREL-BRANDENBURG 2, Anne-Bénédicte. «Le baptistère Saint-Jean du Puy-en-Velay (Haute-Loire).» *Bulletin du Centre d'études médiévales d'Auxerre / BUCEMA[en ligne]* 15/2011. 13 / juliol / 2011. <http://cem.revues.org/index11930.html> (últim accés: 18 / novembre / 2011).
- MEYER 1, Heinz. *Die Zahlenallegorese im Mittelalter: Methode und Gebrauch*. Múnic: Wilhelm Fink Verlag, 1975.
- MEYER 2, Heinz, i Rudolf SUNTRUP. *Lexikon der mittelalterlichen Zahlenbedeutungen*. Múnic: Wilhelm Fink Verlag, 1987.
- MEYER, Christian. «Gerbertus musicus: Gerbert et les fondements du système acoustique.» *Gerbert l'europpéen: Actes du colloque d'Aurillac: 4-7 juin 1996*. Orhac: Société des lettres, sciences et arts 'La Haute-Auvergne', 1997.
- MEYVAERT 1, Paul. «The Medieval Monastic Claustrum.» *Gesta* 12, núm. 1-2 (1973): 53-59.
- MEYVAERT 2, Paul. «Bede, Cassiodorus and the Codex Amiatinus.» *Speculum* 71, núm. 4 (octubre 1996): 827-883.
- MEYVAERT 3, Paul. «Préliminaires pour comprendre la mosaïque de Germigny-des-Prés.» 2001. <http://jfbbradu.free.fr/mosaïques/germigny>.
- MILLAN, Antonio. «El pragmatismo de la vida cotidiana. Geometría y medidas: materia conceptual y constructiva.» 2001.
- MILLÁS VALLICROSA, J. *Assaig d'història de les idees físiques i matemàtiques a la Catalunya medieval*. Barcelona: Edicions Científiques Catalanes, 1983, 1931.
- MINEAR, P.S. «Holy People, Holy Land, Holy City: The Genesis and Genius of Christian Attitudes.» *Interpretations* 37 (1983): 18-31.
- MIRALLES, Eulàlia. «La 'Corónica universal del principado de Cataluña' de Jeroni Pujades, una obra interpolada?» *Llengua & Literatura*, núm. 13 (2002): 223-272.
- MITALAITÉ, Kristina. *Philosophie et théologie de l'image dans les Libri Carolini*. París: Institut d'Études Augustiniennes, 2007.
- MOLLAND, George. «Heaven, Hell, and Medieval Physics.» A *Raum und Raumvorstellungen im Mittelalter*, de Jan A. AERTSEN i Andreas SPEER (eds), 121-129. Berlín i Nova York: Walter de Gruyter, 1998.
- MOMMSEN, Th. «Die Libri Coloniarij.» A *Erläuterungen zu den Schriften der römischen Feldmesser*, de F. BLUME, K. LACHMANN, Th. MOMMSEN i A. RUDORFF, 145-220. Berlín: Druck und Verlag von Georg Reimer, 1852.
- MOREL, Charles. «Introduction.» A *Homélies sur Ézéchiel*, de Grégoire le Grand, 7-31. París: Les Éditions du Cerf, 1986.
- MORGENTHAUER, Hans. «Chronology versus System: Unleashing the Creative Potential of Architectural History.» *Journal of Architectural Education* 48, núm. 4 (maig de 1995): 218-226.
- MORRIS, Colin. *The Sepulchre of Christ and the Medieval West: from the beginning to 1600*. Oxford: Oxford University Press, 2005.
- MORRISON, Karl F. «The Exercise of Thoughtful Minds: the Apocalypse in Some German Historical Writings.» A *Apocalypse in the Middle Ages*, de Richard K. Emmerson i Bernard McGinn (ed), 352-373. Ithaca i Londres: Cornell University Press, 1992.
- MORTET 1, Victor. *Recueil de textes relatifs à l'histoire de l'architecture et à la condition des architectes en France, au Moyen Âge, XIe-XIIe siècles*. París: Picard, 1911.
- MORTET 2, Victor, i Paul DESCHAMPS. *Recueil de textes relatifs à l'histoire de l'Architecture et à la condition des architectes en France, au Moyen Âge, XIe-XIIIe siècles*. París, 1929.
- MÜLLER, Matthias. «Paris, das neue Jerusalem? Die Ste-Chapelle als Imitation der Golgotha-Kapellen.» *Zeitschrift für Kunstgeschichte* 59, núm. 3 (1996): 325-336.
- MÜLLER, Monika E. *Omnia in mensura et numero et pondere disposita: Die Wandmalereien und Stuckarbeiten von San Pietro al Monte di Civate*. Regensburg: Schnell & Steiner, 2009.
- MÜLLER-MERTENS, Eckhard. *The Ottonians as Kings and Emperors*. Vol. III, de *The New Cambridge Medieval History*. Cambridge: Cambridge University Press, 1999.
- MUNDÓ 1, Anscari M. «El commicus palimpsest Paris Lat. 2269 amb notes sobre litúrgia i manuscrits visigòtics a Septimània i Catalunya.» A *Litúrgica I: Cardinali I.A. Schuster in memoriam*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1956.
- MUNDÓ 2, A.M. «Les inscripcions de Tassi i d'Hildesind de Sant Pere de Rodes segons Marca i Pujades.» A *Homenaje a Jaime Vicens Vives I*, 293-307. Barcelona: Universitat de Barcelona, Facultat de Filosofia i Lletres, 1965.

- MUNDÓ 3, A.M. «Un fragment molt antic de litúrgia romana a Catalunya.» *II Congrès litúrgic de Montserrat: III. Secció d'Història. Montserrat: Monestir de Montserrat, 1967. 173-191.*
- MUNDÓ 4, Anscari M. «Recherches sur le traité du moine Garsias à l'Abbé-Évêque Oliba sur Cuxa.» *Cahiers de Saint-Michel de Cuxa 1 (1970): 63-74.*
- MUNDÓ 5, Anscari M. «Les changements liturgiques en Septimanie et en Catalogne pendant la période preromane.» *Les Cahiers de Saint-Michel de Cuxa 2 (1971).*
- MUNDÓ 6, A.M. «Importación, exportación y expoliaciones de códices en Cataluña (siglos VIII al XIII).» *Coloquio sobre la circulación de códices y escritos entre Europa y la Península en los siglos VIII-XIII (16-19 septiembre 1982).* Actas. Santiago de Compostela, 1988. 87-134.
- MUNDÓ 7, Anscari M. *Les Bibles de Ripoll: Estudi dels Mss. Vaticà Lat. 5729 i París, BNF, Lat 6.* Ciutat del Vaticà: Biblioteca Apostolica Vaticana, 2002.
- MUNDÓ I MARCET, Manuel. «Consideracions paleogràfiques a l'entorn de la monòdia litúrgica medieval en l'obra d'Higini Anglès.» *Recerca Musicològica IX-X (1989-1990): 5-14.*
- MURRAY 1, Stephen. *Beauvais Cathedral: Architecture of Transcendence.* Princeton: Princeton University Press, 1989.
- MURRAY 2, Stephen. *Notre-Dame Cathedral of Amiens: The Power of Change in Gothic.* Cambridge: Cambridge University Press, 1996.
- MURRAY 3, Stephen. «Reconciling the Feet at Beauvais and Amiens Cathedrals.» *A Ad quadratum*, de Nancy Y. WU (ed). Aldershot: Ashgate, 2002.
- NAREDI-RAINER, Paul von. *Salomos Tempel und das Abendland: monumentale Folgen historischer Irrtümer.* Colònia: DuMont Buchverlag, 1994.
- NEES, Lawrence. «Art and Architecture.» *A The New Cambridge Medieval History II c700-c900.* Cambridge: Cambridge University Press, 1995.
- NEUHEUSER, Hanns Peter. «Ne lapidum materia apparentium locus vilesceret.» *A Raum und Raumvorstellungen im Mittelalter*, de Jan A. AERTSEN i Andreas SPEER (eds), 641-664. Berlín i Nova York: Walter de Gruyter, 1998.
- NEUß 1, Wilhelm. *Das Buch Ezechiel in Theologie und Kunst bis zum Ende des XII. Jahrhunderts.* Münster in Westf.: Aschendorffsche Verlagsbuchhandlung, 1912.
- NEUß 2, Wilhelm. *Die katalanische Bibelillustration um die Wende des ersten Jahrtausends und die altspanische Buchmalerei.* Bonn i Leipzig: Kurt Schroeder Verlag, 1922.
- NEUß 3, Wilhelm. «Die katalanische Bibel aus Sant Pere de Roda und Dürers Apokalypse.» *A Miscel·lània Puig i Cadafalch: recull d'estudis d'arqueologia, d'història de l'art i d'història oferts a Josep Puig i Cadafalch per la Societat Catalana d'Estudis Històrics, filial de l'Institut d'Estudis Catalans, vol I.* Barcelona: Institut d'Estudis Catalans, 1947-1951.
- NIEMÖLLER, Klaus Wolfgang. «Weltraum-Musik und Klangraum im mittelalterlichen Musikschrittmum.» *A Raum und Raumvorstellungen im Mittelalter*, de Jan A. AERTSEN i Andreas SPEER (eds), 702-725. Berlín i Nova York: Walter de Gruyter, 1998.
- NOBIS, Heribert M. «Zeitmass und Kosmos im Mittelalter.» *A Mensura, Mass, Zahl, Zahlensymbolik in Mittelalter. 2. Halbband*, de Albert ZIMMERMAN (ed), 261-276. Berlín i Nova York: Walter de Gruyter, 1984.
- ODENTHAL, Andreas, i Gottfried STRACKE. «Die Stationsliturgie Kölns und ihre topographischen Bezüge zu Rom.» *A Heiliger Raum: Architektur, Kunst und Liturgie in mittelalterlichen Kathedralen und Stiftskirchen*, de Franz KOLSCHEN i Peter WÜNSCHE, 134-162. Münster: Aschendorff, 1998.
- O'DONNELL, J. Reginald. «The Liberal Arts in the Twelfth Century with Special Reference to Alexander Nequam (1157-1217).» *IV Congrès international de philosophie médiévale.* Montreal, 1967.
- OHLY 1, Friedrich. «Vom geistigen Sinn des Wortes im Mittelalter.» *A Schriften zur mittelalterlichen Bedeutungsforschung.* Darmstadt: Wissenschaftliche Buchgesellschaft, 1983, 1958.
- OHLY 2, Friedrich. «Synagoge und Ecclesia: Typologisches in Mittelalterlicher Dichtung.» *A Schriften zur mittelalterlichen Bedeutungsforschung.* Darmstadt: Wissenschaftliche Buchgesellschaft, 1983, 1966.
- OHLY 3, Friedrich. «Ausserbiblisch Typologisches zwischen Cicero, Ambrosius und Alered von Rielvaux.» *A Schriften zur mittelalterlichen Bedeutungsforschung.* Darmstadt: Wissenschaftliche Buchgesellschaft, 1983, 1976.
- OHLY 4, Friedrich. «Halbbiblische und ausserbiblische Typologie.» *A Schriften zur mittelalterlichen Bedeutungsforschung.* Darmstadt: Wissenschaftliche Buchgesellschaft, 1976.
- OHLY 5, Friedrich. «Deus Geometra: Skizzen zur Geschichte einer Vorstellung von Gott.» *A Tradition als historische Kraft: Interdisziplinäre Forschungen zur Geschichte des früheren Mittelalters*, de Norbert KAMP i Joaquim WOLLASCH, 1-42. Berlín i Nova York: Walter de Gruyter, 1982.
- OLIVAR, Alexandre. «Les supervivències litúrgiques autòctones a Catalunya en els manuscrits dels segles XI-XII.» *II Congrès litúrgic de Montserrat: III. Secció d'història.* Montserrat: Monestir de Montserrat, 1967. 21-89.
- OLIVIER, Alberic. «La rotonde de Saint-Bénigne: Quelques comparaisons architecturales dont le temple de Vésone à Périgueux.» *Guillaume de Volpiano et l'architecture des rotondes.* Dijon: Editions Universitaires de Dijon, 1996. 195-202.
- O'LOUGHLIN 1, Thomas. «The Exegetical Purpose of Adomnán's 'De locis sanctis'.» *Cambridge Medieval Celtic Studies 24 (1992): 37-53.*
- O'LOUGHLIN 2, Thomas. «The Library of Iona in the Late Seventh Century: The Evidence from Adomnán's 'De locis sanctis'.» *Ériu 45 (1994): 33-52.*
- O'LOUGHLIN 3, Thomas. «The view from Iona. Adomnán's mental maps.» *Peritia*, núm. 10 (1996): 98-122.
- O'LOUGHLIN 4, Thomas. *Celtic Theology: Humanity, World and God in Early Irish Writings.* Londres i Nova York: Continuum, 2000.
- O'LOUGHLIN 5, Thomas. «The Diffusion of Adomnán's 'De Locis Sanctis' in the Medieval Period.» *Ériu 51 (2000): 93-106.*
- O'LOUGHLIN 6, Thomas. «Imagery of the New Jerusalem in the Periphyseon and Eriugena's Irish Background.» Editat per James McEvoy i Michael Dunne. *History and Eschatology in John Scottus Eriugena and his Time: Proceedings of the Tenth International Conference of the Society for the Promotion of Eriugenian Studies (Maynooth and Dublin, August 16-20, 2000).* Lovaina: Leuven University Press, 2002. 245-259.

- O'MEARA, John J. *Eriugena*. Nova York: Oxford University Press, 1988.
- ONIANS, John. *Bearers of Meaning: The Classical Orders in Antiquity, the Middle Ages, and the Renaissance*. Princeton: Princeton University Press, 1988.
- ORDEIG I MATA, Ramon. «La documentació del monestir de Cuixà referent a Oliba i als anys del seu abadiat.» *Les Cahiers de Saint-Michel de Cuxa* XL (2009): 39-51.
- O'REILLY, Jennifer. «Introduction.» *A Bede: On the temple*, de BEDA EL VENERABLE, xvii-iv. Liverpool: Liverpool University Press, 1995.
- OURSEL, Raymond. *Invention de l'architecture romane*. La Pierre-qui-vire: Zodiaque, 1970.
- OUSTERHOUT 1, Robert G. «The church of Santo Stefano: A 'Jerusalem' in Bologna.» *Gesta* 20, núm. 2 (1981): 311-321.
- OUSTERHOUT 2, Robert. «Meaning and Architecture: A Medieval View.» *Reflections: The Journal of the School of Architecture, University of Illinois at Urbana-Champaign* 2, núm. 1 (tardor 1984): 34-46.
- OUSTERHOUT 3, Robert. «Rebuilding the Temple: Constantine Monomachus and the Holy Sepulchre.» *Journal of the Society of Architectural Historians* XLVIII, núm. 1 (març 1989): 66-78.
- OUSTERHOUT 4, Robert. «The Temple, the Sepulchre and the Martyrion of the Savior.» *Gesta* XXIX, núm. 1 (1990): 44-53.
- ÖZDURAL, Alpay. «The Church of St. George or the Latins in Famagusta.» *A Ad quadratum*, de Nancy Y. WU (ed). Aldershot: Ashgate, 2002.
- PACEY, Arnold. *Medieval Architectural Drawing*. Stroud: Tempus, 2007.
- PALAZZO 1, Éric. *Histoire des livres liturgiques: le Moyen Âge: des origines au XIIIe siècle*. Paris: Beauchesne, 1993.
- PALAZZO 2, Éric. «Liturgie et symbolisme de l'espace rituel au temps d'Oliba.» *Les Cahiers de Saint-Michel de Cuxa* XL (2009): 77-89.
- PALOL, Pere de, i Immaculada LORÉS I OTZET. «L'arquitectura abans del romànic.» A *Del Romà al Romànic: Història, art i cultura de la Tarraconense mediterrània entre els segles IV i X*, de Pere de PALOL (director) i Antoni PLADEVALL (director tècnic). Barcelona: Enciclopèdia Catalana, 1999.
- PANCORBO, Ainhoa, i Lourdes MORET. «L'excavació arqueològica duta a terme al pati i rebost del monestir de Sant Pere de Rodes.» *Desenes Jornades d'Arqueologia de les comarques de Girona: 28 i 29 de maig del 2010*. Arbúcies, 2010. 483-491.
- PANOFKY 1, Erwin. «Der Begriff des Kunstwollens.» *Zeitschrift für Ästhetik und allgemeine Kunstwissenschaft* XIV (1920): 321-339.
- PANOFKY 2, Erwin. *Idea: Ein Beitrag zur Begriffsgeschichte der älteren Kunsttheorie*. Leipzig: B.G. Teubner, 1924.
- PANOFKY 3, Erwin. «Heinrich Wölfflin.» A *La perspectiva com a forma simbòlica i altres assaigs de teoria de l'art*, de Erwin PANOFKY, 84-88. Barcelona: Edicions 62 i Diputació de Barcelona, 1987, 1924.
- PANOFKY 4, Erwin. «Über das Verhältnis der Kunstgeschichte zur Kunsttheorie: Ein Beitrag zu der Erörterung über die Möglichkeiten "kunstwissenschaftlicher Grundbegriffe".» *Zeitschrift für Ästhetik und allgemeine Kunstwissenschaft* XVIII (1925): 129-161.
- PANOFKY 5, Erwin. *Die Perspektive als "Symbolische Form"*. Leipzig i Berlín: B.G. Teubner, 1927.
- PANOFKY 6, Erwin. «Hercules Agricola: a Further Complication in the Problem of the Illustrated Hrabanus Manuscripts.» A *Essays in the History of Art Presented to Rudolf Wittkower*, de FRASER, HIBBARD i LEWINE. Londres: Phaidon Press, 1967.
- PAPELL, Antoni. *Sant Pere de Roda*. Figueres, 1930.
- PARODI, Massimo. *Tempo e spazio nel medioevo*. Torí: Loescher editore, 1981.
- PARSONS, David. «Books and buildings: architectural description before and after Bede.» *A Bede and his world, 729-774*. Aldershot: Variorum, 1994.
- PAUL, Jacques. *L'Église et la culture en Occident*. Paris: Presses Universitaires de France, 1986.
- PAYNE, Alina A. «Architectural History and the History of Art: A Suspended Dialogue.» *The Journal of the Society of Architectural Historians* 58, núm. 3 (setembre 1999): 292-299.
- PÉPIN, Jean. «Aspects théoriques du symbolisme dans la tradition dyonysienne: Antécédents et nouveautés.» *Simboli e simbologia nell'alto Medioevo: Settimane di studio del Centro italiano di studi sull'alto Medioevo*. Spoleto: Centro italiano di studi sull'alto Medioevo, 1976. 33-79.
- PERI, Israel. «Omnia mensura et numero et pondere dispoisti: Die Auslegung von Weish 11,20 in der lateinischen Patristik.» A *Mensura, Mass, Zahl, Zahlensymbolik in Mittelalter. I. Halbband*, de Albert ZIMMERMAN (ed), 1-21. Berlín i Nova York: Walter de Gruyter, 1983.
- PERKINS, Dexter. «We Shall Gladly Teach.» *American Historical Review* LXII (gener 1957): 291-309.
- PERONI, Adriano. «Raffigurazione e progettazione e di strutture urbane e architettoniche nell'Alto Medio Evo.» *Settimane di studio del Centro italiano di studi sull'Alto Medioevo: XXI: Topografia urbana e vita cittadina nell'Alto Medioevo in Occidente: 26 aprile - 1 maggio 1973*. Spoleto, 1974.
- PETROFF 1, Valery V. «The 'De Templo' of Bede as the Source of an Ideal Temple Description in Eriugena's 'Aulae Siderea'.» *Recherches de Théologie et Philosophie médiévales*, núm. 65 (1998): 97-106.
- PETROFF 2, Valery V. «Epilogue of John Scottus 'Aulae Siderea' (vv 72-101) and the earlier poetic tradition.» *Dialog so vremenem I* (1999): 46-59.
- PEVSNER 1, Nikolaus. «The Term 'Architect' in the Middle Ages.» *Speculum*, 17, 1942: 549-562.
- PEVSNER 2, Nikolaus. «Terms of Architectural Planning in the Middle Ages.» *Journal of the Warburg and Courtauld Institutes*, v 5, 1942: 232-237.
- PI I MARGALL, F., i P. PIFERRER. *Recuerdos y bellezas de España. V II Cataluña*. Barcelona, sd (1848).
- PICARD, Jean-Charles. «Le quadriportique de Saint-Pierre-du-Vatican.» *Mélanges de l'École française de Rome. Antiquité* 86, núm. 86-2 (1979): 851-890.
- PIEMONTE, Gustavo. «Acotaciones sobre algunos poemas de Eriúgena.» *Patristia et Mediaevalia* XI (1990): 27-67.
- PLADEVALL I FONT 1, Antoni. «La llegenda i la història sobre els orígens del monestir.» Editat per IEC. *Lambard II* (1986).
- PLADEVALL I FONT 2, Antoni. «Un lot vitatà de documents sobre Sant Pere de Rodes.» *Annals de l'Institut d'Estudis Empordanesos*, núm. 22 (1989): 241-257.

- PLADEVALL I FONT 3, Antoni. «Entorn de l'estada de Gerbert a Catalunya (967-970): l'existència de biblioteques privades perdudes.» *Actes del Congrés Internacional Gerbert d'Orlhac i el seu temps: Catalunya i Europa a la fi del I r mil lenni: Vic-Ripoll, 10-13 de novembre de 1999*. Vic: Eumo Editorial, 1999. 651-663.
- PLADEVALL I FONT 4, Antoni. «La restauració religiosa i la seva organització.» A *Del romà al romànic: història, art i cultura de la tarraconense mediterrània entre els segles IV i X*, de Pere DE PALOL i Antoni PLADEVALL. Barcelona: Enciclopèdia Catalana, 1999.
- PLAGNIEUX, Philippe. «Colonnes, piliers et piles composés. Evolution du support dans l'architecture médiévale en France: problèmes techniques ou formels?» A *La colonne: Nouvelle histoire de la construction*, de Roberto GARGIANI (dir), 72-83. Lausana: Presses polytechniques et universitaires romandes, 2008.
- PLANT, Richard. «Architectural Developments in the Empire North of the Alps.» A *The White Mantle of Churches: Architecture, Liturgy and Art around the Millennium*, de Nigel HISCOCK (ed). Turnhout: Brepols, 2003.
- PLOMMER, Hugh. *Vitruvius and Later Roman Building Manuals*. Cambridge: Cambridge University Press, 1973.
- PODRO, Michel. *The Critical Historians of Art*. New Haven i Londres: Yale University Press, 1982.
- POLIPRÉ, Anne-Orange. «Le décor de l'oratoire de Germigny-des-Près: l'authentique et le restauré.» *Cahiers de Civilisation Médiévale*, 1998: 281-298.
- PONSICH 1, Pere. «Saint-Michel de Cuxa, du IXe au XIIe siècle: aperçu historique.» *Cahiers de Saint-Michel de Cuxa I* (1970): 19-26.
- PONSICH 2, Pere. «Sant Miquel de Cuixà.» A *Catalunya romànica: VII: La Cerdanya: El Conflent*, 357-395. Barcelona: Enciclopèdia Catalana, 1995.
- POZUELO YVANCOS, J.M. «La teoria de la deconstrucció.» A *Teoria de la literatura*, de Jordi LLOVET (ed), 169-187. Barcelona: Columna, 1996.
- PRACCHI, Attilio. «Il disegno di architettura nell'alto medioevo.» *Il disegno di architettura*, núm. 13 (abril 1996): 3-12.
- PRAK, Niels Luning. «Measurements of Amiens Cathedral.» *The Journal of the Society of Architectural Historians*, v 25, n 3, 1966: 209-212.
- PRÉVOT, F. «La cathédrale et la ville en Gaule dans l'Antiquité tardive et le Haut Moyen Âge.» *Histoire Urbaine I*, núm. 7 (2003): 17-36.
- PREZIOSI, Donald. *The Art of Art History*. Oxford: Oxford University Press, 1998.
- PRICE, Lorna. *The Plan of St. Gall in Brief*. Berkeley, Los Angeles i Londres: University of California Press, 1982.
- PUIG I CADAVALCH 1, Josep, Antoni de FALGUERA, i Josep GODAY. *L'arquitectura romànica a Catalunya*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans, 1909-1918.
- PUIG I CADAVALCH 2, J. *La geografia i els orígens del primer art romànic*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans, Secció Històrico-arqueològica, 1930.
- PUIG RODRÍGUEZ-ESCALONA, Mercè. *Poesia misògina en la Edad Media Latina (S XI-XIII)*. Tesi Doctoral, Departament de Filologia Clàssica, Facultat de Filosofia i Lletres, Universitat Autònoma de Barcelona, 1994.
- PUIG RODRÍGUEZ-ESCALONA 2, Mercè. *Poesia misògina en la Edad Media Latina (S XI-XIII)*. Barcelona: Publicacions de la Universitat de Barcelona, 1995.
- RADDING, Charles M., i William W. CLARK. *Medieval Architecture, Medieval Learning: Builders and Masters in the Age of Romanesque and Gothic*. New Haven i Londres: Yale University Press, 1992.
- RANELLI (ed), Ilaria. *Scoto Eriugena, Remigio di Auxerre, Bernardo Silvestri e Anonimi: Tutti i commenti a Marziano Capella*. Milà: Bompiani - Pensiero Occidentale, 2006.
- RATHOFFER, Johannes. «Structura codicis - ordo salutis: Zum Goldenen Evangeliebuch Heinrichs III.» A *Mensura, Mass, Zahl, Zahlensymbolik in Mittelalter. 2. Halbband*, de Albert ZIMMERMAN (ed), 333-355. Berlín i Nova York: Walter de Gruyter, 1984.
- RAVASI, Gianfranco. «'La città si chiamerà JHWH SHAMMAH, là è il signore': Iconografia biblica della Gerusalemme celeste.» A *La Gerusalemme celeste: La dimora di Dio con gli uomini (Ap 21,3): Immagini della Gerusalemme celeste dal III al XIV secolo 20.05-05.06.1983*, de M.L. GATTI PERER, 33-47. Milà: Università Cattolica del Sacro Cuore, 1983.
- RECHT, Roland. *À quoi sert l'histoire de l'art?* París: Les éditions Textuel, 2006.
- REEVE, M.D. «Agrimensores.» A *Texts and Transmission: A Survey of the Latin Classics*, de L.D. REYNOLDS (ed), 1-6. Oxford: Clarendon Press, 1983.
- REUDENBACH, Bruno. «Die künstlerische Vergegenwärtigung des Jenseits im Mittelalter.» A *Raum und Raumvorstellungen im Mittelalter*, de Jan A. AERTSEN i Andreas SPEER (eds), 628-640. Berlín i Nova York: Walter de Gruyter, 1998.
- REUTER, Timothy. *Introduction: Reading the Tenth Century*. Vol. III, de *The New Cambridge Medieval History*. Cambridge: Cambridge University Press, 1999.
- REYNOLDS, L.D. «Introduction.» A *Texts and Transmission: A Survey of the Latin Classics*, de L.D. REYNOLDS (ed). Oxford: Oxford University Press, 1983.
- RIBÉMONT, Bernard. *Les origines des encyclopédies médiévales: D'Isidore de Séville aux Carolingiens*. París: Honoré Champion Éditeur, 2001.
- RICHÉ 1, Pierre. «L'enseignement de Gerbert à Reims dans le contexte européen.» *Gerberto: scienza, storia e mito: Atti del Gerberti Symposium (Bobbio 25-27 luglio 1983)*. Bobbio: Editrice degli Archivi Storici Bobiensi, 1985. 51-69.
- RICHÉ 2, Pierre. «Deux siècles d'études gerbertiennes.» *Actes del Congrés Internacional Gerbert d'Orlhac i el seu temps: Catalunya i Europa a la fi del I r mil lenni: Vic-Ripoll, 10-13 de novembre de 1999*. Vic: Eumo Editorial, 1999. 23-42.
- RICHÉ 3, Pierre. «Le 'Quadrivium' dans le Haut Moyen Âge.» Editat per Paolo Feruglia, Luigi Pellegrini i Roberto Paciocco. *Scienze Matematiche e insegnamento in epoca medioevale: Atti del Convegno Internazionale di Studio: Chieti, 2-4 maggio 1996*. Nàpols: Edizione Scientifiche Italiane, 2000. 13-33.
- RICKERT, Franz. «Zu den Stadt- und Architekturdarstellungen des Ashburnham Pentateuch.» *Actes du XIe Congrès International d'Archéologie Chrétienne*. Ciutat del Vaticà: Pontificio istituto di archeologia cristiana i École Française de Rome, 1989. 1341-1354.
- RICO, Francisco. *Signos e indícios de la portalada de Ripoll*. Barcelona: Fundació Juan March, 1974.
- RICOEUR, Paul. *La mémoire, l'histoire, l'oubli*. París: Éditions du Seuil, 2000.
- RIU I RIU, Manuel. «Reflexions sobre el destre, la cana de destre i l'agrimensor Jaume de Sanctacília.» *Medievalia*, núm. 9 (1990).

- RIU-BARRERA, Eduard. «La fortuna d'unes obres: Sant Pere de Rodes, del monestir al museu.» A *La fortuna d'unes obres: Sant Pere de Rodes, del monestir al museu*, de Eduard et al RIU-BARRERA. Barcelona: Museu Frederic Marès, 2006.
- ROBB, David M. *The Art of the Illuminated Manuscript*. South Brunswick, Nova York i Londres: A.S. Barnes and Company i Thomas Yoseloff Ltd, 1973.
- ROCHE, Geneviève Elisabeth. «Une iconologie architecturale des Apocalypses du IXe au XIe siècle.» *Texte et image: Actes du Colloque international de Chantilly (13 au 15 octobre 1982)*. Paris: Les Belles Lettres, 1984. 19-30.
- ROCHE, John J. *The Mathematics of Measurement: A Critical History*. Londres: The Athlone Press, 1998.
- RODRÍGUEZ LATORRE, Luís Eduardo, i Tomás SÁENZ DE HARO. «¿Siglos oscuros? Bibliografía.» *VII Semana de estudios medievales*. Logroño: Gobierno de la Rioja i Instituto de Estudios Riojanos, 1997.
- ROGGENKAMP, Hans. «Mass und Zahl.» A *Die Michaeliskirche in Hildesheim*, de Hartwig BESELER i Hans ROGGENKAMP, 119-156. Berlín: Gebr. Mann Verlag, 1954.
- «roii.ru/publikatsii.» PETROFF, Valery V "Epilogue of John Scottus 'Aulae Siderea' (vv 72-101) and the earlier poetic tradition". 1999. http://roii.ru/publikatsii/dialog_so_vremenem/01-1999/ (últim accés: 10 / març / 2011).
- ROMEU I FIGUERAS, Josep. «El drama eclesiàstic o litúrgic 'De tribus Mariis': un estudi i un muntatge.» A *Teatre català antic I*, de Josep ROMEU I FIGUERAS, 55-67. Barcelona: Institut del Teatre de la Diputació de Barcelona i Curial, 1994.
- RONK-VAANDRAGER, Meta. *Tabernacle, temple et Jérusalem céleste 'Premier, deuxième et troisième temple': étude d'iconographie biblique de la peinture du IXe au XIIe siècle*. Lille: Atelier national de reproduction des thèses, 1996.
- ROOS, Heinrich. «Le Trivium à l'université au XIIIe siècle.» *IV Congrès international de philosophie médiévale*. Montreal, 1967.
- ROSENAU, Helen. *Vision of the Temple: The Image of the Temple of Jerusalem in Judaism and Christianity*. Londres: Oresko Books Ltd, 1979.
- ROSSI, Marco, i Alessandro ROVETTA. «Indagini sullo spazio ecclesiale immagine della Gerusalemme celeste.» A *La Gerusalemme celeste: La dimora di Dio con gli uomini (Ap 21,3): Immagini della Gerusalemme celeste dal III al XIV secolo 20.05-5.06.1983*, de M.L. GATTI PERER, 77-118. Milà: Università Cattolica del Sacro Cuore, 1983.
- ROURA I GÜIBAS, Gabriel. «Per una revisió de la història de l'Empordà: els fons d'arxiu.» *Jornades d'història de l'Empordà: Homenatge a Josep Pella i Forgas*. Girona: Patronat Francisc Eiximenis, 1987.
- RUDOLPH, Conrad. «Introduction: A Sense of Loss: An Overview of the Historiography of Romanesque and Gothic Art.» A *A Companion to Medieval Art: Romanesque and Gothic in Northern Europe*, de Conrad RUDOLPH (ed), 1-43. Malden, Oxford i Carlton: Blackwell Publishing, 2006.
- RUFFEL, P., i J. SOUBIRAN. «Recherches sur la tradition manuscrite de Vitruve.» *Pallas: études sur l'antiquité IX* (1960): 3-154.
- RUIZ DE LA ROSA, José Antonio. *Traza y simetría de la arquitectura en la Antigüedad i Medioevo*. Sevilla: Servicio de Publicaciones de la Universidad de Sevilla, 1987.
- RUSSELL, Robert D. «A Similitude of Paradise: The city as Image of the City.» A *The Iconography of Heaven*, de Clifford DAVIDSON (ed), 146-161. Kalamazoo: Medieval Institute Publications i Western Michigan University, 1994.
- SAGRERA I ARADILLA, Jordi. *Memòria d'excavació: Sant Pere de Rodes*. Barcelona: Generalitat de Catalunya: Departament de Cultura: DG del Patrimoni Cultural: Àrea de Coneixement i Recerca: Centre d'Informació i Documentació del Patrimoni Cultural, 1994.
- SALET, F., i A. ERLANDE-BRANDENBURG. «Cluny III.» *Bulletin monumental CXXVI* (1958): 235-322.
- SALVARANI 1, Renata. *La fortuna del Santo Sepolcro nel Medioevo: Spazio, liturgia, architettura*. Milà: Jaca Book, 2008.
- SALVARANI 2, Renata. «Il Santo Sepolcro a Gerusalemme.» *Medioevo*. març / 2010. <http://www.renatasalvarani.it/articoli.htm> (últim accés: 25 / març / 2011).
- SALVARANI 3, Renata. «Idea e realità del Santo Sepolcro in due disegni alla österreichische Nationalbibliothek di Vienna.» A *Come l'orco della fiaba: Studi in onore di Franco Cardini: I. Crociate, pellegrinaggi, ordini religioso-militari*. Florència: SISMEL, 2010.
- SALVEMINI, Francesca. «'De instrumento secretorum revelatore' o del baculo magico.» *Prospettiva*, núm. 47 (octubre 1986): 12-23.
- SAMSÓ 1, Julio. «Cultura científica àrab i cultura científica llatina a la Catalunya altmedieval: el monestir de Ripoll i el naixement de la ciència catalana.» *Symposium internacional sobre els orígens de Catalunya (segles VIII-XI)*. Barcelona: Comissió del Mil·lenari de Catalunya, Generalitat de Catalunya, 1991.
- SAMSÓ 2, Julio. «Els inicis de la introducció de la ciència àrab a Europa a través de Catalunya.» A *La ciència en la història dels Països Catalans: I. Dels àrabs al Renaixement*, de Joan VERNET i Ramon PARÉS (dirs), 115-159. València: Institut d'Estudis Catalans i Universitat de València, 2004.
- SAN JOSÉ ALONSO, Jesús Ignacio. *El dibujo arquitectónica: Apuntes sobre su desarrollo*. Valladolid: Secretariado de Publicaciones e Intercambio Científico de la Universidad de Valladolid i Colegio Oficial de Arquitectos de Valladolid, 1997.
- SANABRIA, Sergio Luís. «Metrics and Geometry of Romanesque and Gothic St. Bénigne, Dijon.» *The Art Bulletin* 72, núm. 4 (desembre 1980): 518-532.
- SANCHO I PLANAS, Marta. «Tecnologia i societat entorn de l'any mil en terres catalanes.» *Actes del Congrés Internacional Gerbert d'Orlhac i el seu temps: Catalunya i Europa a la fi del I mil·lenni: Vic-Ripoll, 10-13 de novembre de 1999*. Vic: Eumo Editorial, 1999. 353-363.
- SANDERSON 1, Warren. «The sources and Significance of the Ottonian Church of Saint Pantaleon at Cologne.» *Journal of the Society of Architectural Historians* 29, núm. 2 (maig 1970): 83-96.
- SANDERSON 2, Warren. «Geometry on a Carolingian Wall.» A *Ad Quadratum*, de Nancy Y. WU. Aldershot: Ashgate, 2002.
- SANDERSON 3, Warren. «Monastic Architecture and the Gorze Reforms Reconsidered.» A *The White Mantle of Churches: Architecture, Liturgy and Art around the Millennium*, de Nigel HISCOCK (ed), 81-90. Turnhout: Brepols, 2003.
- SAPIN 1, Christian. «Saint-Bénigne de Dijon et les cryptes à rotonde au haut Moyen Age.» *Guillaume de Volpiano et l'architecture des rotondes*. Dijon: Editions Universitaires de Dijon, 1996. 257-274.
- SAPIN 2, Christian. «La pierre et le voûtement, innovation dans les techniques de constructions des églises en Bourgogne au XIe siècle.» *L'innovation technique au Moyen Âge: Actes du VI Congrès international d'archéologie médiévale: 1-5 octobre 1996 Dijon-Mont Beauvray-Chenôve-Le Creusot-Montbard*. Paris: Éditions Errance, 1998. 179-185.

- SAPIN 3, Christian. «Cryptes et sanctuaires, approches historiques et archéologiques des circulations.» *Les Cahiers de Saint-Michel de Cuxa*, 2003: 51-62.
- SAPIN 4, Christian. «Archéologie des premières cryptes du Haut Moyen Âge en France.» *Hortus Artium Medievalium*, 2003: 303-314.
- SAPIN 5, Christian. «Le baptistère du Puy-en-Velay (Haute-Loire).» *Bulletin du centre d'études médiévales d'Auxerre / BUCEMA [en ligne]* 12/2008. 03 / septembre / 2008. <http://cem.revues.org/index5862.html> (últim accés: 18 / novembre / 2011).
- SAUER, Joseph. *Symbolik des Kirchengebäudes und seines Ausstattung in der Auffassung des Mittelalters*. Münster / Westf.: Mehren u. Hobbeling, 1964, 1924 (1902).
- SAUSER, Ekkart. «Symbolik des katholischen Kirchengebäudes.» *A Symbolik der Katholischen Kirche*, de Josef Andreas JUNGSMANN. Stuttgart: Anton Hiersemann, 1960.
- SAVIGNAT, J.M. *Dessin et architecture: du moyen âge au XVIIIe siècle*. Paris: École Normale Supérieure des Beaux-Arts, 1983.
- SCHAPIRO, Meyer. «On the Aesthetic Attitude in Romanesque Art.» *A Art and Thought: Issued in Honor of Dr. Amanda K. Coomaraswamy*, de K. B. Iyer (ed). 1947.
- SCHIFFMAN, Lawrence H. «Descriptions of the Jerusalem Temple in Josephus and the Temple Scroll.» 1999. <http://orion.mscc.huji.ac.il/orion/symposiums/4th/papers/Schiffman99.html>.
- SCHILLER, Gertrud. *Ikongraphie der christlichen Kunst. Band 5: Die Apokalypse des Johannes: Textteil: Bildteil*. Gütersloh: Gütersloher Verlag - Haus Mohn, 1990-1991.
- SCHLATTER S.J., Fredric W. «A Mosaic Interpretation of Jerome, 'In Hiezechielem'.» *Vigiliae Christianae* 49 (1995): 64-81.
- SCHLINK 1, Wilhelm. «Saint-Philibert de Tournus et Saint-Bénigne de Dijon: deux modèles autour de l'an mil.» *Saint-Philibert de Tournus: Histoire-Archéologie-Art: Actes du Colloque du Centre International d'Études Romanes, Tournus, 15-19 juin 1994*. Tournus: CIER, 1995.
- SCHLINK 2, Wilhelm. «La rotonde de Guillaume.» *Guillaume de Volpiano et l'architecture des rotondes*. Dijon: Editions Universitaires de Dijon, 1996. 35-43.
- SCHLINK 3, Wilhelm. «The Gothic Cathedral as Heavenly Jerusalem: A Fiction in German Art History.» *A The Real and Ideal Jerusalem in Jewish, Christian and Islamic Art: Studies in Honor of Bezalel Narkiss on the Occasion of his Seventieth Birthday*, de Bianca KÜHNEL. Jerusalem: Universitat Hebrea, 1998.
- SCHMITT, Jean-Claude «De l'espace aux lieux: les images médiévales.» *Construction de l'espace au Moyen Âge: pratiques et représentations. XXXVIIe Congrès de la SHMES (Mulhouse, 2-4 juin 2006)*. Paris: Publications de la Sorbonne, 2007.
- SCHNEIDER, Norbert. *Civitas: Studien zur Stadttopik und zu den Prinzipien der Architekturdarstellung im frühen Mittelalter*. Münster: Westfälischen Wilhelms-Universität, 1973.
- SCHNEIDER, Th. (K. H. Schelkle). «Bauen.» *A Reallexikon für Antike und Christentum*, de Theodor KLAUSER, 1265-1278. Stuttgart: Anton Hiersemann, 1950.
- SCHUFFELS, Hans Jakob. «Vita Bernwardi episcopi.» *A Bernward von Hildesheim und das Zeitalter der Ottonen: Katalog der Ausstellung Hildesheim 1993*. Hildesheim i Mainz am Rhein: Bernward Verlag i Verlag Philipp von Zabern, 1993.
- SCHULER 1, Stefan. *Vitruv im Mittelalter: Die Rezeption von 'De architectura' von der Antike bis in die frühe Neuzeit*. Colònia, Weimar i Viena: Böhlau Verlag, 1999.
- SCHULER 2, Stefan. «Pourquoi lire Vitruve au Moyen Âge? Un point de rencontre entre savoir antique et savoir médiéval.» Editat per Louis CALLEBAT i Olivier DESBORDES. *Science antique, science médiévale: Actes du colloque international (Mont-Saint-Michel, 4-7 septembre 1998)*. Hildesheim, Zúric i Nova York: Olms-Weidmann, 2000. 319-341.
- SCHWARZER, Mitchell. «The Architecture of Talmud.» *Journal of the Society of Architectural Historians* 60, núm. 4 (desembre 2001): 474-487.
- SCHWEINFURTH, Philipp. «Das goldene Evangelienbuch Heinrichs III. und Byzanz.» *Zeitschrift für Kunstgeschichte* 10, núm. 1/3 (1941-1942): 40-66.
- SEIDEL, Linda. *Songs of Glory: the Romanesque façades of Aquitaine*. Chicago i Londres: University of Chicago Press, 1981.
- SELIGMANN, Claus. «Architectural History: Discipline or Routine.» *JAE*, tardor 1980.
- SENÉ, Alain. *Recherches sur la composition des tympans (XIe-XIIIe siècles): Les traditions géométriques*. Paris, 1979.
- SENNHAUSER, Hans Rudolf. «Quelques remarques concernant les premières églises de Romainmôtier et de Payerne.» *Saint-Philibert de Tournus: Histoire-Archéologie-Art: Actes du Colloque du Centre International d'Études Romanes, Tournus, 15-19 juin 1994*. Tournus: CIER, 1995.
- SERDÀ PRAT, Lluís. «La introducció de la litúrgia romana a Catalunya.» *II Congrés litúrgic de Montserrat: III. Secció d'història*. Montserrat: Monestir de Montserrat, 1967. 9-19.
- SEXTON, Kim. «Justice Seen: Loggias and Ethnicity in Early Medieval Italy.» *Journal of the Society of Architectural Historians* 68, núm. 3 (setembre 2009): 308-337.
- SHANZER, Danuta. *A Philosophical and Literary Commentary on Martianus Capella's De Nuptiis Philologiae et Mercurii Book I*. Berkeley, Los Angeles, Londres: University of California Press, 1986.
- SHELBY 1, L.R. «The Role of the Master Mason in Mediaeval English Building.» *Speculum*, v 39, n 3, juliol / 1964: 387-403.
- SHELBY 2, Lon R. «Medieval Masons' Templates.» *Journal of the Society of Architectural Historians* 30, núm. 2 (maig 1971): 140-154.
- SHELBY 3, Lon R. «The Geometrical Knowledge of Mediaeval Master Masons.» *Speculum*, v XLVII, n 3, 1972: 359-421.
- SHELBY 4, Lon R. «Monastic Patrons and Their Architects: a Case Study of the Contract for the Monks' Dormitory at Durham.» *Gesta*, v 15, n 1/2, *Essays in Honor of Sumner McKnight Crosby*, 1976: 91-96.
- SHORTELL, Ellen M. «The Plan of Saint-Quentin: Pentagon and Square in the Genesis of High Gothic Design.» *A Ad quadratum*, de Nancy Y WU (ed). Aldershot: Ashgate, 2002.
- SILVA, Romano. «'Et domuncula, in qua sedebatur ad iudicandum, erat in media porticu'. Alcune considerazioni sulla Königshalle di Lorsch.» *A Studi in onore di Angiola Maria Romanini*, de Antonio CADEI (ed), 41-47. Roma: Edizioni Sintesi Informazione, 1999.
- SILVETTI, Jorge. «Preface.» *A Before and After the End of Time: Architecture and the Year 1000*, de Christine Smith (ed), VII-IX. Nova York: George Braziller, 2000.

- SKUBISZEWSKI I, P. «Ecclesia, Christianitas, Regnum et Sacerdotium dans l'art des X-XI s.: idées et structures des images.» *Cahiers de civilisation médiévale*, núm. 28 (1985): 133-179.
- SKUBISZEWSKI 2, Piotr. «L'intellectuel et l'artiste face à l'oeuvre à l'époque romane.» A *Le Travail au Moyen Âge: une approche interdisciplinaire: Actes du Colloque International de Louvain-la-Neuve 21-23 mai 1987*, de Jacqueline Hamesse i Colette Muraille-Samaran. Lovaina: Publications de l'Institut d'Études Médiévales, 1990.
- SMITH 1, Christine. «The Human Architect and Architecture Made by Human Hands.» A *Before and After the End of Time: Architecture and the Year 1000*, de Christine Smith (ed), 29-65. Nova York: George Braziller, 2000.
- SMITH 2, Christine. «The Divine Architect and the Heavenly Jerusalem.» A *Before and After the End of Time: Architecture and the Year 1000*, de Christine Smith (ed), 67-75. Nova York: George Braziller, 2000.
- SMYTH, Marina. «Perceptions of Physical and Spiritual Space in Early Christian Ireland.» A *Raum und Raumvorstellungen im Mittelalter*, de Jan A. AERTSEN i Andreas SPEER (eds), 505-524. Berlín i Nova York: Walter de Gruyter, 1998.
- SONTAG 1, Susan. *Against Interpretation*. Nova York, 1966.
- SONTAG 2, Susan. «Thirty Years Later.» *The Threepenny Review* 66 (estiu 1996): 6-7.
- SPEED, Diane. «Bede's Mapping of England.» A *Travel and Travellers from Bede to Dampier*, de Geraldine BARNES i Gabrielle SINGLETON (eds), 9-23. Newcastle: Cambridge Scholars Press, 2005.
- SPRINGER, A.H. *Die Baukunst des christlichen Mittelalters*. Bonn: Henry & Cohen, 1854.
- STADLER. «Gargilius.» A *Paulys Realencyclopädie der classischen Altertumswissenschaft*, de Georg WISSOWA i Wilhelm KROLL. Stuttgart: Alfred Druckenmüller Verlag, 1910.
- STAHL, W.H. «The Quadrivium of Martianus Capella: its Place in the Intellectual History of Western Europe.» *IV Congrès international de philosophie médiévale*. Montreal, 1967.
- STALLEY, Roger. *Early Medieval Architecture*. Oxford i Nova York: Oxford University Press, 1999.
- STANGE 1, Alfred. *Das frühchristliche Kirchengebäude als Bild des Himmels*. Colònia: Comel, 1950.
- STANGE 2, Alfred. *Basiliken, Kuppelkirchen, Kathedralen: Das himmlische Jerusalem in der Sicht der Jahrhunderte*. Regensburg: Verlag Friedrich Pustet, 1964.
- STARK, Brigitte. «Terra repromissionis Sanctorum. Die Reise des Heiligen Brendan zum irdischen Paradies.» A *Raum und Raumvorstellungen im Mittelalter*, de Jan A. AERTSEN i Andreas SPEER (eds), 525-539. Berlín i Nova York: Walter de Gruyter, 1998.
- STIRNEMANN, Patricia. «L'illustration du Commentaire d'Haymon sur Ezéchiel: Paris, B.N., lat 12302.» *L'École Carolingienne d'Auxerre: de Murethach à Remi 830-908. Entretiens d'Auxerre 1989*. París: Beauchesne, 1991. 93-117.
- STOOKEY, Laurence Hull. «The Gothic Cathedral as the Heavenly Jerusalem: Liturgical and Theological Sources.» *Gesta* VIII (1969): 35-41.
- SUCKALE 1, Robert. «La théorie de l'architecture au temps des cathédrales.» A *Les bâtisseurs des cathédrales gothiques*, de Roland RECHT, 41-50. Estrasburg: Éditions les musées de la ville de Strasbourg, 1989.
- SUCKALE 2, Robert. «Aspetti della simbologia architettonica del dodicesimo secolo in Francia: il santuario.» *Arte cristiana* 78, núm. 737-738 (març-juny 1990).
- SULLIVAN, Richard E. «The Carolingian Age: Reflections on its Place in the History of the Middle Ages.» *Speculum* 64, núm. 2 (abril 1989): 267-306.
- SUMMERS, David. «'Form': Nineteenth-Century Metaphysics and the Problem of Art Historical Description.» *Critical Inquiry* 15 (hivern 1989): 372-393.
- SUNDERLAND 1, Elizabeth R. «A Late Carolingian Church at Charlieu in Burgundy.» *The Journal of the Society of Architectural Historians* 9, núm. 4 (desembre 1950): 3-9.
- SUNDERLAND 2, Elizabeth Read. «Symbolic Numbers and Romanesque Church Plans.» *The Journal of the Society of Architectural Historians* 18, núm. 3 (octubre 1959): 94-103.
- SUNLEY, Harry. «Romanesque Linear Measures of England and Continental Europe.» <http://www.britarch.ac.uk/baa/v-Sunley-report.pdf> (últim accés: sis / maig / 2011).
- SURTZ, Ronald E. «Spain: Catalan and Castilian Drama.» A *The Theatre of Medieval Europe: New Research in Early Drama*, de Eckehard (ed) Simon, 189-206. Cambridge: Cambridge University Press, 1991.
- SWOBODA, Karl M. «The Problem of the Iconography of Late Antique and Early Mediaeval Palaces.» *Journal of the Society of Architectural Historians* 20, núm. 2 (maig 1961): 78-89.
- TAFURI, Manfredo. *L'architettura dell'Umanesimo*. Bari: Laterza, 1969.
- TANNERY, Paul. «Une correspondance d'écolâtres du XIe siècle.» *Comptes-rendus des séances de l'Académie des Inscriptions et Belles-Lettres* 41, núm. 2 (1897): 214-221.
- TCHERIKOVER 1, Anat. «A Carolingian Lesson in Vitruvius.» A *Medieval Architecture and its Intellectual Context: Studies in Honour of Peter Kidson*, de Eric FERNIE i Paul CROSSLEY (eds), 259-267. Londres i Ronceverte: The Hambleton Press, 1990.
- TCHERIKOVER 2, Anat. «Concerning Angoulême, Riders and the Art of the Gregorian Reform.» *Art History* 13, núm. 4 (desembre 1990): 425-457.
- TEIXIDÓ I PUIGDOMÈNECH, Francesc. *Pesos, mides i mesures al Principat de Catalunya i Comtats de Rosselló i Cerdanya a finals del segle XVI (1587-1594)*. Vol. I. Barcelona: Fundació Noguera, 2008.
- TERRIEN, Marie-Pierre. «Religious Architecture and Mathematics During the Late Antiquity.» A *Mathematics and the Divine: A Historical Study*, de Teun KOETSIER i Luc BERGMANS, 147-160. Amsterdam: Elsevier, 2005.
- The Institute for Advanced Technology in the Humanities; University of Virginia; University of California, Los Angeles; University of Vienna. *St. Galler Klosterplan: Codex Sangallensis 1092: Inhalt und Kontext*. 2010. http://www.stgallplan.org/de/manuscript_recto.html (últim accés: 11 / maig / 2011).
- THIERRY, N. «L'Apocalypse de Jean et l'iconographie byzantine.» A *L'Apocalypse de Jean: traditions exégétiques et iconographiques IIIe-XIIIe siècles*, de Yves CHRISTE et al, 319-339. Ginebra: Librairie Droz, 1979.
- TOBLER, Titus. *Bibliographia Geographica Palaestinae*. Leipzig: Verlag von S. Hirzel, 1867.
- TRACHTENBERG, Marvin. «Some Observations on Recent Architectural History.» *The Art Bulletin*, juny 1988.

- TRIAS TEIXIDOR, Anna. «Epístola-sermón del monje Garsias de Cuixà.» *Anuario de filología*, núm. 11-12 (1985-1986): 19-48.
- THULIN, Karl. *Corpus agrimensorum romanorum: opuscula agrimensorum veterum*. Stuttgart: B.G. Teubner, 1971, 1913.
- UBACH, Bonaventura, ed. *La Bíblia: Versió dels textos originals i comentari. X. El Psalteri I: Psalms I-LXXII*. Traduit per Bonaventura UBACH. Monestir de Montserrat, 1932.
- UEBERWASSER, Walter. «Deutsche Architekturdarstellung um das Jahr 1000.» *A Festschrift für Hans Jantzen*, 45-70. Berlín: Verlag Gebr. Mann, 1951.
- ULLMAN, B.L. «Geometry in the Mediaeval Quadrivium.» *A Studi di bibliografia e di storia in onore di Tammaro de Marinis*, vol 4, 263-285. Roma, 1964.
- VAGNETTI, Luigi. *De naturali et artificiali perspectiva*. Florència: Cattedra di Composizione Architetonica IA di Firenze i L.E.F., 1979.
- VASILIU, Anca. *Du Diaphane: Image, milieu, lumière dans la pensée antique et médiévale*. París: Librairie Philosophique J. Vrin, 1997.
- VAUCHEZ, André. *La spiritualité du Moyen Âge occidental VIIIe-XIIe siècles*. Vendôme, 1975.
- VERBEEK, Albert. «Die Aussenkrypta. Werden einer Bauform des frühen Mittelalters.» *Zeitschrift für Kunstgeschichte* 13, núm. 1 (1950): 7-38.
- VERGNOLLE 1, Éliane. *Saint-Benoît-sur-Loire et la sculpture du XIe siècle*. París: Picard, 1985.
- VERGNOLLE 2, Éliane. «Le rôle architectural des chapiteaux du haut moyen âge occidental: remplois, paires, groupes.» *A Coloquio internacional de capiteles corintios, prerrománicos e islámicos (ss VI-XII dC)*, de Ch EWERT, P CRESSIER i J ZOZAYA, 53-69. Madrid: Ministerio de Cultura, Dirección General de Bellas Artes y Archivos, 1990.
- VERGNOLLE 3, Éliane. «Fortune et infortunes du chapiteau corinthien dans le monde roman.» *Revue de l'Art*, núm. 1 (1990): 21-34.
- VERGNOLLE 4, Éliane. *L'art roman en France*. París: Flammarion, 1994.
- VERGNOLLE 5, Éliane. «La colonne à l'époque romane. Réminiscences et nouveautés.» *Cahiers de civilisation médiévale* 41, núm. 162 (1998): 141-174.
- VERNANT, Jean-Pierre. «De la présentification de l'invisible à l'imitation de l'apparence.» *A Image et signification: Rencontres de l'École du Louvre*, 25-37. París: La documentation française, 1983.
- VERNET, Joan, i Julio SAMSÓ. «El petit renaixement dels comtats catalans de l'època carolíngia.» *A La ciència en la història dels Països Catalans: I. Dels àrabs al Renaixement*, de Joan VERNET i Ramon PARÈS, 31-43. València: Institut d'Estudis Catalans i Universitat de València, 2004.
- VICTOR, Stephen K. «Practical Geometry in the High Middle Ages: 'Artis cuiuslibet consummatio' and the 'Pratike de geometrie'.» *Memoirs of the American Philosophical Society*, núm. 134 (1979).
- VIDAL, Lluís M. «Excursió a Cadaqués y Sant Pere de Roda.» *Butlletí del Centre Excursionista de Catalunya* VIII, núm. 39-40 (abril-maig 1898).
- VIEILLARD-TROÏEKOUROFF, May. «La Chapelle du Palais de Charles le Chauve à Compiègne.» *Cahiers Archéologiques* (Éditions Klincksieck), núm. XXI (1971): 89-108.
- VIGUÉ I VIÑAS, Jordi. «Abats del monestir de Sant Pere de Rodes anteriors al 1300.» *A Catalunya Romànica IX: L'Empordà II*. Barcelona: Enciclopèdia Catalana, 1990.
- VILA RODRÍGUEZ, Rafael. *Sobre un sistema geomètric de composició en l'arquitectura romànica catalana, segles X-XII*. Barcelona: Escola Tècnica Superior d'Arquitectura de Barcelona i Universitat Politècnica de Catalunya, 1986.
- VILADRICH, Mercè. «Tecnologia agrícola i preindustrial a la societat catalana de l'època comtal.» *A La ciència en la història dels Països Catalans: I. Dels àrabs al Renaixement*, de Joan VERNET i Ramon PARÈS (dirs), 205-235. València: Institut d'Estudis Catalans i Universitat de València, 2004.
- VILLANUEVA, Jaime. *Viage literario a las iglesias de España. tomo XV. Viage á Gerona y á Roda*. Madrid: Real Academia de la Historia, 1851.
- VINCENT, Louis Hugues. «Histoire de la basilique du Saint-Sépulcre.» *A Il Santo Sepolcro di Gerusalemme: Splendori - Miserie - Speranze*, 21-77. Bergamo: Istituto italiano d'arte grafiche, 1949.
- VOGEL, Kurt. «L'Aritmetica e la Geometria di Gerberto.» *Gerberto: scienza, storia a mito: Atti del Gerberti Symposium (Bobbio 25-27 luglio 1983)*. Bobbio: Editrice degli Archivi Storici Bobiensi, 1985. 577-596.
- VOLPI, Lorenzo. «L'Esegesi Biblica di Beda e l'Architettura Altomedieval: ipotesi sul Westerk della Chiesa di Saint-Riquier a Centula.» *Arte Cristiana* LXXXIV, núm. 773 (març-abril 1996): 85-96.
- VON SIMSON, Otto. *The Gothic Cathedral: Origins of Gothic Architecture and the Medieval Concept of Order*. Nova York: Pantheon Books, 1956.
- VUILLAUME, Christophe. «Introduction.» *A Le Tabernacle*, de BÈDE LE VÉNÉRABLE, 9-71. París: Les Éditions du Cerf, 2003.
- WAGNER-RIEGER, Renate. «Architektur.» *A Propyläen Kunstgeschichte: Das Mittelalter I*, de Hermann FILLITZ, Anton von EUW, Florentine MÜTHERICH, Renate WAGNER-RIEGER i George ZARNECKI, 170-230. Berlín: Propyläen Verlag, 1969.
- WALDEIER BIZZARRO, Tina. *Romanesque Architectural Criticism: A Prehistory*. Cambridge, Nova York i Oakleigh: Cambridge University Press, 1992.
- WALKER, Rose. *Views of Transition: Liturgy and Illumination in Medieval Spain*. Londres: The British Library i University of Toronto Press, 1998.
- WALSH, David A. «Measurement and Proportion at Bordesley Abbey.» *Gesta* 19, núm. 2 (1980): 109-113.
- WARNKE, Martin. *Bau und Überbau: Soziologie der mittelalterlichen Architektur nach den Schriftquellen*. Frankfurt: Syndikat, 1976.
- WEINFURTER, Stefan. «Imágenes del soberano y la dinastía imperial sálica en el Codex aureus escurialensis.» *A El evangelario imperial sálico: Codex aureus escurialensis: volumen complementario a la edición facsimil*, 115-147. Madrid: Testimonio Compañía Editorial, 2002.
- WEISKITTEL, S.F., i L.D. REYNOLDS. «Vitruvius.» *A Texts and Transmission: A Survey of the Latin Classics*, de L.D. REYNOLDS (ed), 440-445. Oxford: Clarendon Press, 1983.
- WEITZMANN, Kurt, i Herbert KESSLER. *The Cotton Genesis: British Library Codex Cotton Otho B. VI*. Princeton, New Jersey: Princeton University Press, 1986.
- WETHEY, Alice Sunderland. «St. Benigne at Dijon and the Roman Foot.» *The Journal of the Society of Architectural Historians* 16, núm. 3 (octubre 1957): 12-15.

- WHIFFEN, Marcus. «History, Theory and Criticism: The 1964 AIA-ACSA Teacher Seminar: Abstracts and Extracts.» *Journal of Architectural Education* 19, núm. Supplement: History, Theory and Criticism. The 1964 AIA-ACSA Teacher Seminar (1964): 1-12.
- WHITE, L. Michael. *Building God's House in the Roman World: Architectural Adaptation among Pagans, Jews and Christians*. Baltimore i Londres: The John Hopkins University Press, 1990.
- WHITNEY, Elspeth. «Paradise Restored: The Mechanical Arts from Antiquity through the Thirteenth Century.» *Transactions of the American Philosophical Society*, 1990.
- WIENER, Leo. «Economic History and Philology.» *The Quarterly Journal of Economics* 25, núm. 2 (febrer 1911): 239-278.
- WILKINSON, John. *Jerusalem Pilgrims before the Crusades*. Warminster: Aris & Phillips, 1977.
- WILLIAMS 1, John. «Purpose and Imagery in the Apocalypse Commentary of Beatus of Liébana.» *A Apocalypse in the Middle Ages*, de Richard K. Emmerson i Bernard McGinn (ed), 293-332. Ithaca i Londres: Cornell University Press, 1992.
- WILLIAMS 2, John. *The Illustrated Beatus: a Corpus of the Illustrations of the Commentary on the Apocalypse*. Londres: H. Miller, 1994.
- WILSON, Christopher. *The Gothic Cathedral: The Architecture of the Great Church 1130-1530*. Londres: Thames and Hudson, 1990.
- WIND, Edgar. «Warburgs Begriff der Kulturwissenschaft und seine Bedeutung für die Ästhetik.» *Beilageheft zur Zeitschrift für Ästhetik und allgemeine Kunstwissenschaft* 25 (1931): 163-179.
- WIRTH 1, J. *L'image médiévale: Naissance et développements (VIe-XVe siècle)*. Paris: Méridiens Klincksieck, 1989.
- WIRTH 2, Jean. *L'image à l'époque romane*. Paris: Les Éditions du Cerf, 1999.
- WOLANDT, Gerd. «Philosophical Aesthetics and Empirical Research in Germany.» *British Journal of Aesthetics* 18, núm. 1 (hivern 1978): 72-80.
- WOLLASCH 1, Joachim. «Benedictus abbas Romensis: Das römische Element in der frühen benediktinischen Tradition.» *A Tradition als historische Kraft: Interdisziplinäre Forschungen zur Geschichte des früheren Mittelalters*, de Norbert KAMP i Joachim WOLLASCH, 119-137. Berlín i Nova York: Walter de Gruyter, 1982.
- WOLLASCH 2, Joachim. *Monasticism: the First Wave of Reform*. Vol. III, de *The New Cambridge Medieval History*. Cambridge: Cambridge University Press, 1999.
- WOODS I, David. «Arculf's luggage: The Sources for Adomnán's De locis sanctis.» *Ériu* LII (2002): 25-52.
- WOODWARD, David. «Medieval Mappaemundi.» *A The History of Cartography: Cartography in Prehistoric, Ancient and Medieval Europe and the Mediterranean*, de J. B. Harley i David Woodward. Chicago i Londres: The University of Chicago Press, 1987.
- WU, Nancy Y. «The Hand of the Mind: the Ground Plan of Reims as a Case Study.» *A Ad quadratum*, de Nancy Y. WU (ed). Aldershot: Ashgate, 2002.
- WÜNSCHE, Peter. «Die Kathedrale als heilige Stadt: Zur liturgischen Topographie des Bamberger Doms.» *A Heiliger Raum: Architektur, Kunst und Liturgie in mittelalterlichen Kathedralen und Stiftskirchen*, de Franz KOHLSCHEIN i Peter WÜNSCHE, 25-58. Münster: Aschendorff, 1998.
- YARZA, Joaquín. *Arte y arquitectura en España 500-1200*. Madrid: Cátedra, 1979.
- ZAHLTEN, Johannes. «Die Erschaffung von Raum und Zeit in Darstellungen zum Schöpfungsbericht von Genesis I.» *A Raum und Raumvorstellungen im Mittelalter*, de Jan A. AERTSEN i Andreas SPEER (eds), 615-627. Berlín i Nova York: Walter de Gruyter, 1998.
- ZAHN 1, Leopold. *Die Klosterkirche Sant Pere de Roda: Studien zur Baugeschichte und kunstgeschichtlichen Stellung*. Berlín, 1976.
- ZAHN 2, Leopold. «El monestir de Sant Pere de Rodes: aportacions al seu estudi.» *Quaderns d'estudis medievals* 2, núm. 11 (juny 1987): 50-64.
- ZAITSEV, Evgeny A. «The Meaning of Early Medieval Geometry: From Euclid and Surveyors' Manuals to Christian Philosophy.» *Isis* 90, núm. 3 (setembre 1999): 522-553.
- ZENNER 1, Marie-Thérèse. «A Proposal for Constructing the Plan and Elevation of a Romanesque Church Using Three Measures.» *A Ad quadratum*, de Nancy Y. WU (ed). Aldershot: Ashgate, 2002.
- ZENNER 2, Marie-Thérèse. «Villard de Honnecourt and Euclidean Geometry.» *Nexus Network Journal: Architecture and Mathematics Online*. 2003. <http://www.nexusjournal.com/Zenner.html> (últim accés: 4 / març / 2004).
- ZIMMERMANN 1, M. «Conscience gothique et affirmation nationale dans la genèse de la Catalogne (siècles IX-XI).» Editat per J FONTAINE i Ch PELLISTRANDI. *L'Europe héritière de l'Espagne wisigothique: colloque tenu à la Fondation Singer-Polignac (Paris, 14-16 mai 1990)*. Madrid: Casa de Velázquez, 1992. 51-67.
- ZIMMERMANN 2, Michel. «La Catalogne de Gerbert.» *Gerbert l'europeén: Actes du colloque d'Aurillac: 4-7 juin 1996*. Orhac: Société des lettres, sciences et arts "La Haute-Auvergne", 1997.
- ZIMMERMANN 3, Michel. *Western Francia: the Southern Principalities*. Vol. III, de *The New Cambridge Medieval History*. Cambridge: Cambridge University Press, 1999.
- ZIMMERMANN 4, Michel. «Les actes de consécration d'églises: construction d'un espace et d'un temps chrétiens dans la Catalogne médiévale (IXe-XIIe siècle).» Editat per Patrick Henriot. *À la recherche de légitimités chrétiennes: représentations de l'espace et du temps dans l'Espagne médiévale: IXe-XIIIe siècle: Actes du colloque tenu à la Casa de Velázquez, Madrid, 26-27 avril 2001*. Lió i Madrid: ENS i Casa de Velázquez, 2003. 29-52.
- ZIMMERMANN 5, Michel. *Écrire et lire en Catalogne: IXe-XIIe siècle*. Madrid: Casa de Velázquez, 2005.
- ZIMMERMANN, Albert. «Universum, Materie, Raum. Moderne Kosmologie und alte Naturphilosophie.» *A Raum und Raumvorstellungen im Mittelalter*, de Jan A. AERTSEN i Andreas SPEER (eds), 3-16. Berlín i Nova York: Walter de Gruyter, 1998.
- ZINN, Grover. «Hugh of St. Victor and the Ark of Noah: a New Look.» *Church History* 40, núm. 3 (setembre 1971): 261-272.
- ZUMTHOR, Paul. *La Mesure du monde: Représentation de l'espace au moyen âge*. Paris: Éditions du Seuil, 1993.

Índex

- Abelard, 27, 154
Adam, Robert, xviii, 37
Adamnan, xvii, xviii, 63, 65, 66, 69, 70, 74, 100, 112
Adelbold, 107
Adell i Gisbert, Joan Albert, 3, 4, 22, 168
Adelvold, 166
Aebischer, Paul, 162
Aedelgar de Selsey, 167
Aethelred, 167
Agenni Úrbic, 55
Agnès, emperadriu, xxii
Agustí, iii, xxii, 15, 27, 41, 43, 48, 52, 56, 65, 73, 78, 85, 90, 95, 109, 136, 145, 150, 151, 152, 154, 162, 165
Agustí de Dàcia, 44
Airard de Reims, 33
Airard de Saint-Remi, 50
Ais de Provença, 7
Alà de Lilla, 27
Albareda, A.M., 61
Albert Magne, 159
Albertí, x, xiii
Alcoy, Rosa, 82, 83, 84
Alcuí de York, xvii, 15, 38, 49, 50, 55, 56, 60, 165
Alemanya, 60, 118, 119
Alexandre de Hales, 27
Alexandre el Gran, 87
Alexandria, 63, 65
Alfarano, 93
Algèria, xvi, 4
al-Hakim, califa d'Egipte, 67
al-Haytam, 15
Àlvarez, Núria, xii
Alvèrnia, 4, 112, 140, 143
Amalari de Metz, 152, 162
Ambròs Autpert, 109, 161
Amfiloc d'Iconium, 30
Amiens, 113, 164
Amiet, Robert, 162
Anàstasi, xiv, xvii, 22, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 100, 162, 163, 164, 167
Angilbert de Saint-Riquier, 31
Anglaterra, 60, 108, 166
Anglès, Higiní, 162
Angulema, 118, 140
Aniana, 81
Aniel, Jean-Pierre, 82
Anselm, 24, 139
Ansteu de Metten, 34
Ansteu de Metz, 33, 50
Antiguitats judaïques, 123
Apocalipsi, xvii, xviii, xxi, xxii, 23, 39, 43, 57, 73, 82, 84, 87, 153, 154, 160, 161, 162, 163, 165, 170, 171
Apocalipsi de Bamberg, xxii, 165
Apocalipsi de Sant Sever, xviii
Apocalipsi de Valenciennes, xvii
Appendix Marcae hispanicae sive Collectio veterum monumentorum ad historiam illarum regionum pertinentium quae describuntur in libris Marcae hispanicae, 116
AQUIOR, 86
Aquisgrà, xvii, xviii, 12, 35, 36, 39, 40, 47, 80, 112, 164, 165
Aragó, xxiii, 16
Arat, 51
Arca de l'Aliança, 83, 87
Arca de Noè, 152, 164
architecture ottonienne, L', xvi, 13
Architektur der Romanik, 13
Arculf, 63, 64, 65, 66, 68, 69, 112
Ardèche, xvi
Argeric de Verdun, 32, 50
Aristòtil, 56, 72, 77
Arles, 57, 91, 97, 140
Armi, Edson, 16, 28, 98, 142
Arnulf, 66
Arnulf III de Porta Orientale, 31
Arnulf, Arwed, 69
Arràez, Guillem, xii, 117
Ars Geometriae, 55, 56
Ars Hispaniae, 3
Art and the Reformation, 26
Àrtemis, 133
Artona, 4
Arxiu de la Corona d'Aragó, iii, xvii, xx, 50, 51, 64
Arxiu Municipal de València, 59
Asiló de Würzburg, 61
Assuer, 86, 98, 99
Aulae siderea, 35, 38, 46
Aulus Gel·li, 69
Aurenja, xxi, 140, 142
Auxerre, 91
Avenel, vescomte d', 105
Avinyó, 40
Avranches, xvi
Avril, François, 82
Baalbek, 97
Babel, xvii, 86
Badia i Homs, Joan, 6, 7, 22
Balbus, 55, 164
Baldo de Salzburg, 63
Baltasar, 86
Balthasar, Hans Urs von, 152
Baluze, Étienne, iii, 114, 116
Bandmann, Günter, xvi, 14, 20, 34, 163
Banyoles, 5, 18
Barcelona, 2, ii, vii, 2, 5, 6, 83, 111, 116, 118, 125
Barrachina Navarro, Jaime, 6
Barral, Xavier, 102, 137, 139, 167
Baukunst des christlichen Mittelalters, Die, xvi, 11
Bayerische Staatsbibliothek, xvii, xviii, xix, 49, 63
Bayeux, xviii
Beat d'Urgell, xviii, 72
beat de Facund, 72
beat de Facund, xviii, xx, xxii
beat de Girona, xvii, xviii, xxii, 72, 93, 165, 170
beat de Sant Sever, xx
beat de Silos, xviii
beat de Valladòlid, xviii
beat d'Urgell, 72
beat Morgan, xviii, 72
Beaujouan, Guy, 61
Beauvais, 113, 164
Becker, Carl, 19
Beda, iii, xviii, 25, 38, 44, 47, 50, 51, 63, 64, 65, 66, 68, 69, 70, 109, 110, 112, 115, 151, 161
Beer, Rudolf, 50, 54, 61, 123
Bel, 74
Bèlgica, 60
Bellès i Sallent, Joan, 9, 100
Benet, 25
Benet VIII, 99
Benjamí, 162
Bennó d'Osnabrück, 33, 34, 46, 50
Benoit, François, 75
Berger, Samuel, 83
Berlín, 54, 59, 60, 61
Bernardi, Philippe, 157
Bernat de Claravall, 25, 27, 47, 95
Bernward de Hildesheim, 31, 34, 50, 60, 111, 126, 153, 162
Bertí, xviii, 170
Besançon, 154
Beseler, Hartwig, 34, 126
Bettes, F., 119
Betúlia, 86
Bibià, 40
biblia catalana interconfessional, 152
biblia de Ripoll, xviii, xix, 62, 82, 91, 92, 96, 98, 100, 110, 123, 165, 175
biblia de Rodes, xv, xviii, xix, xx, xxii, 62, 74, 82, 83, 85, 86, 88, 96, 97, 100, 110, 141, 149, 168, 169, 170, 175

- Biblia Primera* de Sant Isidor, xxii
 Biblioteca de Cels, 97
 Biblioteca del Escorial, 60
 Biblioteca Laurenziana, xix, xxi, 85
 Biblioteca Nacional de España, xviii, xx, xxii, 98
 Biblioteca Vaticana, xvii, xix, 56, 60, 95
 Bibliothèque Humaniste, xix, 60
 Bibliothèque Nationale de France, xvi, xvii, xviii, xix, xx, xxi, xxiii, 24, 60, 61, 63, 88, 95, 103
 Binding, Günther, 49, 56, 57, 136, 149, 150, 156, 163
 Bischoff, Bernhard, 60, 133
 Bizanci, 4, 87
 Bizzarro, Tina Waldeier, 10, 11, 26
 Bliter de Canterbury, 33
 Bloch, Marc, v
 Bloch, Peter, 40
 Blondel, François, 142
 Blume, F., 61
 Bobbio, 56
 Bock, C.P., 164
 Böcker, Hans Josef, 46
 Bodleian Library, xvi, xix, 92
 Boeci, i, iii, xv, xvii, xx, 27, 50, 51, 52, 55, 56, 73, 94, 101, 103, 104, 107, 110, 111, 113, 120, 126, 127, 128, 129, 131, 133, 150, 175
 Bolonya, 120
 Bordesley, 112
 Bordeus, 40, 106, 118, 140
 Born, Ernest, xvi, 17, 20, 102
 Borrell II, 9
 Borst, Arno, 59
 Boto, Gerardo, 72
 Boulnois, Olivier, 153
 Boulogne, xviii, xxii
 Bourbon-Lancy, 112
 Bourbonnais, 112
 Bourges, 97, 165
 Bousquet, Jacques, 6
 Brabant, 118
 Bramante, x
 Bremen, xxii
Breviarus de Hierosolyma, 66
 British Library, xvii, xviii, xix, xxi, 60
 British Museum, xvii, 57, 60, 88, 111
 Brown, George Hardin, 110
 Bru de Fulda, 149, 150
 Bruges, 118
 Brussel·les, 60, 63, 118
 Brutails, Jean-Auguste, xvi, xx, 2, 105, 106
 Bubnov, N., 61
 Bunim, Miriam Schild, 73, 77
 Burchard de Worms, 99
 Burgos, 119
 Bußdorfkirche, 120
 Cahn, Walter, 24, 92
 Caillet, J.-P., 7
 Calci, 56
 Calvari, 63, 120
 Cam, Marie-Thérèse, 59
 Cambrai, 87
 Cambridge, xix
 Campbell, Brian, 55
Cant de la Sibilla, 162
 Canterbury, xix, xxii, 10, 49, 85, 115, 165
 Capadòcia, 30
 capella palatina d'Aquisgrà, xvii, 35, 36, 112, 164, 165
 Cappuyns, Maïeul, 35
 Carbonell i Esteller, Eduard, 7
 Carbonell i Esteller, Eduard, 4
 Carcassona, 136
 Carcí, 143
 Cardot, Fabianne, xi
 Carlemany, xvii, 11, 31, 35, 39, 40, 42, 50, 60, 79, 81, 92, 114, 153, 165
 Carles el Calb, xvii, 7, 19, 35, 39, 50, 77, 88
 Carles el Gros, 19
 Carozzi, C., 7
 Carruthers, Mary, 24, 62
 Carty, Carolyn M., 25
 Casades, Pelegrí, 1
 Cassià, 20
 Cassiodor, xvii, 49, 50, 55, 57, 58, 103, 110
 Castella, 16, 162
 Catalunya, 2, x, xii, xiv, 1, 4, 9, 15, 18, 48, 59, 61, 114, 119, 125, 139, 159, 162, 166, 168
Categorias d'Aristòtil, 56, 73, 77
 Caumont, Arcisse de, xvi, 11
 Caviness, Madeline H., 92, 153
 Cervera Vera, Luís, 59
 Cetim, terra de, 87
 Chartres, xvi, 107, 115
 Chaucer, 15
 Christie, Yves, 35, 38, 74, 84, 88, 102, 153, 160, 161, 163, 165
Chronicon abbatiae Ramesiensis, 46
 Ciceró, iii, 48, 49, 52, 66
 Civate, xvii, 31
 Civray, xvi
 Clarmont d'Alvèrnia, 4, 30, 112
Clavis Melitonis, 43, 154
Clavis Scripturae, 43
 Climent d'Alexandria, 43
 Cluny, xvi, 12, 16, 25, 28, 40, 81, 90, 112, 142
 Cluny A, 112
 Cluny II, 112, 133
 Cluny III, 112
Codex Amiatinus, xxi
Codex aureus de Sant Emmeram, xvii, 35, 39, 88
Codex aureus epternacensis, xx, xxii, 98
Codex aureus escurialensis, xix, xxii
 Colardelle, Renée, 4
 Colli, Agostino, 72
 Colònia, ix, xix, 46, 60, 125
 Colosseu, 1, 97
Commematorium de casis Dei, 120
 Compiègne, 35, 36, 39, 47
 Conant, Kenneth John, ix, xvi, xviii, 13, 17, 64, 112
 Concas, 143
 Conferència Episcopal Italiana, 152
 Connor, R.D., 119
 Conrad de Hirsau, xvii
 Constança, 10
 Constantí, xiv, 10, 22, 67, 162
 Constantí d'Antioquia, xvi, 18
 Constantí IX Monòmac, 67, 167
 Constantí VI, 153
 Constantinoble, 42, 63, 66
 Contantinoble, 66
 Contessa, Andreina, 82
 Copenhaguen, xvii
 Corbie, 54, 63
 Corbo, Virgilio C., xviii, 65, 67, 68
 Corint, 1, 3
Corònica universal, 22, 159
Corpus agrimensorum romanorum, 54, 55, 56, 61
 Corpus Christi College, xix
 Corvey, xxi, 60, 144, 163, 165
 Cosme l'Indicopleustes, xvi, 18, 160, 165
 Costa, Guillem, 116
Costums de Cluny, 133
 Cotton, Robert, 88
 Couasnon, Charles, 64
 Coulton, G.C., 26
 Coutances, 11
 Crossley, Paul, 14, 20, 136
Cursory Notes of Building, 10
 Cutbert de Lindisfarne, 115
 d'Abadal, R., 61
 Damasc, 63
 Daniel, 74, 86, 153
 Dant, 15, 45
 Daras, Charles, 140

- Darios, 87
 Darmstadt, xix
 David, 25, 26, 37, 42, 83
 Davis, Michael, 29, 164
De architectura, xvii, 69
 De Bruyn, xvii
De civitate Dei, xxii
 De Dalmases, Núria, 144
De institutione Clericorum, 58
De laudibus Sanctae Crucis, xvii 54, 73
De locis sanctis, xvii, xviii 63, 65, 66, 70
De musica, xvii, xx, 50, 52, 110, 132
De natura rerum, 69
De nuptiis Philologiae et Mercurii, 49
De praedestinatione, 35
De quantitate animae, 56
De synodalibus causis, 99
De tabernaculo, 38
De templo, 38, 151
De temporibus, 51
De universo, 15, 51, 69, 151, 154
 Deckers, Johannes G., 100
 Deichmann, Friedrich Wilhelm, 71, 144
 Delfinat, 165
 Delierneux, Nathalie, 63, 65
 Deliyannis, Deborah Mauskopf, 76
 Delton, Albert, 139
 Deschamps, Paul, 140
 Desideri de Montecassino, xvii, 34, 50
 Deuteronomi, 43
 Deutz, 34
 Devroey, Jean-Pierre, vi, 90, 113
Dialogus de rhetorica et virtutibus, xvii, 49
 Diana, 133
 Díaz, Manuel, 61
Didascalicon de studio legendi, 49
 Diebold, William J., 32
 Dijon, xvii, xxi, 33, 39, 81, 111, 120, 133, 140
 Dilke, O.A.W., 119, 124
 Dionisi areopagita, 40, 78
 Dombibliothek de Colònia, xix
 Domènec i Montaner, Lluís, xvi, 3, 6, 7, 125, 143, 158, 168, 170
 Domínguez, Enrique, 96
 Duby, Georges, vi, xvi, 7
 Dunchad, 49
 Dungal de Salzburg, 63
 Durand, Guilhem, 43
 Durand, Jean-Nicolas-Louis, 11
 Duran-Porta, Joan, 6
 Durham, 108
 Durliat, Marcel, 3, 4, 7
 Duval, Noël, xviii, 71, 75, 78, 79, 80, 89
 Dyggve, Ejnar, xviii, 70, 71, 74, 75, 76, 78, 80
 Eadwi, xvii, 57, 61
 Eanmund, 25
 Ebersolt, Jean, 75
 Echternach, xix, xx, xxii, 169, 170
 Edessa, 154
 Efes, 89, 97, 133, 167
 Egbert, 25
 Egèria, 67
 Egina, 2
 Eginard, xviii, 31, 35, 50, 60, 81
 Egipte, 44, 58, 66, 67
 Ehrensperger-Katz, Ingrid, 87
 Eigil de Fulda, 33, 34, 150
 Elbern, Victor H, xvi
Elements d'Euclides, 50, 55, 58
 Elna, 115, 162
 Elx, 166
 Enric III, xxii
 Eriúgena, Joan Escot, xi, xvii, 35, 38, 39, 40, 43, 47, 49, 50, 73, 77, 78, 159, 170
 Erlande-Brandenburg, Alain, 4, 7, 29, 33, 57, 148, 168, 176
 Ersch, J.S., ix
 Escòcia, 63
 Escorial, xix, xxii, 61
 església de l'Ascensió, xvii, xviii, 63, 68
 església de la font de Jacob, 63
 església de la Resurrecció, 100
 església de Sion, xviii
 església del pou de Jacob, xviii
 Esmeijer, Anna C., 156
 Espanya, 16, 167
Essai sur l'architecture religieuse du moyen-âge, 11
 Ester, 98, 99
 Esteve II, 93
 Ethelwulf, 25, 161
Etimologies, iii, xvii, 51, 59, 69
 Euclides, 50, 55, 56, 58
 Eugeni, papa, 42
 Euqueri de Lió, 43, 154
 Eusebi de Cesarea, iii, 38, 41, 67, 156, 162
 Evagri, 152
 evangeli de l'abadessa Hitda, xix, 88
 evangeliari d'Enric III, xxii
 evangelis d'Otò III, xviii, xix
 evangelis de Bernward, xx, 97
 evangelis de la Sainte-Chapelle, xix
 evangelis de Lorsch, xviii
 Evracle de Lieja, 32, 50
 Èxode, 160
Expositio in Librum Esther, 99
 Ezequiel, xiv, xvi, xvii, xix, xx, 20, 22, 23, 24, 35, 38, 45, 60, 70, 82, 91, 92, 93, 94, 110, 122, 123, 124, 135, 153, 159, 161, 163, 165, 173
 Fabré, Martina, xii, 117
 Fabri de Peiresc, Nicolas-Claude, 88
 Falguera, Antoni de, xvi, 2, 3, 6, 9, 143, 144, 168, 170
 Farfa, xix, 82, 92, 112
 Fau, Jean-Claude, 143, 144
 Faventi, 58, 59, 60, 69
 Febvre, Lucien, v
 Fécamp, 33
 Félibien des Avaux, J.F., 10
 Feliu, Gaspar, 125
Fenòmens, 51
 Fernie, Eric, xx, 4, 13, 17, 19, 20, 104, 105, 107, 108, 119, 125, 155, 157, 164
 Ferrer Saiol, 59
 Filadèlfia, 170
Fileb, 48
 Filip, 87
 Fillitz, Hermann, 4
 Filó d'Alexandria, 57
Física d'Aristòtil, 72
 Flavi Josep, v Josep Flavi
 Fleury, 60, 96, 165
 Florència, xix, xxi, xxii, 112, 125
 Folkerts, Menso, 55, 56, 61
 Fontaine, Jacques, 4, 5, 58
 Formigé, Jules, 141
 Fortuny, D.J., xvi
 Foussard, Michel, 35
 França, x, 11, 60, 64, 108, 113, 118, 140, 162, 167
 Francastel, Pierre, iv, 7, 12, 14, 29
 Franceschini, Ezio, 166
 Francovich, Géza de, 70, 71, 74, 75, 76, 80
 Frankl, Paul, ix, xvi, 7, 12, 13, 81, 125
 Freising, 49
 Frejús, xxi, 140, 141
 Frugoni, Chiara, 78
 Fulda, xxi, 33, 34, 149, 150
 Fundació Bíblica Catalana, 152
 Gaillard, Georges, 6, 115
 Gàl·lia, 63, 64, 65, 66, 140
 Gallissà, xvi, 3
 Gant, 118
 Garcies de Cuixà, 33, 112, 114, 115, 116, 152, 153, 155
 Gardelles, Jacques, 140
 Gargantua, 108
 Gargili Marcial, 59
 Garí de Cuixà, 33, 50, 112
 Garizim, 164

- Gaudemet, Jean, 99
 Gausbert de Sankt Gallen, 62, 81
 Gautier, Patrick, 159
 Gelnhausen, 125
 Gem, Richard, 113, 156, 167
Gemma animae, 43
Geometria I, 56
Geometria de Gerbert, 50, 55, 56, 57, 126
Geometria de Gisemon, xvii, 54
Geometria I, 50, 55, 58
Geometria II, 50, 55, 56, 57, 58
Geometria incerti auctoris, 50, 56, 58, 112
 Gerard de Constança, 167
 Gerard de Feltre, 159
 Gerbert d'Orlhac, 50, 51, 56, 58, 61, 107, 114, 126, 129, 162, 164
 Germanisches Nationalmuseum, xx, xxii
 Germann, Georg, 46, 156
 Germigny-des-Prés, xix, xxi, 4, 87, 139, 141
 Geró de Reichersberg, 151
 Gervasi de Canterbury, 115
 Gerville, Charles de, 10, 11
 Geyer, Paul, 63
 Giner, Pere, xii, 117
 Girona, x, xvii, xviii, xxii, 3, 5, 9, 61, 170
 Gironda, xx, 105
 Glaber, 7, 46
 Gniezno, 71
 Goday, Josep, xvi, 2
 Goderam, xvii, 60, 111
 Goldschmidt, Adolph, 149, 150
 Gombrich, Ernst, vi, 45, 149, 165
 Gómez Moreno, Manuel, 3, 6
 Gorman, Michael Murray, 66, 102
 Gozée, 118
 Grabar, André, xvii, 41, 67, 77, 78, 88, 162
 Gran Bretanya, 64
 Granell, Enric, xii, 1, 9
 Granges, 99
 Grècia, 78
 Gregori de Nissa, xvii, 30, 78
 Gregori de Tours, 30, 46, 51
 Gregori el Gran, 44, 45, 92, 151, 152
 Grenoble, 4
 Grodecki, Louis, xvi, 5, 7, 13, 165
 Gruber, J.G., ix
 Guagnano, Maria, 63, 66
 Guàrdia, Manuel, xi
 Gudiol i Ricart, Josep, 3
 Guerreau, Alain, iv, viii, 40, 89, 90, 110, 112, 157, 164
 Guèzer, 83
 Guidoni, Enrico, 115
 Guifré Babió, 152
 Guilhem Durand, 154, 155
 Guilhiermoz, Paul, 106, 107, 118
 Guillem de Saint-Cloud, 159
 Guillem de Volpiano, 33, 50, 81, 111, 112, 120, 140
 Guillem Ramon d'Ager, 59
 Gunn, William, xvi, 10
 Gunzó, 25, 27
 Gurévix, Aron, vi
 Guthlac, xvii
 Habacuc, 43
 Hadot, Ilsetraut, 49
 Hadrià, 129
 Hadrià I, papa, 42, 153
 Hahn, Cynthia, 57
 Haimó d'Auxerre, xix, 91
 Hannover, xvii, 46, 61
 Harvey, John, 26
 Haumont, 25
 Haupt, Albrecht, 75
 Heck, Christian, 73
 Heemskerck, Marten van, xix, 93
 Heidegger, Martin, 156
 Heiligenkreuz, xxii, 170
 Heiric, 91
 Heitz, Carol, 63, 64, 66, 68, 162, 163, 165
 Heldric d'Auxerre, 91
 Hemat Sobà, 83
 Henriët, Patrick, 90
 Heribert de Deutz, 34, 50
 Hermann de Reichenau, 59
 Herren, Michael, 35
 Hersfeld, xviii, 81
 Hervé de Tours, 34, 50
 Herzog August Bibliothek, 60
 Hessische Landesbibliothek, xix
Het Boek, 152
 Hexham, 151
 Hidalgo, Rafael, 76
 Hidrio, Guylène, 167
 Hieràpolis, 164
 Higiní, 55
 Higiní Gromàtic, 55
 Hildesheim, xx, xxi, 5, 25, 34, 50, 60, 81, 98, 112, 126, 153
Hillinus-Codex, xix
 Hincmar, 42
 Hiscock, Nigel, 31, 61
Història de la guerra jueva, 123
Història eclesiàstica, 64, 68, 151, 156, 162
 Honori, 10
 Honori d'Autun, xvii, 43, 49, 50, 154
 Horn, Walter, xvi, 16, 20, 102
 Hubald, comte, 32
 Hubert, Jean, 4, 115
 Hug de Lincoln, 42
 Hug de Montier-en-Der, 32
 Hug de Sant Víctor, 15, 31, 45, 49
 Hughes, Christopher G., 157
 Huizinga, Johan, vi
 Iconium, 30
 Ingelheim, 19
 Íñiguez, Francisco, xvi, 3, 6
Institutio Arithmetica, xvii, 110
Institutiones, xvii, 58
 Iogna-Prat, Dominique, 7, 32, 40, 163
 Iona, 63, 65, 66
 Irene, emperadriu, 42, 153
 Isaïes, 109, 153, 163
 Isidor de Sevilla, iii, xvii, 15, 19, 32, 49, 50, 51, 58, 61, 66, 69, 107, 112, 152, 169
 Israel, 44, 84, 86, 153, 160, 164
 Itàlia, x, 3, 112, 162
 Jacob, 63, 86, 162
 Jacobsen, Werner, 103
 Jaume I, 114
 Jeremies, 141, 153, 162
 Jeroni, 20, 23, 24, 32, 65, 92, 160
 Jerusalem, xiv, xvii, xviii, xix, xx, 38, 63, 66, 67, 71, 72, 84, 85, 86, 100, 103, 110, 112, 120, 152, 154, 161, 162, 164, 167, 168, 173
 Jerusalem celestial, xvii, xviii, xix, xxii, 14, 22, 43, 57, 72, 84, 85, 87, 89, 93, 95, 152, 154, 155, 160, 162, 163, 164, 165, 169, 175
 Joan, xvii, xix, xx, 35, 73, 103, 109, 152, 154, 162, 163, 164, 170
 Joan de Metz, 46
João Ferreira de Almeida, 152
 Job, 43, 88, 98
 Johnson, Mark J., 79
 Jones, L.W., 60
 José i Pitarch, Antoni, 144
 Josep Flavi, 123
 Juli Frontí, 55
 Karlsruhe, xvii, 63, 68, 70
 Keil, B., xvii
 Kestner-Museum, xvii, 61
 Kidson, Peter, xx, 28, 105, 106, 107, 108, 136
 Kiesler, Frederick, 14
 Kirschelt, Lothar, 165
 Klein, Peter, 73, 82, 161
 Kleinbauer, W.E., 67
 Konigson, Elie, 166
 Koßmann, Bernhard, 125
 Krautheimer, Richard, xvi, 14, 59, 64, 80, 81, 120, 139, 150, 167
 Kreusch, Felix, 112, 164
 Krings, Hermann, 136

- Krinsky, Carol Herselle, 83
 Krinsky, Karol, 60, 83
 Kruff, Hanno Walter, 60, 156
 Kubach, Hans Erich, xvi, 5, 7, 13, 15, 168
 Kühnel, Bianca, 67, 160
 Kümmerling, Harald, 110
 Kupfer, Marcia A., 157, 165
 Labarte, Jules, 83
 Laborde, Alexandre de, 26
 Lahuerta, Juan José, xii
 Lampérez, Vicente, 3, 6
 Lampl, Paul, xviii, 71, 77, 78, 79, 80
 Laon, 63, 157
lapidació de Sant Esteve, xix, 88
 Laterà, xxi, 140, 152
 Lauwers, Michel, vi, 90
 Le Goff, Jacques, iv, vi, vii, 43, 45, 91
 Le Puley, 112
 Ledrut, Raymond, xi, 90
 Lefebvre, Henri, vi
 Legendre, Léonard, 57
 Legrand, Jacques-Guillaume, 11
 Leiden, xvii, 60
 Leipzig, ix, xvi, 49
 Lejbowicz, Max, 61
 Leonci II de Bordeus, 40
 Lesser, George, xvi
 Leuwarden, 60
 Lévi-Strauss, Claude, 75
Liber officialis, 162
Liber rotarum, 69
Liber uitae, 167
 Librairie des Ducs de Bourgogne, 60
Libri Carolini, 41, 48, 109, 144, 152, 153, 156
 Licairac, 136
 Liefferinge, Stefaan van, 29, 59
 Lieja, 32, 50
 Liljenstolpe, Peter, 97, 148
 Lindisfarne, 145
 Lisch, Juste, 139
 Liverpool, xxi
 Llemotges, 33, 136
 Llenguadoc, 112
 Llensa de Gelcen, Santiago, 118, 125
 Lleó IX, 99
llibre d'Ester, 98
llibre de Daniel, 74
llibre de Pericopis d'Enric II, xviii
 Llobet de Barcelona, 51, 59
 Llocs Sants, 63, 66, 69
 Lluc, 97
 Lluís el Germànic, 7, 35, 92
 Lluís el Piadós, 18, 35
 Lluís II, 92
 Londres, xvii, xviii, xix, 46, 60, 61, 109, 136
 Lorés, Immaculada, 4, 5, 22, 82, 144
 Lorsch, xix, 92
 Louis Segond, 152
 Lubac, Henri de, 43, 44, 45, 160, 161
 Lucreci, 38
 Lustnau, 19
 Luter, 152
 Macari, 152
 Macray, W., 46
 Macrobi, xvii, 56, 66
 Madaba, 100
 Madrid, xviii, xx, xxii, 60
 Magdeburg, xxi
 Magúncia, xix, 40
 Maiol de Cluny, 40, 41, 89
 Maitland, Frederic William, 107, 113, 114
 Mallorca, 166
 Mànega, canal de la, 11, 66
 Maraval, Pierre, 66, 67
Marca Hispanica, 116
 Marca, Pere de, iii, 9, 116
 Marcia Capella, 49, 51, 56, 57, 95
 Maria zu Münster, 125
 Marsella, 57, 91
 Masmartí, Sònia, xii, 9
 Massip, Francesc, 165
 Massis Central, 4
 Mateu, 98
 Maties, 162
 Màxim el Confessor, 152
 Mazzucco, Clementina, 160
 Mèdia, 170
 Meersen, 35
 Meinwerk de Paderborn, 120
 Melitó de Sardes, 57
Menó, 58
 Mentré, Mireille, 71, 72, 73, 74, 79, 82, 83, 84, 87, 165, 167
 mercat de Milet, 97
 mestre de Cabestany, 1
 Metz, xxi, 46
 Meyer, Heinz, 53, 154
 Milà, x, xxi, 31, 125
 Millàs i Vallicrosa, J., 59, 61
 Mills, Charles Wright, ix
 Miquel, xvii
 Mira, Maria Teresa, xii, 36, 117
 Miró Bonfill, 61
Mitràle, 43, 154
 Mittelzell, 125
 Moisès, xxi, 112, 152, 155, 160
 Moissac, 84, 163, 165
 Molinier, Auguste, 83
 Mons, 118
 Montalembert, comte de, 26
 Montecassino, 112
 Montier-en-Der, 32, 50
 Montsó, Corts de, 114
 Morelli, Giovanni, 82
 Morris, Colin, 63
 Morris, Robert, 67
 Morrison, Karl F., 153
 Mortain, 11
 Mortet, Victor, 136
 Müller, August Wilhelm, ix
 Mundó, Anscari M^a, 6, 9, 82, 162
 Múnic, xvii, xviii, xix, 49, 63, 109
 Murray, Stephen, 164
 Museu del Tapís de Bayeux, xviii
Musica cum Retorica, xvii
 Nabucodonosor, 86
 Nant, 4
 Nantes, 39, 77
 Naredi-Rainer, Paul von, 65
 Nauta Garona, xvi, 5
 Nazari, 40
 Neagley, Linda, 29, 164
 Neuchâtel, 112
 Neuß, Wilhelm, 70, 82, 83, 84, 91, 98, 100, 103, 141
 New Minster, 167
 Nicea, 42, 162
 Nicea II, 42
 Nicolau d'Olwer, Lluís, 61
 Nicolau V, 93
 Nidaros, 16
 Nimes, xxi, 140
 Noailles, iii, 83
Noctium Atticarum, 69
 Noè, xviii, 31, 49
 Normandia, 33
 North, Roger, 10
 Northúmbria, xxi
 Norwich, 157
 Notker Bàbul, 31, 46
 Notre-Dame de Bernay, 33
 Notre-Dame de París, 59
 Nova York, ix, xviii, 27, 61
 Nuremberg, xx, xxii
 O'Loughlin, Thomas, 63, 65, 69
 O'Reilly, Jennifer, 151, 152

- Occitània, 166
 Odiló de Cluny, 40
 Odoí de Llemotges, 33, 50
 Ohly, Friedrich, 58, 163
 Oliba, x, 15, 82, 83, 112, 139, 155, 167, 176
 Olivar, Alexandre, 162
 Onians, John, 97, 148
Opus Caroli, 42
Opuscula Philologica, 49
 Ordeig i Mata, Ramon, 114
 Oresme, Nicolau, 126
 Orígenes d'Alexandria, 20, 43, 151, 152, 160
 Orleans, 167
 Österreichische Nationalbibliothek, xvii, xviii, 57, 63
 Osvald de Ramsey, 33
 Osvald de Worcester, 50
 Otó II, 83
 Otó III, xviii, 34, 76, 88, 89
 Oursel, Raymond, 27
 Ousterhout, Robert, 67, 120, 139
 Oxford, ix, xvi, xix, 92
 Ozias, 85, 86
 Paderborn, 120
 Països Baixos, 60
 Pal·ladi, 59
Palatium, xviii, 71, 74, 75, 76, 78, 79, 93
 palau de Diocleciana, xviii, 75
 Palestina, 65, 66
 Palladio, x
 Panofsky, Erwin, v, vi, vii, xiii, 14, 27, 87, 139
 Panyella, xvi, 3
 Papell, Antoni, 3
 Paradís, 152
 Parcerisa, Francesc Xavier, xvi, 3, 143
 París, iii, xiii, xvii, xviii, xix, xx, 4, 11, 30, 39, 60, 61, 63, 65, 68, 69, 70, 77, 83, 95, 103, 120, 162
 Parsons, David, 64
 Partenó, 2, 107
 Pascó, D.J., xvi
 Patmos, 161
 Pau, 32, 85, 150, 154, 167
 Pau I, 93
 Peiteu, 140
 Pere, 25
 Pere Damia, 112
Periphyseon, xvii, 73
 Pèrsia, 87, 98, 170
 Pertz, G., 46
 Perugia, 165
 Peruzzi, Baldassarre, xix, 93
 Peterborough, xxi, 157
 Petershausen, 167
 Petroff, Vasily V., 35, 38
 Pevsner, Nikolaus, 31, 32, 33, 46
 Pez, Bernhard, 61
 Pi i Margall, Francesc, 1, 3, 168
 Picard, Jean-Charles, 93
 Piemonte, Gustavo, 35, 40
 Pierpont Morgan Library, xviii
 Piferrer, Pau, 1
 Piranesi, xxi
 Pirineus, 115
 Pitàgores, 58
 Pla i Agulló, Josep, 40
 Plató, 34, 48, 56, 58
 Plommer, Hugh, 69
 Plotí, 77
Poetria Nova, 24
 Poitiers, xvi, xxi, 39, 140, 141, 161, 162
 Ponsich, Pere, 114
 Popó de Trèveris, 34
 Porfiri, iii, 153
 Posidònia, 2
 Pracchi, Attilio, 70, 79
 Prévot, F., 39
 Price, Lorna, 102
 Primasi d'Hadrumetum, 109, 161
 primera bíblia de Carles el Calb, xxi
Propositiones ad acuendos iuvenes, 56, 112
 Propyläen Kunstgeschichte, 4
 Provença, 140
 Provinciale bibliotheek van Friesland, 60
 Prudenci, xvii, 56, 57
Psalterium Aureum, 87
 pseudoBeda, 133
 Psicomàquia, xvii, 56, 57
 Puèi de Velai, xxi, 141
 Puig i Cadafalch, Josep, x, xvi, 2, 6, 114, 115, 137
 Puig, Mercè, 99
 Pujades, Jeroni, iii, 22, 159
Quaestiones naturales, 69
Quem quaeritis, 166
 Raban Maur, xvii, 15, 21, 24, 32, 49, 50, 51, 54, 57, 58, 69, 73, 99, 109, 112, 150, 151, 154, 155, 157, 160
 Rabel, Daniel, 88
Racional dels oficis divins, 43
 Racolf de Fulda, 33
 Radding, Charles, 28
 Radulf de Lieja, 59, 107
 Ramon, Antoni, 9
 Ramoneda, Glòria, xii
 Ramos i Martínez, Maria Lluïsa, 22
 Ramsey, 33, 115
 Raper, M., 105
 Ratger de Fulda, 34
 Ravenna, xviii, 40, 68, 70, 71, 75, 79, 93
Recueil historique de la vie et des ouvrages des plus célèbres architectes, 10
 Reeve, M.D., 55, 61
 Regí de Prüm, 99
 Regimbald de Colònia, 59, 107
Regularis concordia, 166
 rei Jaume, 152
 Reichenau, xxii
 Reims, xix, 33, 35, 56, 60, 112, 163, 165, 167
 Reina-Valera, 152
 Remigi d'Auxerre, 49
 Renània, 118
 Renaud d'Aubusson, 136
 Resurrecció, 63
 Reudenbach, Bruno, 163
 Reuter, Timothy, 7
 Reveyron, Nicolas, 157
 Reydellet, Marc, 39
 Reynolds, L.D., 60
 Ribémont, Bernard, 49
 Ricard de Sant Víctor, xvi, xvii, xix, 23, 24, 45, 60, 92, 153
 Ricard II, duc de Normandia, 33
 Ripoll, xv, xvii, xx, 4, 5, 50, 51, 54, 59, 61, 64, 70, 73, 82, 88, 90, 95, 96, 98, 100, 123, 139, 162, 167, 170
 Ripon, 151
 ritmomàquia, xvii, 53, 54
 Riu Barrera, Eduard, 22
 Riu i Riu, Manuel, 116
 Riwin, comte, 32
 Roche, John J., 111, 112
 Rodes, ix, xv, xviii, xxi, 1, 5, 6, 8, 9, 15, 24, 60, 82, 83, 90, 93, 96, 98, 100, 120, 123, 125, 126, 141, 143, 147, 148, 152, 159, 167
 Roergue, xvi, 4, 143
 Rogent, Elies, 2, 3, 168
 Roger Bacon, 159
 Roggenkamp, Hans, xx, 34, 60, 111, 112, 126, 127
 Roine, 40
 Roma, xxi, 10, 16, 34, 42, 48, 54, 60, 64, 81, 87, 93, 112, 113, 118, 120, 139, 140, 152, 164
 Romà III, emperador, 67
 Romsey, 157
 Ronk-Vaandrager, Meta, 78, 83, 84, 85, 87, 103
 Rosenau, Helen, 92
 Rossi, Marco, 163, 165
 Roswitha de Gandersheim, 95, 109
 Rotari, 33
 Rotholano, Vincencio, 113
 Rouen, 164, 166

- Rovetta, Alessandro, 163, 165
 Rovira, Josep M^a, xii
 Rudolph, Conrad, 10
 Ruffel, P., 60
 Ruiz de la Rosa, José Antonio, 61
 Rupert de Deutz, 153
 Russell, Robert D., 100
 Sabà, reina de, 83, 84
 Sabatés, Núria, xii, 117
Sagramentari d'Enric II, xviii
 Sahagún, 96
 Saint-Amand, 165
 Saint-Chef, xvii, 165
 Saint-Denis, 31, 61, 133, 149, 163
 Saintes, 140
 Sainte-Trinité de Vendôme, 56
 Saint-Germain-des-Prés, 70, 77
 Saint-Philibert de Grandlieu, 112
 Saint-Remi, 33
 Saint-Savin-sur-Gartempe, xvii, 165
 Saint-Thierry, 60
 Salisbury, 113
 Salms, 38, 43
 Salomó, xix, 25, 35, 40, 57, 83, 84, 88, 90, 93, 123
 Saltiri d'Utrecht, xvii, xviii, 71, 78, 79, 87, 91
 saltiri de Stuttgart, xix, 70
 saltiri del comte Acadeu, xix
 Salvarani, Renata, 63, 67
 Salzburg, 63
 San Miniato, 112, 125
 San Pietro al Monte, xvii, 31
 Sanchís i Sivera, Josep, 166
 Sanderson, Warren, 16
 Sankt Gallen, xvi, xvii, xviii, xx, 16, 20, 56, 62, 63, 70, 74, 81, 87, 112, 159, 164, 166
 Sanpere i Miquel, Salvador, 83
 Sant Amand, 60, 88
 Sant Andreu de Ravenna, 40
 Sant Andreu de Sureda, xvi, xxi, xxii, 2, 157, 170
 Sant Apol·linar Nou, xviii, 70, 71, 74, 75, 76, 141
 Sant Aquilí, 164
 Sant Arnulf de Metz, 46
 Sant Aubert, xvi
 Sant Benet, xvii
 Sant Benet del Loira, xix, 60, 92, 95, 96, 97, 144, 163, 165
 Sant Benet del Sault, 141, 154
 Sant Benigne de Dijon, xvii, xxi, 33, 39, 81, 111, 120, 133, 140
 Sant Bibià, 40
 Sant Cebrià de Mazote, xvi, 4, 96
 Sant Ciriàc de Gernrode, xvi
 Sant Emmeram, xvii, 49
 Sant Esteve de Bolonya, 120
 Sant Esteve de Nevers, 17, 112
 Sant Genou, 154
 Sant Germà d'Auxerre, 57, 91
 Sant Gil, 140
 Sant Gregori de Milà, 164
 Sant Hilari el Gran, 161
 Sant Isidor de León, xxii, 165
 Sant Joan de Boí, xix, 72, 88
 Sant Joan de lo Puèi de Velai, xxi
 Sant Joan de Poitiers, xvi, xxi, 140, 141
 Sant Jordi de Madaba, xx
 Sant Llorenç de Grenoble, xvi, 4, 141, 142
 Sant Llorenç extramurs, xxi, 140
 Sant Marc de Venècia, 3
 Sant Marçal de Llemotges, 165, 166
 Sant Marcel·lí i Sant Pere de Steinbach, xviii
 Sant Martí, 41
 Sant Martí de Tours, 34
 Sant Martí de Tul·la, 136
 Sant Martí del Canigó, 4
 Sant Medard, xix, 95
 Sant Miquel de Cuixà, xx, 7, 112, 114, 115, 116, 117, 120, 121, 134, 135, 154, 167, 175
 Sant Miquel de Fulda, xxi, 165
 Sant Miquel de Hildesheim, xvi, 5, 16, 34, 60, 81, 111, 126, 162, 165
 Sant Miquel de la Escalada, 96
 Sant Miquel de Marmellar, 167
 Sant Nazari, 40
 Sant Oïand, xvi, 4
 Sant Ouen, 112, 164
 Sant Pantaleó de Colònia, 16, 60, 165
 Sant Pau extramurs, xxi, 93, 141
 Sant Pere d'Àger, 59
 Sant Pere de Champagne, xvi, 5
 Sant Pere de l'Esterps, 165
 Sant Pere de la Nave, 18
 Sant Pere de Lesat, 112
 Sant Pere de Nant, xvi, 4, 5
 Sant Pere de Rodes, i, iii, vi, viii, ix, xiv, xv, xvi, xx, xxi, xxii, 1, 2, 4, 5, 6, 9, 14, 22, 23, 24, 48, 59, 82, 83, 98, 99, 100, 109, 114, 116, 121, 122, 126, 135, 138, 139, 140, 142, 143, 144, 150, 156, 157, 161, 162, 164, 173, 175
 Sant Pere de Vienne, xxi, 139, 148
 Sant Pere del Vaticà, xix, 15, 81, 92, 163, 167
 Sant Quintí, 112
 Sant Remigi, 167
 Sant Romieg de Provença, 140
 Sant Sepulcre de Jerusalem, xvii, xviii, 38, 63, 64, 67, 68, 69, 71, 91, 120, 151, 162, 167
 Sant Urbà de Troyes, 112
 Sant Vicenç de Cardona, 4, 5, 16, 167
 Sant Vicenç de Vernèmet, 40
 Sant Vidal de Ravenna, xviii, 1, 68, 164
 Santa Agnès extramurs, 141
 Santa Caterina del Sinaí, xvi, xix, 97
 Santa Constança, 141
 Santa Creu de Bolonya, 120
 Santa Gertrudis de Nivelles, xvi
 Santa Maria de l'Estany, 166
 Santa Maria de Lebeña, xvi, 4, 96
 Santa Maria de Taüll, 165
 Santa Maria del Mar, 16
 Santa Maria del Naranco, 4
 Santa Maria in Gradibus, 93
 Santa Maria in Turris, 93
 Santa Sofia de Constantinoble, 1
 Santa Trinitat de Venosa, 115
 Santiago de Peñalba, 96
 Santo Stefano Rotondo, 112, 120
 Sants Facund i Primitiu, 96
 Sants Sergi i Bacus, 164
 Sanxay, 140
 Sanz, José Àngel, 2, xi
 Sapin, Christian, 7, 16
 Sardis, xvii
 Sasabasar, 152
 Satanàs, 88
Satyrae de septem artibus liberalibus, 57
 Sauer, Joseph, 152, 163
 Saulnier, Alix, 82
 Savignat, J.M., 92
 Schapiro, Meyer, 27
 Scheerbar, Paul, 14
 Schiller, Johann Christoph Friedrich von, ix
 Schleiermacher, Friedrich, 81
 Schlettstadt, xix, 103
 Schlink, Wilhelm, 163
 Schneider, Norbert, xviii, 75, 80
 Schuler, Stefan, 59, 60
 Schwarz, M, 15
 Secundí, 152
 Sedlmayr, Hans, 14, 15
 Seidel, Linda, 140
 Sélestat, xix, 60, 95
 Sèneca, 69
 Septimània, 143, 162
 Serdà, Lluís, 162
 Serra, Oriol, xii, 117
 Seu d'Urgell, La, xviii
 Sexton, Kim, 79, 92
 Shanzer, Danuta, 49
 Shelby, Lon R., 26, 27, 29, 54

- Shortell, Ellen M., 112
 Sicard de Cremona, 43, 154
 Sicília, 63
 Sicul Flac, 55
 Silva, Romano, 92
 Simson, Otto von, 27, 28, 95, 156
 Sinagoga, xxi, 99
 Sinai, xvi, xix, 97
 Sion, xviii, 43, 63, 84, 86, 103, 152
 Skubiszewski, Piotr, 80, 153
 Société d'Émulation de Caen, 11
 Société des Antiquaires, 11
 Sòcrates, 48
 Soignies, 25
 Somner, William, 10
Somni d'Escipió, xvii, 52, 56, 66
 Soubiran, J., 60
 Split, xviii, 75
 Springer, Anton Heinrich, xvi, 11, 16
 Staatsbibliothek zu Berlin, 60
 Stalley, Roger, xvi, 4, 29, 57
 Stange, Alfred, 165
 Stavelot, 63
 Steinbach, xviii, 81
 Stonehenge, 10
 Stuttgart, xix, 70, 85
 Suckale, Robert, 16, 168
 Suger, 31, 149, 163
 Suisse, Charles, xvii
 Sullivan, Richard E., 7
 Sunderland, Elizabeth R., 27, 150
 Sunifred II de Cerdanya, 112, 114, 115
 Suntrup, Rudolf, 53, 154
 Susa, 86, 98
 Susteren, xvi
 Swartwout, R.E., 26
 Swoboda, Karl M., 79
 Tabernacle, xiv, xxi, 22, 38, 44, 57, 58, 78, 110, 152, 159, 160
 Tangmar, 34, 46
 tapis de Bayeux, xviii
 Taviani-Carozzi, H, 7
 Tcherikover, Anat, 95, 97
 Tebessa, xvi, 4
 Temple d'Ezequiel, xiv, xvi, xvii, xix, xx, 22, 23, 24, 38, 57, 58, 70, 82, 83, 84, 89, 91, 92, 93, 96, 122, 123, 124, 135, 151, 156, 159, 161, 164, 165, 168, 171, 173, 175
 Temple de Salomó, xxii, 22, 23, 25, 38, 49, 57, 83, 84, 86, 88, 91, 123, 152, 159, 164, 167, 168
 Teodoric, 49, 70, 75, 76, 110
 Teodoric de Chartres, 27
 Teodosi, 10
 Teodulf d'Orleans, 41, 42, 48, 87, 89, 90, 109, 139
 Terra Santa, xiv, 22, 43, 64, 65, 71, 112, 120
 Testini, P., 64
 Thulin, Karl, 54, 61
 Ticoni, 23, 160, 161
Timeu, 56
 Tir, 41, 65, 156, 162
 Titus, 32
 Tobit, 86
 Tobler, Titus, 63
 Toledo, 162
 Tomàs d'Aquino, 43
Topografía cristiana, 160
 Torhalle, xix, 92
 Torí, 170
 torre de Nemrod, 49
 Toscana, 112
 Tournus, 112
 Tours, 34
 Traube, Ludwig, 35
 Trèveris, xix, 84, 87, 93, 118, 152, 163, 165
 Trevinyo, Anna, xii, 117
 Trias Teixidor, Anna, 116
 Troyes, xvi
 Ueberwasser, Walter, xviii, 71, 76, 77, 78, 79, 80, 89
 Ullman, B.L., 54
 Ulric d'Augsburg, 32, 50
 Urgell, 162
 Utrecht, xvii, xviii
 Vagnetti, Luigi, 77
 València, 119, 166
 Valenciennes, xvii, xix, 60, 165
 Valladolid, xviii
 van Eyck, Jan, vii
 Varró, 49
 Vasiliu, Anca, 43
 Vasti, 96, 98, 99, 101, 168, 170
 Vathcrabèra, xvi, 5
 Vaticà, xix
 Veillerot, Jean-Michel, 57
 Venanci Fortunat, 39, 77
 Venècia, 112
 Verdenhalven, F., 119
 Vergnolle, Eliane, 4, 5, 6, 60, 92, 95, 96, 97, 133, 144, 163, 165
 Vernant, Jean-Pierre, 78
 Vernèmet, 40
 Vic, 5, 59
 Vicenç Madelgari, xvi, 25
 Vicq, 157
 Victor, Stephen K., 61
 Victori de Petàvia, 160
 Victoria & Albert Museum, xviii
Vida de Constantí, 162
Vida de Sant Amand, xix, 88
Vida de Sant Bertí, xviii, xxii, 75
Vida de Sant Malaquies, 25
Vida mètrica de Sant Hug, 28
 Vidal, Lluís M^a, vii, xvi, 3
 Vieillard-Troiekouroff, May, 35
 Viena, ix, xvii, xviii, 63, 64, 65, 67, 68, 69
 Vienne, xxi
 Vigué i Viñas, Jordi, 9
 Vila-sacra, iii
 Villanueva, Jaume, iii
 Villard de Honnecourt, 163, 165
 Vincent, H, xviii, 64
 Vinsauf, Geoffrey de, 24
 Viollet-le-Duc, Eugène-Emmanuel, 16
 Virgili, 15
Visitatio Sepulchri, 166
Vita Meinwerci episcopi Patherbrunnensis, 120
Vita Sancti Osvaldi, 115
Vita Sancti Romualdi Abbatis, 112
 Vitruvi, xiv, xvii, 2, 48, 49, 58, 59, 60, 69, 80, 95, 96, 97, 103, 111, 112, 126, 141
 Vulgata, 24, 38, 152, 164
 Wagner-Rieger, Renate, 4
 Walafrid Estrabó, 18, 168
 Walsh, David, 112
 Warburg, Aby, vii
 Warnke, Martin, 28
 Webb, John, 10
 Weiskittel, S.F., 60
 Westminster, xvi, xviii
 Whitney, Elspeth, 49
 Wilfrid, 151
 Wilkinson, John, ix, 63, 66, 69, 70
 Wilson, Christopher, 28
 Winchester, 167
 Wind, Edgar, v, vii
 Winó de Helmershausen, 120
 Winterfeld, Paul de, 38
 Wirth, Jean, 75
 Wittislingen, 32
 Wolfenbüttel, 60
 Wölfflin, Heinrich, v, 109, 150
 Woods, David, 66
 World Museum, Liverpool xxi
 Wu, Nancy, 20, 112
 Württembergische Landesbibliothek, xix, 70
 Würzburg, 63
 York, 166
 Zahn, Leopold, 3, 4, 7, 117

Zaitsev, Evgeny, 55, 56, 61
Zaluska, Yolanta, 82
Zamora, 18
Zenner, Marie-Thérèse, 112

Zimmermann, Michel, 50, 59, 61
Zinn, Grover, 45
Zumthor, Paul, 120
Zúric, xvii, xviii, 63, 66, 68, 70